Antieke verhalen

Louis Couperus

editie H.T.M. van Vliet, J.B. Robert, M. Boelhouwer en Cora van der Weij

bron
Louis Couperus, *Antieke verhalen* (eds. H.T.M. van Vliet, J.B. Robert, M. Boelhouwer en Cora van der Weij). Uitgeverij L.J. Veen, Amsterdam/Antwerpen 1993

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/coup002anti03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

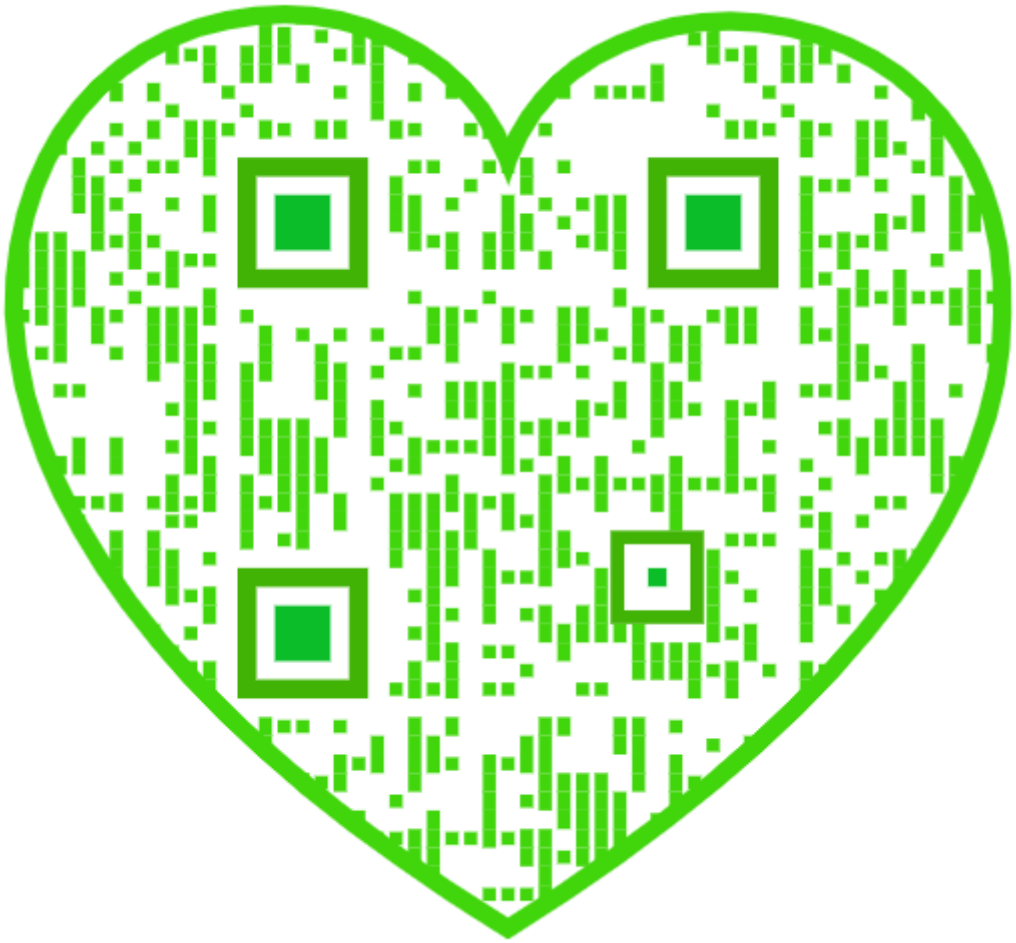

Adonis

I

Nòg was het nacht, en toch - zeker moest achter de goudene poorten van het verre Oosten Eos in hare gloeiende rozetuinen al bij hànden-vol de rozen hebben geplukt, die zij weldra zoû strooien over Helios' hemelheirweg, want vele vogelen aanvingen heel zacht te fluittjilpen enkele kristallen voorslagjes, dof en nog sluimergedempt. Maar niet bespeurde Afrodite, dat weldra de nacht zoû zijn omgewenteld. De liefde-rijke godin lag in allerdiepste rust verzonken, en in haar diepste rust welfde open glimlachend de dubbele boog van haar mond en parelden de tanden als dauw in een bloem. Zij had, voor zij slapen zoû, haar hoofd als op een hard kussen, dat haar dierbaar zoû zijn, gelegd op de vierkante linkerborst des jagers, om speelsch te bespieden de vermindering der hevigheid van zijn hartklop, na het alleropperst geluk, en terwijl zij het rustiger rythme daarvan glimlachend had gevolgd, was zij ingesluimerd en dieper en dieper verzonken in de astrale afgronden, die zijn des slaaps. Zij had zich niet meer bewogen. Zij lag, als zij was ingeslapen, op Adonis' linkerborst haar godinne-hoofd, vermenschelijkt die bovenaardsche schoonheid in liefde-spillenden overdaad: haar eene arm rondde een snoer om zijn jong krachtigen, breed korten hals; haar andere, geheel om zijn tors geslagen, lag zalig verpletterd onder zijn steenzwaar gewicht. Tegen hem aan, regelmatig in slaap, deinden hare godinneborsten, als twee tortels, die zich hebben genesteld, en, in zijn armen

overweldigd, had zij geduld, dat zijne handen vierkant bleven gegespt met vingers-in-een om haar diep plooigeknakte leest.

Nòg was het nacht, en zij lag als zij was ingeslapen, zóó vermenschelijkt in spillen-van-liefde, dat, toen vogelenvoorslag, tjilpend, Adonis de oogen deed opslaan, en hij in zijne armen haar zag sluimeren op zijn linkerborst, de jager in des ontwakens onzekerheid twijfelde of hij wel de goddelijke Kypris bemind had, zij, die hem toch tegen geglansd had als een licht, een zilverparelen glans uit Olumpos. Tot, zich herinnerende, hij wel zeker moest zijn en niet twijfelde meer. Hij glimlachte, wel even gelukkig, maar niet meer dan een bedorven kind, overstelpt met tè groote zaligheid en tè groote weelde voor zinnen, gehard in de jacht en heroïesch woudleven en onwetend, dat wat hij ontvangen had, de weelde der goden was en de zaligheid slechts enkeler stervelingen. Daarom waren waardeering en dankbaarheid niet in zijn jonge, rotsruwe ziel, en de liefde der versmachte Afrodite was over hem heen gesprenkeld als te veel edele en bedwelmende geur, verspild over woesten dierentemmer en jagersknaap, koningszoon wel, hij de spruit van schande des bloeds; hij, uit Myrrha verwekt door eigen vader -; hij, kind van een moeder, die, dochter, den vader in duisteren kamernacht als haar minnaar genaderd was. Afrodite had zèlve Myrrha bezield, maar de onzalige vrouw, na bangen strijd bezweken in liefde, en uit erbarming der goden herschapen in harstgeurdroppelen weenenden boom, had als laatste woord geslaakt:

- Afrodite, lijden zult ge als ik!

Die woorden, in ruischen van dicht gebladerte, waren verklonken en verklonken was Afrodite's tartende spotlach, maar, om Ares' liefde terug komende in dat eigene woud, waar de onzalige der natuur was terug gegeven, waren dryaden de schitterende godin genaderd en hadden zij haar den boom getoond, die der myrrhe, gespleten en, welriekend van kostelijken geur, in den gouddrop weenenden spleet een knaapsken, zoo wonderschoon, dat Afrodite het den nymfen beval te kweeken. En op het kind was zij toen al verliefd, de godin, wetend in liefde, want zij voor-

spelde uit die edele en sterke leedjes een heros, die als een wonder zoo schoon zoû zijn, ook al zou hij niet meer dan sterveling wezen. En bespied had zij het groeiende kind, den bloeienden knaap, den òpgroeienden jongeling, bespied had zij in het kind den minnaar, en toen hij tot minnaar gerijpt was, had zij hem in hare armen geklonken en zich gegeven aan zijn hartstocht en zijn verwondering, diep in het woud, waar de wilde rozen wit weligden in een woest gewarrel van wèlriekenden wellust, de ranken der rozenstruiken onontwarrelbaar gestrengeld door een, en de groote bloemen zoo blank als albasten bekers, die uitgoten den bijna zichtbaren geur, welgevallig aan de godin. Een waai van wind had de bloembladeren duizende omme doen stuiven, toen de godin, stillekens lachende, in gelukkig geheim - want zij verborg zich voor de oogen der goden - Adonis had binnen gevoerd in de rozen-alkove en hem gezegd had, dat hij beter dan de rozen geurde, omdat hij, in zweet na de jacht, wèlrook naar myrrhe, den reuk, die herinnering blijvend zoû houden aan zijn ongelukkige moeder. Wel had aan Myrrha de godin gedacht, één oogenblik achterdochtig om den geur der herschapene, die nu in den zoon haar, de goddelijke liefdeplaagster, bedwelmde, maar zoo die liefdeplaagster zélve lief had, dacht zij alleen aan het naaste oogenblik des geluks, en verder niet, en verder niet... Als een sterflijke vrouw, die lief had, was Afrodite, lust van goden en menschen, gelukkig en dacht niet aan toekomst, dacht niet aan toekomst... Als een sterflijke vrouw beminde zij den ruwen jager. Want ruw was hij, haar jager, een knaap nog en ruw, en zij, de geliefde van Ares, god van stormkracht en stormgeweld, maar gòd, zij beminde in Adonis wel hem, die haar neêrtrok uit goddelijkheid in de minderwaardigheid van het menschelijke, dat haar prikkelde als een genot verboden, omdat zij godin was en haar lust niet mocht zoeken op de slijk-aarde der menschen, in de armen van een mooien, bezweeten jager, ook al geurde hij harstig naar myrrhe en al had zij rozen om hare liefde tot dicht bruidsvertrek weligen doen. En behalve dat hij ruw was, bleef hij een mensch en een man, de wondermooie Adonis en werd hij tot god

nooit, zelfs niet in haar godinne-armen, maar had zij hem daarom minder lief, smaakte zij daarom minder geluk aan zijn mond? En behalve dat hij mensch en man bleef, bleef hij jager ook, tuk op wild, zelfs in hare armen plotseling opschrikkend begeerig, als hij den ever door het struikgewas, heel ver verwijderd, meende te hooren draven...

Nog sliep Afrodite, haar hoofd in lichtglans kruivend haar op Adonis' vierkante linkerborst, nog sliep zij diep, in afgrond astraal verzonken en de open glimlach van den dubbelen boog harer lippen was verstard, tot het was of zij niet meer glimlachte, maar verdroomd was in zwaren droom.

Vol aandacht keek Adonis, ontwaakt, nu toe en vond haar de schoonste in schoonheid, die hij ooit had gezien tusschen vrouwen en nymfen en hij begreep, dat het goudenste bloed, zuiver, en warm toch, door hare fijne aderen stroomen moest, om haar die schoonheid te geven van onbegrepene goddelijkheid en onverklaarbaarder vrouwelijkheid tevens. Nu ontgespte hij den klamp zijner handen en zijn eene streelde over de welvende heuplijn der slaapster zóó, dat zij trilde...

Zij trilde en zilverde in het blank-roze schemeren van den aan-lichtenden dageraad en omdat morgenkoelte bewoog, vielen over haar de rozenbladeren heen. Adonis bewoog niet meer, zijn hoofd op mosmollig kussen, zijn oog nog droomende op de godin, maar, trots de herinnering aan den nacht, luisterde hij uit naar den morgen. De vogelen, met een getril van kristal, voorslag op voorslag, jubelden uit, als in strofe en antistrofe, zongen hoog uit, antwoordden elkander, en nóg steeds sliep Afrodite... en droomde. Door het gejuich heen der vogelen luisterde Adonis uit naar den morgen. Geoefend zijn fijn gehoor, door leven in het geluid-overrijke woud, hoorde hij, ver in de verte, openwijken de Goudene Deuren op het geknars harer gouden hengsels, hoorde hij aannaderen op meerderen wind Eos, wier vingeren wierpen uit sluier de rozen harer morgentuinen, hoorde hij stralend naderen Helios, maar door dat bruisen van aangloriënden triomf heen, hoorde hij dichterbij ook ontwaken het woud en ritselen ontèlba-

re geluiden. Rondom jubileerden de vogelen, rondom de vogelen warrelde morgenwind, verder dan de wind ruischte het aannaderen van Dageraad; klaar klankelden de wijder open wijkende Poorten, en, nog diep in de Voorhal zwol golvend, zee van glans, de straks uitstralende gloed van de Zon. De vogelen, de wind, rozige Eos, - hij hoorde haar kindlach parelen schel - als met cymbalen opdreunend de Poorten... en dàn de Zon... het nog verre gloedzwellen van Helios, als een aandaverend, -daverend, straks overweldigend gouden bazuingejuich... Maar in het woud ruischten nu àlle de bladeren, een dalende beek liep de gamma van haar gemurmel heel snel op en waterviel af, en door alles heen zwermden insekten en gaven ééne duizendvoudige ondertrilling aan de harmonieën der morgen wereld... Tot Adonis plots rilde van ongeduld en hij riep:

- Ontwaak, Afrodite, ontwaak...

De godin, droomensloom, opende de oogen, schrik in dien goudvochtigen glans. Adonis, al ontvlucht uit haar omhelzing en zich richtende op, riep weêr:

- Ontwaak, Afrodite, ontwaak... Hoor, de morgen is aangeklonken als met een daverende hymne: voorslag van vogelen heeft aangekondigd, windewaai is vroolijk aangevlaagd, Eos heb ik als een kind hooren lachen, zoo schel, dat weêr scheller de vogelen haar hebben willen overstemmen; beken hebben gevloten als met fluitgedrop; de dreuning der Goudene Poorten heb ik gehoord dof en toch duidelijk met een verren cymbalenslag, weêr-echoënd tegen den verklarenden hemeldom en nu... hoor, Afrodite!... nu brallen zonnebazuinen hoog op en klatert Helios aan, daverend van zijn golvenden glans, die zeeëruischt rondom zijn lichtflitsenden wagen! Ik hoor hem, ik hoor hem: de zonne-rossen brieschen en, hoor! het sterke geluid van de Zon overstroomt thans alles wat heeft geklonken!

Zoo juichte de jager Adonis, opgestaan, en blij om het aanklinkende nieuwe zonneleven van den nieuwen aanklinkenden dag. Forsch stond hij en jong als een groote knaap, rossig fulp over-blaakt zijn naaktheid door den brand van de zon, die hij zoo blijde

toejuichte: gebrand had de zon hem zijn voorhoofd onder bronsgoud en zwaar dicht gekroes; gebrand had de zon hem zijn wangen, waar het mannelijk baarddons schaduwde; gebrand had zij hem goudblond zijn tors, die zich welfde met de trotsch hoog vierkante borsten, heuvelend de schouderlijn vierkant ook naar de volmaakt gespierlijnde armen, heuvelend de schouderbladen forsch uit aan weêrszijden van den gleuf zijns rugs, die diep inzonk naar krachtigen onderrug, de volmaakt gespierlijnde beenen hem dragend zóó licht in zijn stevigte, dat hij van veerige luchtigheid nauwlijks met den ongeduldig teenkrampenden voet de madeliefjes van het mosbed kreukelde. Geheel om hem waren de rozen, wit altijd bloemblad stuivende, als eene omlijsting, te week bleek voor zijn schoonheid, te geurig zacht voor zijn brutale dapperheid, die jong sterk inkeek den glorie-aanruischenden dag, vol verlangen om nieuwen wind in te snuiven...

Afrodite, geheel, was gestegen uit den astralen afgrond naar den bovenrand van haar leven, en als kwam zij uit duistere diepte, zag zij uit naar den goudenen dag, die haar verblindde... zag zij uit naar Adonis, die stond. En met eene beweging, die haar op deed bloeien met een zilverlijnige bloeiïng van parelen glanzen, verrees zij en had zij de armen rondom Adonis breed geslagen, rondom zijn schouders en rug, en poogden hare handen elkander te klampen, bereikten elkander zoekende... tot zij riep:

- Liefde! Droom van mijn dagen en levend geluk van mijn nachten! Zijn al zóó wijd open de Poorten, om Helios uit te laten, en wondt je je geheel los uit mijn kluisterenden arm, en speurde ik niets, speurde ik niets! Waar was ik: waar ben ik geweest! Niet heeft mijn lichaam de plek verlaten, waar ik insluimerde op je nog hevig hamerend hart, maar mijn ziel, waar is ze geweest? Waar heeft ze gedwaald, Afrodites ziel; langs welke duistere boorden van wateren zwart, tusschen welke donkere rotsen en ruige bosschen, geroepen door een sombere stem, die ik herkende als die van Hades! Langs welke affodillenvelden ben ik gezweefd heel snel, heel snel; ben ik zieleluchtig en snel gezweefd met vooruit tastende armen, om mij heen een dof bruisen van klachten! Ik

zocht... ik zocht: wat zocht ik?! Adonis, o zeg mij, wat zocht ik! Wat zocht ik in die verzinking van droom! Heilige Styx, ik herinner mij: Adonis, ik zocht je: liefde, droom van mijn dagen en levend geluk mijner nachten, ik zocht in den droom van mijn nacht de doode smart van àl mijn eeuwige dagen: ik zocht, Adonis, je lijk... Ik vond het niet, maar je schim, Adonis, vaarde mij tegen en toonde mij een bloedende wonde: de wonde leekte en liet purperen spoor! O, Adonis, dien ik lief heb als nooit liefde ik denken kon, ik ben in zweetparelenden doodsangst ontwaakt en ik zie je staan, in den aangoudenden morgen, en een ongeduld huivert in je houding, o held, daar, waar ik je rijzen zie tusschen mijn rozen... Adonis, wat wil je ongeduld? Waar wil het heen, waar wil het heen, ver van mij? O, blijf, blijf, blijf! Blijf in mijn armen, mijn handen klampen zich eindelijk tot een gesp om je leest te zamen; blijf bij mij, tegen mij aan, want zeker is de morgen niet gunstig aan ons geluk, ijverzuchtig zijn de goden steeds, ijverzuchtig is Ares, ijverzuchtig is Helios, en zij gunnen mij niet de heerlijkheid in je menscharmen te vergeten, dat ik ben godin en aan je lippen te hangen als een honigzware bij aan een kelk! O blijf, Adonis, o blijf! Voel mijn hart kloppen van angst: zeker is de morgen niet gunstig! Zeker zal de dag niet veilig zijn! Zeker zal het woud zijn des onheils! Ik weet niet, maar ik raad, want ik droomde! O, Adonis, blijf, blijf, blijf... Zie, zóo dicht heb ik deze rozenalkove wingeren doen, dat Helios in zijn brallende glorie niet zien zal wie schuilt in dit bladerengesneeuw, en speurt hij ook even de beweging van onze omhelzing, zoo zal hij niet anders denken, dan dat een faun een dryade omhelst, en voorbij glanzen in zijn ijdele glorie... O, blijf, Adonis, blijf! Blijf één dag, blijf dezen enkelen dag! Geef mij den nacht niet enkel, maar ook den dag! Zie, ik ben Kypris, dochter ben ik van Zeus, en toen ik opsteeg uit de schuimende zee, trilden hemel en aarde van wonder geluk, louter omdat IK was geboren... O blijf, Adonis, blijf! Uitverkoren heeft de godin, die weet wat de liefde is, je boven àlle goden, àlle stervelingen, boven àlle wezens, die ademen; uitverkoren heeft zij je boven geweldigen Ares, verschrikkelijk in strijd

en verschrikkelijk in liefde en verschrikkelijker nog in ijverzucht, maar zij tart alles, Adonis, om één zoen van jou, om één druk van je armen rondom haar heen, om de ééne seconde, waarin lijf en ziel smelten te zamen, en de hemel zich opent in een regen van duizende sterren...

- Afrodite, Afrodite, niet ben ik ondankbaar, dat ik los me uit je armen langzaam maakte, maar de dag behoort niet aan de liefde, want luister... luister één oogenblik! Hoor je dan niet...

- Ik hoor alleen je stem weêrtrillen diep in mij, als bronzen slag tegen brons...

- Hoor je dan niet - door het woud aanstormen... dwars door Helios' zonnegejuich... aanstormen ZIJN verschrikkelijke drang, de drang van ZIJN ondierkracht, die uit de nog nachtelijke wouddiepte aanraast, als een stormwind, voor wien het bosch huivert, de bladeren bruischelen gaan, voor wien dryaden en saters zelve zich verschuilen achter het ruigste gewas, om niet door hèm overstoven te worden, in het zand vertrapt door ZIJN orkanende vaart... Hoor je dan niet... Afrodite, hóór je hem dan niet naderen... En is de dag aan de liefde, als HIJ nadert...

- Adonis, als WIE nadert? Ik luister, maar ik hoor niets, dan de aan het woud gewone geluiden van den jubelenden morgen! Adonis, WIE nadert er dan? Is het een onheil, is het een god, is het Ares? Hoor je hem naderen? Stuiven zal hij voorbij; onzichtbaar doe ik ons beiden zijn in onze bloembladersneeuwende roze-al-kove, en de dag, dien mijn droom somber spelde, zal naar ons niet wijzen met noodlottigen vinger, als je blijft, Adonis, blijft... O blijf, blijf, blijf! Zie, ik ben de mooiste: er is vrouw noch godin, die heerlijker is, en, Adonis, ik ben de wetendste: er is geene liefde, die meer weet dan de mijne, want ik ben de godin àller schoonheid en liefde, en zelfs mijn zoon is niets zonder mij! Maar mijn droom heeft mijn brein somber beneveld, en ik ben bang, als ik nooit was, Adonis! Ik ben bang voor dezen dag! Blijf hier bij mij, tusschen mijn rozen! Blijf in mijn armen, blijve ik in je armen! WIE nadert, WIE nadert dan?! Adonis, de zonhelle dag baart mij spokeverschrikking: ik dacht ginds de schim van je moeder te

zien, haar vrouweschim voor zij herschapen in boom werd!! Ik ben bang, ik ben bang, o Adonis, voor jou ben ik bang en mijzelve... O blijf, o blijf, o blijf...

- Afrodite, hoe kan ik blijven! Hij nadert... hij nadert dichter...

-WIE? Is het Ares, die dichter nadert...?

- Neen, het is niet Ares, Afrodite, maar één, bijna zoo geweldig als hij...

- Wie, Adonis, WIE nadert...?

- De Ever! Het is de Ever, die nadert! Hoor!!

- O goden, de Ever? De Ever??

- Het is de Ever, die nadert: hoor! Helios' eerste straal wekte hem uit zijn dichte hol, en hij kwam te voorschijn, en nu stormt hij voort, als een geweld, door het sidderende woud! Hoor! Hoor je hem niet naderen, Afrodite... Ik hoor hem, ik hoor hem: mijn gehoor is ge-oefend en ik hoor het naderen van ieder gebeeste... Hij nadert, hij nadert, Afrodite... De aarde dreunt van zijn razende vaart, zijn steile borstels bruisen tegen de bladeren aan, het lagere struweelgewas o vertrapt hij, hoe dik de stammen der struiken ook zijn; zelfs jonge boomen loopt hij omver; hij is ontzaglijk groot als nooit ever was; zijn slagtanden bliksemen vooruit en gooien den grond omgewoeld op; zijn bloeddoorvlamde oogen weêrlichtflikkeren, zijn reuzesnuit snuffelt en snuift en blaast stoomenden adem uit de gespalkte gaten en hij draaft, hij draaft steeds verder... Het woud kraakt en zie... zie, Afrodite! de dryaden vluchten, de najaden duiken achter de rotsen het water in, en ik moet gaan om den Ever te dooden!!!

Zoo sprak de ruwe jager Adonis en hij greep zijn sterk drillende speer, en rukte zich bijna los van de godin, toen de vluchtende dryaden door de rozen heen drongen en zij riepen, dringende op elkaâr:

- De Ever, de Ever komt!!

- Liefde! kreet Afrodite. Genot van mijn dagen, geluk van mijn nachten! Blijf!! Ik droomde ontzettend! Mijn ziel dwaalde bij Hades! Ik zag je schim: zij bloedde, zij bloedde! De dag spelt onheil! Helios is mij ongunstig! Ares is ijverzuchtig! HIJ is het,

HIJ is het, Ares, die den Ever zendt, die den Ever zendt! Adonis, liefde, genot, geluk, o blijf! Ga niet! Ga niet ter jacht! Zoek niet den Ever op! Van daag niet! Niet van daag! O, mijn Adonis, o mijn liefde, o mijn genot, o mijn geluk, o mijn heerlijkheid, o mijn Adonis, o mijn Adonis: blijf! Blijf, blijf! Blijf dezen dag, blijf dezen nacht, en morgen bekamp den Ever! Adonis, ik hang aan je lichaam! O mijn held, ik sleep mij voort aan je knieën! O zaligheid van mijn armen, ik omhels je voeten, en zal mijn omhelzing nooit slaken! Blijf!! Ik ben bang! Adonis, aanzie mijn wanhoop, mijn oogen puilen van angst, mijn kaken versterfelijken tot doodsbleekte, op mijn lippen dooft alle kussensgloed! Adonis, ik ril: ijskoude stroomt mij de leden over en ik sleep mij, ik sleep mij voort, aan je beenen, aan je knieën, aan je voeten... Dryaden!! Houdt hem tegen! O, goden, houdt hem tegen! Zeus, houd hem tegen! Alle goden, alle helden, die mij gunstig zijn, o houdt Adonis, houdt Adonis tegen... De dag is zwart! De dag is zwart!!

Zoo kreet de liefde-rijke Afrodite, en toen zij Adonis, los gerukt uit haar armen, zag verdwijnen tusschen de stuivende rozen, wier ranken hij met breed gebaar openscheurde, viel de godin in zwijm, als een gewone vrouw.

De rozen, beschermend, sloten zich dicht over haar heen, en Helios, die haar vijandig was, zag haar niet onder zoo vele witte rozen en had, in het fanfaregejuich zijner eigene trotsche zonne-bazuinen, hare kreten niet gehoord. Als een gewone vrouw lag de godin in zwijm, en de bange dryaden naderden haar parelblanke lijf, dat heerlijk schoon lag gestort op het gras, dicht bij de beek, die waterviel van zwavelgeel overmoste rotsblokken. De dryaden, de godin ter wille, strooiden rozenbladeren over haar uit om Helios te beletten haar op te merken. Zij knielden rondom Afrodite en zij hieven haar ooggeloken gelaat, waarom het kruivend haar neêrviel als goudzilveren licht. Nu sloeg Afrodite de azuren oogen op, en in tranen was haar blik zoo een wonder starrelen, dat de dryaden glimlachten... En zij troostten:

- Ween, Afrodite, niet... Adonis is gegaan, den vreeslijken Ever te moet, maar Adonis is een vreeslijke jager. Geen woest dier heeft

hem ooit weêrstaan... Ween, Afrodite, niet, en in ons midden, onder rozetente verscholen voor al wat ongunstig is aan je liefde en aan je geluk, blijf met ons, Afrodite, wachten. Blijf wachten met ons, tot Helios ginds aan het Westen is weggedaverd met zijn brallende paarden en bliksemenden wagen, en tot Adonis terugge keert, torsend in zijn geweldige mannevuist den everkop, die zwart uitbloedt. Ween, Afrodite, niet... Zie, wij allen, dryaden, zijn om je heen, en uit het water weêr duiken najaden, onze zusteren gewillig als wij... Ween, Afrodite, niet...

- Rijs op, Afrodite, rijs uit je zwijming en droeve zorgelijkheid! riepen de najaden haar toe. Rijs op, Afrodite; rijs op! Plegen zorgvuldig wij allen je heerlijke schoonheid en wachten wij tot Adonis, den everkop, die zwart uitbloedt, in zijn geweldige mannevuist torsend, terugge keert, als met bliksemenden wagen en brallende paarden aan het Westen Helios is weggedaverd! Rijs op, Afrodite, rijs op! Zie, ten bade vullen wij onze kruiken aan den bronstraal, die van laag zingt tot hoog, tot zij overloopt uit onze kruiken... Kom, Afrodite, kom!

- Kom, Afrodite, kom! zeiden de dryaden en zij hieven-op de godin en voerden haar naar den stroom, die tusschen blanke iris zacht klapperde. Kom, Afrodite, kom! Hurk hier tusschen de hoogstengelige bloemen en duld, dat wij je lichtkruivende haar nu opknoopen tot glanzende wrong. Hurk, Afrodite, neêr! Onze zusters, najaden, giet over die ronde schouders de kruiken uit, en het water, gelukkig, liefkoost overal je goddelijke vrouwelijkheid. Rijs nu, Afrodite, en zet je, op mossige rots, hier neêr, en duld, dat wij verfrisschen je voeten, tot zij koud glanzen als versch vallende sneeuw... O glimlach, Afrodite, glimlach! O glimlach, o glimlach weêr! Glimlach weêr! Glimlach weêr! Wij zijn om je heen, waar je rust op de rots, herademend, en op Adonis wachtende, en wij ontknoopen je de haren weder en wij kammen je de haren met gouden kam, en wij houden je den gouden spiegel voor! Reik Afrodite de linnene dwale! Bied Afrodite de onyxen kruike! Buig den goudenen gordel om Afrodite rond! Pluk witte rozen, pluk witte rozen! Veel witte rozen, dat

Helios haar niet zie en sluier met witte rozen Afrodite! Witte rozen aan Afrodites slapen en witte rozen om haar heen, tot festoen! Laat ons spelen, laat ons spelen, Afrodite, laat ons met rozen spelen, tot Adonis terugge keert, in zijn vuist den kop, die zwart bloedt...

En de godin glimlachte en zij duldde, dat de nymfen pleegden hare schoonheid en speelden rondom haar heen, om haar de lange eenzame uren des beidens vergeten te doen in de geurige roze-alkove. Zij maakten vele beweging en wind door het witbloemig priëel en de bladeren der rozen stuifden en toen Helios met zijn glorie over haar heen trok en recht boven haar stond, meende hij, de Vèrziende, niet anders dan dat nymfen speelden en lette hij de goddelijke Afrodite niet op, die de dryaden in rozen hulden, terwijl de najaden het water plasten en de droppelen deden regenboogtintelen. Zij maakten een lieflijk festijn rondom de godin, wier glimlach weemoedigjes bleef, in wier azuren oogen de angstige ontroering nawemelde. Zij brachten vruchten, en er waren om haar fladderende duiven. Maar van ontroering en weemoed was moê de goddelijke Afrodite en hoe de nymfen ook speelden, lieflijkjes, om haar rond, zij dacht steeds aan Adonis en dat hij nu onvermoeid stormde door de dichte bosschen van Byblos... den Ever achterna!! Zij zag, vizioen, het voor zich... Het vizioen weêrtrilde door der nymfen gespeel, en zij zag den Ever, en zij zag Adonis... Toen was Afrodite zoo moede van weemoed en van ontroering en van heel stil nahuiverende angsten, dat zij de oogen look op de mossige rots, waar zij zat en het hoofd tegen een dryade leunde. En zij viel in sluimer en zuchtte heel diep. De middag was blakende warm, van brallenden Helios, wiens zonne-bazuinen dikwijls òpschetterden met klaterend gejuich, en de nymfen legden de sluimerende godin ter ruste tusschen de blankende iris. En zij trokken zich terug, geen enkel blad latende ritselen... tusschen de rozen verdwenen dryaden; najaden verzonken in het water en achter de rotsen... Afrodite lag als ademloos en niet de allerminste rilling sidderde over haar in schaduw blauwaan versneeuwigde huid.

De vogelen zwegen alle stil, en alleen de krekelen, door het middag woud, snerpten met een eindeloozen vedelentriller...

II

- Huja! Húja! Uit de liaandicht gestrengelde oermassa's van het duisterste woud, waar de middag zelfs blijft duister, húja, over de rotsen heen, langs de boomen om, over het struweel al door hèm vertrappeld, naar de vlakte, de brandende vlakte, onder den blauwen, van zonglans klaterenden hemel, rond! Húja, over de eindelooze, eindelooze vlakte en het woud weêr in, en den stroom doorgewaad, die opspat onder den lompen plomp van zijn pletterzwaar ondiergewicht! Húja, door den regenboog heen, die siddert met de van zijn steile borstels afgeschuddelde druppelen en hem bijna, op speerlengte, bereikt! Hij ijlt verder! Huja, in de oogen stuiven mij de aardklompen verblindend, die zijn snuivelende snuit opsmijt! Húja, vooruit! Vooruit! Over het struweel, door hèm al vertrappeld, om de boomen langs en de rotsen weêr over, waar hij staan blijft, één oogenblik, borstels steil tegen den van zonglans klaterenden hemel, rond! Ik bereik hem, ik werp mijn speer! Hij is omgezwenkt, hij rent het gerotste af; hem achterna, hem achterna... O, ik weèt, dat hij moê is en uitgeput en dol en verblind van zijn eigen bloed, dat hem de monsteroogen door-vlammelt, en ik weèt, dat ik hem dooden zal... Daar! Zijn vaart vertraagt, zijn vaart vertraagt; hij staat stil, hij zwenkt om... Huja!! Húja!!! Ondier geweldig, brullend monster, fabelgebeeste, Ever, groote Ever, húja! Daar! Daar!!! Mijn speer in zijn flank! Brul! Brul-uit je smart! Adonis heeft gezegevierd! Adonis heeft den Ever gedood! A... oh! Goden!! Goden!!! Afrodite!!! Hij heeft zich, stervende, mijn speer in zijn flank, nog kunnen storten... op mij toe!! Ik wring hem zijn slagtand krom... maar ik bloed... Ik bloed! O, diepe wonde! O, mijn bloed, mijn bloed, waar gulp je heen, wat gulp je heen uit mij! O, breede wonde! O, mijn bloed, o stelp... O, gulp niet meer... Uit zóo breede wonde... uit zoo diepe

wonde gulpt mijn bloed, gulpt mijn bloed altijd... Altijd... Ik heb hem gedood... Ik heb gezegevierd... Adonis heeft den Ever gedood! Maar waarom ontstroomt mij àl mijn bloed, of mijn leven wegvloeit uit breed-diepe wonde, of ik leêgloop uit gespletene flank... Blauwe hemel, waarom wordt je rood...? Purperen hemel, waarom wordt je zwart...?! Goden, o gunt mij mijn jeugd... O, gunt mij het leven... O, gunt mij de jacht... O, gunt mij, o gunt mij Afrodite... Afrodite!!! Adonis heeft den Ever... gedood... Maar des Evers slagtand heeft Adonis den flank gespleten en zijn ziel vloeit hem met àl zijn bloed weg uit die opene spleet... O, nu zink ik, nu zink ik neêr... nu zink ik naast den Ever neêr... Is het zoo vroeg gedaan...? Was Adonis al oud? Was hij niet krachtig meer, en heeft hij den Ever niet kunnen dooden... Beminde hem niet meer Afrodite... O nu is het, zoo vroeg, gedaan... Zoo vroeg, o wreede goden, zoo vroeg... nu... is het zoo vroeg... gedaan...!

III

In vlam stond de westereinder, van Helios, die brallend verzonk-nog laatste fanfare-klanken schetterden de zonnebazuinen des gloriënden lichts-en de hemelbrand wemelde door de boomstammen heen, toen de goddelijke Afrodite ontwaakte.

Het was als droop bloed van de boomstammen af.

- Adonis! riep zij. Waar is hij? Is hij niet terug, is hij nog niet terug? Heb ik gesluimerd? Waar ben ik geweest? Langs welke begoochelde velden, Elyzeïesch, bloembespikkeld, heeft mijn geest gedwaald met zijn schim... Ik dwaalde zalig, ik droomde zalig: Adonis was teeder, als hij nog nooit was geweest! En hij glansde als een god! Maar het was droom en het was bedrog! Ik ben alleen! En de ure is laat! En Adonis is niet terug! Adonis!! Neen... Hij is niet terug... Waarom vloeit er bloed langs de stammen af? Waarom druipen de mossige paden van bloed? Waarom druipt er bloed tusschen de bladeren door? Waarom stroomt de rotsbeek van zuiver bloed?? Zelfs de rozen blozigen van bloed!

Waarom rozigt er bloed over mijn lichaam... O, mijn zinnen zijn begoocheld van angst en van duisterende eenzaamheid, en omdat de zon zinkt, zie ik bloed... Er is geen bloed... er is geen bloed... Maar waarom toeft HIJ zoo lang... O, nooit zal hij den Ever bereiken... O, zoo hij nu, moê, maar terug kwam, en hij rustte uit in mijn verlangende armen! Ik zou hem niet kussen, ik zoû hem zelve plegen, ik zoû hem wasschen de leden, drogen met linnene dwale en ik zou hem zalven met balsem uit onyxen kruik! O, ik zoû hem wiegen en hem sluimeren laten, heel den avond, en heel den nacht, ik zoû over zijn sluimer waken, als een moeder zelfs niet over haar kind! O, zoo hij maar terug kwam... Het angstigt mij in de duisterende eenzaamheid! Waar zijn de nymfen? Waar is Adonis!! Najaden, duikt op! Dryaden, komt hier! O, zij verschijnen, maar zij zijn als bloedige schimmen... Waarom zijt ge als bloedige schimmen... Waarom blijft ge zoo verre... Wat weent ge... Omdat ik verdriet heb en niet verlustigde in uw spelen...? Komt dichter, komt dichter om mij... Weest vroolijk rondom mij heen... Zingt, danst, speelt, vlecht rozefestoenen... Kamt mij de haren, balsemt de leden mij, opdat ik schoon ben als Adonis komt... Spreidt voor hem uit mossige kussens, opdat hij slape na zijn wilde jacht... Hij zal den Ever nooit bereiken... Hij zal dra nu terug komen, uitgeput... Maar waarom komt ge niet nader... Waarom weent ge, en wat blijft ge zoo ver... Goden...! Raad ik... raad ik... dat gij weet?? Dat gij iets weet...? Dat gij Adonis zaagt? Dat hij gewond is...?? O nacht, o nacht, blijf nog verre! Duister nog niet! O Helios, kom terug! O dag, straal weêr! Ik wil zien, ik wil weten! Ik wil Adonis terug zien; ik wil weten, waar toeft Adonis... Neen, neen, laat mij, ik wil hem zoeken... Ik bèn niet bang meer voor Helios' haat en voor Ares' ijverzucht: ik heb Adonis lief, ik heb Adonis lief! Ik juich het uit, dat ik Adonis lief heb... Ik heb Adonis lief, ik heb Adonis lief: ik schreeuw het ùit in mijn bangen nacht! Ik wil weg uit deze rozen! Houdt mij niet tegen: ik wìl wèg! Ik wil hem zoeken! O, zoekt hem met mij!! Gilt-uit zijn naam, opdat hij antwoorde... Want hij rust ergens uit: in den donker is hij in slaap gevallen, vermoeid, uitgeput!

Gilt-uit zijn naam met mij! Adonis!! Adonis!!! Wat deeren mij Olympos en goden! Ik heb Adonis lief, ik heb Adonis lief! Adonis!!!! Hoor je ons dan niet roepen? Hoor je mij niet? Waar ben je? O, zoekt hem met mij, ik wil hem vinden... Wij zùllen hem vinden! Al dwalen wij úren lang... Uit de liaandicht gestrengelde oermassa's van het duisterste woud, over de rotsen heen, over het... zie!... door ZIJN vaart vertrappeld struweel... over de vlakte, de gezengde vlakte onder den paarsigen, nachtwazigen hemel rond, over de eindelooze, eindelooze vlakte, maar helaas! wij vinden hem niet, en hij antwoordt ons niet... Dan het woud weêr in, en den stroom doorwaad, en het gerotste op, tot ik hem vind, tot ik hem vind... O, Adonis, Adonis, kom terug; o Adonis, kom terug... O nymfen, o dryaden, najaden!!! Wat spookt daar in de nòg daghelle laatste schemering, daar waar het gerotste bleek verijlt en het geboomte zoo schraal is van wittige stammen en zilverige bladeren, als magere abeelen hoog tegen de lucht gezet... Een glooiende vlakte van rotssteen, en... zie ik, zie ik goed in die weifeling van dag en van nacht! O nacht, o nacht, blijf nog verre! Laatste schemering, o verhelder!... Ik zie! Daar ligt de Ever! Daar ligt de Ever... dood... en als een bóom is geplant in zijn flank Adonis' eigene speer! Adonis versloeg den Ever! Adonis versloeg den Ever!! O mijn held, mijn held, waar ben je?! Waarom sloeg je hem niet met breed zwaard den kop af en torste je, zege!, den kop, die zwart-bloedt?! O... oh!! Adonis...?! Ligt hij... dààr? O nymfen, ligt hij daar...? O zegt mij, dat niet HIJ daar ligt! Ligt hij daar?? Heb ik Adonis gevonden? Sluimert hij, overmand van uitputting, na den Ever te hebben gedood? Sluimert hij...? Zeus, mijn vader, hij bloedt!! O Zeus, hij bloedt; ik wààd in zijn bloed! O Zeus, de Ever heeft Adonis gewond! Wat bloed, wat veel bloed! O nymfen, o nymfen, plegen wij hem: o voeren wij zijn lichaam heen van hier... Nacht, o nacht, blijf nog verre... of breng àl je sterren meê! Opdat ik Adonis zien kan! O nymfen, voert hem zacht heen... O, wat bloed, o wat veel bloed... Hij bloedt... hij bloedt nog... O Zeùs! Mijn hand, die zijn bloed stelpen wilde, verzinkt in zijn gespletene flank! Adonis! Adonis!! Hij is koud! Hij

is dood!! Hij is dood!!! Adonis is dood!!! Zeùs, de Ever heeft mij Adonis gedòòd! O, zijn bloed... o zijn bloed... vloeit niet meer! Misschien... misschien leeft hij nog?? Ik adem hem mijn leven in! Ik adem hem mijn goddelijkheid in! Ik ben godin, ik kan hem weêr bezielen! Adonis, Adonis, herleef! Nog kàn je ziel niet je lijf hebben verlaten; nog mòet zij huiveren die opene flank uit te glippen, nog klámpt zij zich vast in je lichaam zoo mooi, en wìl zij je nog niet, zoo heel vroeg, verlaten!! Neen!!! Zijn ziel heeft Adonis verlaten! Zijn ziel is hem ontglipt in gulpen van bloed! Adonis is dood! Adonis is dood!! Goden, Adonis is dood!!! Helios, die ik liefheb, is dood! Ares, die ik je voortrok, is dood! Wees te vreden! Wees gelukkig! Lach, lach, lach: Adonis is dood!!! Maar Afrodite, onsterfelijk, wil sterven ook, en zoo zij niet sterven kàn, zal zij doen verwelken alle schoonheid... zal zij dóóden àlle liefde! NOOIT, goden, zult ge schoon meer zijn, en NOOIT goden, zult gij lief meer hebben! Natuur, aarde, hemel, verdort, verwelkt, sterft af, verzinkt in vernietiging: NOOIT zult gij, hemel, aarde, natuur, weêr beminnen, want Afrodite ontneemt àlle liefde u, omdat de goden hebben geduld, dat de Ever Adonis doodde! Nooit zult gij lief meer hebben! Voor eeuwig zult gij in vernietiging ondergaan! Geen kiem zal meer ontluiken! Geen omhelzing zal meer vruchtbaar doen trillen de gewillige en goddelijke vrouwelijkheid! Heelal, verontvruchtbaar! Ook IK ben godin, gij goden! Ook IK roep het noodlot op! Ook IK heb macht over u! Ook IK kan mij wreken, Helios, Ares... Zeùs, vader zonder erbarmen! De dood, de dood over àlles wat gij àllen hebt geschapen en hebt bezield! Hades, gij zult heerschen over hemel en aarde! De dood... over àlles de dood, als hemel en aarde in zich verschrompeld zijn van onvruchtbaarheid, in MIJN vloek, dien ik over hèn riep!... O, wat roep ik! O wat vloek ik, wat vloek ik! Adonis, Adonis is dóod! Mijn liefde, mijn geluk zijn dood!! Nimmer zal hij mij meer kussen! Nimmer zal hij meer mij omhelzen en zijn handen als een gesp om mijn middel klampen! O nymfen, legt hem nu neêr... hier... in onze rozenalkove bereikt, op de moskussens ter liefde gespreid... Adonis is dood: hij is dood... Stil...:

Adonis is dood... Wasschen wij de breed gespletene flank en winden wij de waden om zijne wonde en wasschen wij zijn heerlijk lijf... Ja, sterren, hebt medelijden... Ja, lieflijke sterren, schijnt... Zie, nymfen, hoe heerlijk hij is... Nu is het of Adonis slaapt... Of hij slaapt... Ja nymfen, weenen wij zacht rondom hem heen... Zalven wij de leden hem, met strijkende vingers heen en weêr... Leggen wij om hem de rozen... Spelen wij zacht met onze wanhoop... Speelt zacht met rozen en Afrodites wanhoop... Speelt zacht, streelt zacht, balsemt zacht... O, nu is het zóo vroeg... gedaan! Zoo vroeg... O wreede goden, zoo vroeg: nù... is het zoo vroeg... gedaan...

Toen stortte op het lijk van Adonis Afrodite in één... viel zij in zwijm als een gewone vrouw.

En in den nacht van rouw, toen de goden haar zàgen vrouw en heel het Heelal haar vrouw-in-smart vóelde... herademden Heelal en goden, want al wat leefde had gehuiverd om den vloek, die van liefdelippen gedreund had over de Schepping...

IV

Mare van des jagers dood spreidde zich over de landen; knapen van Byblos vonden het doorpriemde lijk van den Ever, groot, borstelruig fabelgebeeste, dat de schrik was geweest van de wouden, sedert Ares het razend en rennend had gezonden ter zekere wraak, en geheel het volk liep uit om het gevelde reuzige ondier te zien, dat monsterlijk, de lans als een boom in de flank, neêr gestort lag op de rotsige vlakte. Maar vreemd, zag het volk, een bloem onbekend ontloken tusschen de rotsen en die bloem weligde, weligde dicht met purperen kelkje een geurig pad tot in het diepst van het bosch.

- Zoeken wij Adonis' lijk! riepen de knapen van Byblos en de maagden van Byblos riepen:

- Zoeken wij Adonis' lijk! Zoeken wij het lijk van den heerlijken jager, die onwillig en ruw was en òns versmaadde!

- Maar dien de godin beminde!
- En die wij àllen hadden lief!
- Zie, de nieuwe bloem weligt, en de weliging, tot een pad, slingert zich in het diepst van het woud!
- O, Adonis, hoe wij je betreuren!
- Adonis, hoe wij je beklagen...
- O, Adonis, hoe wij je beminden!
- Adonis, hoe wij de godin benijdden!
- Loopen wij het bloemenpad af...
- Overal uit Adonis' bloed is de nieuwe bloem ontpurperd!
- Overal is ontpurperd de anemoon!
- Langs dezen weg sleepte hij zich voort!
- Neen, langs dit pad droegen de nymfen hem!
- Langs dit pad droeg hem Afrodite!
- Overàl is uit zijn bloed, dat vloeide, de anemone ontpurperd!
- Tot ver, ver diep in het bosch!
- O, Adonis, hoe wij je betreuren!
- Adonis, hoe wij je beklagen!
- O, Adonis, hoe wij je beminden!
- Adonis, hoe wij de godin benijdden!
- Zoeken wij Adonis' lijk! Zoeken wij het lijk van den heerlijken jager, die onwillig en ruw ons versmaadde!
- Zoeken wij Adonis' lijk!

Zoo riepen de knapen en maagden van Byblos en liepen zoekende het woud door, geleid door het breede pad van anemonen, die ontpurperd waren uit Adonis' bloed.

Toen hoorden de nymfen hen naderen. Het was in den vroegen morgen, en weemoedig, om Adonis' dood, weigerde het woud zijn stemmen tot strofe en tot antistrofe samen te doen klinken; klaterende alleen klonken Helios' geweldige zonnebazuinen, fanfarende aan uit het Oosten... maar de vogelen zwegen, de morgenwind zweeg, de bladeren ritselden niet, de vogelen tjilpten treurig en de beek weende en verwaterviel snikkend van rots tot rots. Toen hoorden de nymfen naderen de knapen en maagden van Byblos. Zij omringden Adonis' lijk, dat gezalfd en gebaad zij

recht-uit hadden gelegd op versche kussens van mos en over wien zij rozen gestrooid hadden, de rozen, die niet blank waren maar rood... Want Afrodite, die zich in wanhoop geworpen had in het dichtst van de rozedoornen, had haar heerlijk lijf opengereten in razernij, en zij had gebloed en, waanzinnig, was zij blijde geweest, omdat zij bloedde, omdat zij bloedde als Adonis gebloed had. En in den meêlijdenden sterrennacht hadden de nymfen het wonder gebeuren zien: het bloed van de godin, over de rozen gestroomd van haar armen, van haar boezem en schoot, het bloed verfde donkerrood de tot nog toe immer blank gebloeid hebbende rozen, en de kleur van het bloed breidde zich uit, als vloeide de roode kleur voort, als klom zij de rozen op, als daalde zij weêr neêr, en toen de morgen verhelderde, zagen de nymfen de blanke rozenalkove verbloosd tot bloedroode bloemetente... Zacht weenden de nymfen en klaagden den geheelen nacht en zij wrongen de armen en in den morgen plukten zij de roode rozen en bladerden ze over Adonis en strooiden ze over Adonis rond. De godin lag met haar hoofd op zijn borst, hare handen gespgeklampt om des dooden jagers goudbrons gekroesde hoofd. Zij lag onbewegelijk, de oogen dicht, maar telkens voer een lange snik door haar geheele lijf en schokte er de weêrgalooze schoonheid van. Tot de nymfen hoorden naderen de knapen en maagden van Byblos.

- Afrodite! riepen de nymfen zacht. Afrodite, hoor; zij naderen, de knapen en maagden van Byblos, die zoeken Adonis' lijk in het woud en langs de anemonen, uit zijn bloed ontpurperd, komen zij allen hierheen en zullen zij dra hier zijn. O Afrodite, goddelijke Afrodite, openbaar niet aan stervelingen de smart van u, Onsterflijke! O Afrodite, verberg hun uw smart!

Zoo smeekten najaden, dryaden, en de goddelijke Afrodite rees. Snikkende omringden de nymfen haar: zij hadden zóo groote wanhoop in schoonheid zóó groot nooít gezien. De godin, voor het laatst, zag op het lijk van Adonis, met een blik, zóó smartelijk, dat de geheele natuur zweeg en zelfs Helios, die haar bespeurde, het lied van het licht deed zwijgen. Er was één zwijgen

in de natuur, en er huiverde niet enkel een medelijden, maar er huiverde ook een angst voor de wraak van de godin. Toen bracht Afrodite hare beide handen aan hare lippen en liet zij haar laatsten kus in den vorm van een vlinder neêrvallen op Adonis' mond. Zij stond en zag toe, hoe de vlinder, klapwiekende, dadelijk stierf over Adonis' lippen. Maar door de huiverende zwijging van de natuur, klonken de stemmen der zoekende knapen en maagden van Byblos... En toen, plotseling, werd de godin onzichtbaar; zij verijlde tot een damp en de damp mistte weg en Afrodite was dàar niet meer...

De nymfen schrikten en zij verdwenen. En Adonis' lijk bleef alleen te midden der roode rozen. De vogelen dorsten tjilpen; wind stak op; in de zonneverte, gedempt, klonken òp de zonnebazuinen... Zoo vonden de knapen en maagden van Byblos Adonis' lijk en zij weenden rondom, den langen dag, vóor zij den jager ten brandstapel torsen zoûden...

Maar toen, bij het vallen des dags aan hun klagen een einde was, en zij des jagers lijk wilden torsen, klonk zóo droef en zoet een stem, de stem eener Onsterflijke Onzichtbare, en zij murmelde, terwijl verwonderd toehoorden de knapen en maagden van Byblos:

- O gij allen, die Adonis lief hadt, die hem lief hadt als ik hem lief had! Hoort mij en doet als ik zeg. Hoort mij en weet wie ik ben. Ik ben Afrodite, die tot u spreekt. Ik ben het, die Adonis beminde. Ik ben het, aan wie hij ontroofd werd, door wie hem haatte en den Ever zond. Ik ben de Liefde en de Schoonheid almachtig en onder mijn zegen is het Heelal liefde-zalig en onder mijn vloek heeft het gehuiverd van angst. Ik ben Afrodite en ik ben gestegen voor den zetel van Zeus, mijn vader, en zijn dochter, die hem nooit anders dan met liefde en glimlach naderde, heeft den vader om rècht gevraagd. Heeft den vader gevraagd, waarom hij geduld had, dat de onschuld vermoord is geworden door woestheid en door geweld, door haat en door ijverzucht... O gij allen, die Adonis lief hadt, die hem lief hadt als ik hem lief heb, Zeus, mijn vader Zeus, mijn machtige vader Zeus heeft gesidderd

om zijn wanhopige dochter, en alle goden zijn haar voorspraak geweest, dat recht aan Adonis geschieden zoû, ook al ligt zijn lijk met gespletene flank. Gij allen, die Adonis lief hadt, hoort mij en doet als ik zeg, naar den wil van Zeus en Afrodite beiden. Brengt Adonis der goden eer en richt hem tempelen op; op deze beide dagen des jaars, den dag van gisteren en van heden, viert zijne Adonieën en weeklaagt eerst, maar jubelt dan, maar jubelt dan! Zoekt zijn lijk door het bosch langs de anemonen en legt ten bedde zijn beeld, gebootst naar de heerlijkheid, die hij eenmaal was en wier laatste afglans gij nu nog aanschouwt. En legt ten bedde mijn beeld naast Adonis' beeld, en jubelt dan en hebt lief... O, hebt lief, gij allen hebt lief! Natuur, bemin! Heelal, weêrtril van vruchtbaarheid: Afrodite dreigt met haar vloek niet meer sedert de goden erbarmden en sedert Zeus rechtvaardigheid werd. Adonis, Adonis, vaarwel, mijn liefde, maar vaarwel niet voor altijd! Tot wederziens, o mijn Adonis: tot zaligen, zaligen wederziens! Want Zeus, die de smart van zijn dochter heeft zien staan voor zijn rechterzetel, staat, o mijn Adonis, toe, dat gij in Olympos Afrodite terug zult zien gedurende die helft des steeds wentelenden jaars, die Hades aan haar liefde Adonis' ziel terug zal schenken. Adonis, vaarwel, mijn liefde, maar vaarwel niet voor altijd! Tot wederziens, o mijn Adonis, tot zaligen, zaligen wederziens, wanneer onze Liefde de vruchtbaarheid van Aarde en Hemel zal doortrillen met eeuwig herhaalde herleving en eeuwig herhaalde geboorte...! Kort genot van mijn aardsche liefde, tot zaligen ziens, tot ziens!

Toen verklonk de stem der godin en de knapen en maagden van Byblos riepen onder elkaâr:

- De godin... de godin heeft gesproken! Wij betreuren Adonis heden! Morgen, om zijn herleving, zullen wij jubelen in liefde!

Cameeën

Gloeiende, als een effen blauw vuur, lag de zee wijd, wijd uit en hare nauwlijks gerimpelde kabbelingen waren als regelmatige, azuren vlammen.

Als een azuren vlamoceaan was de zee, in het uur van den middag, dat oppermachtig Helios heerschte.

Boven de zee schimmerde, in bovenmatig stralende glorie, de zonnegod op de vurige kar.

Door den fellen glans heen was maar even voor de oogen der zeeschepselen zijn steigerend vierspan te zien van vlammende zonnerossen.

De zeeschepselen doken in de koralen paleizen terug; de geheele zee ontvolkte zich; alles werd stil en eenzaam, alles werd stil, eenzame rimpelgekabbelde azuren vlam-oceaan.

Maar tusschen rotsen, in nog blauwe schaduw, den voet in het schuim overspoeld, bleef liggen in loomheid de parelblanke Nereïde; zij, die genaamd was Ebbe-der-mattere-Wateren.

Zij was blank als een parel, van jongen godinneboezem en liervormige heup, en wegverslankende tengere beenen, en heur voet was als een rozige bloem in het schuim.

Met lange linten van zeewier had zij het groene, golvende haar, dat kronkelde tot over haar parelmoêren schoot, weggebonden van hare slapen.

Zij lag, het hoofd in den zwanehalsbocht van haar arm.

De Triton, daar ginds, de laatste zijner makkers, die nog draalde naar beneden te duiken, zag haar, en naderde zwemmend.

Hij was forsch en bruin van schouders en armen en breede

borst; maar zijn gelaat was meisjesrond, hoe schalk ook zijn bruine oogen en lustige glimlach.

Hij naderde Ebbe en groette haar en legde zich onder aan hare rots, en het schuim bleef zijn in tweeën gespleten en samen gekronkelden vischstaart, die schitterde van bruinrossige schubben, overparelen.

Ebbe was tevreden, dat hij kwam.

Het was niet het uur van de liefde, maar het was het uur, voor hen beiden, dat zij elkander vertelden wat zij hadden gezien, op dwaaltochten over de zee als het toeval der golven hen had gescheiden.

- Ik heb dezen morgen, zei Ebbe; een heerlijke schoonheid gezien in de zee! Ik was bij Kreta, met enkele zusters. Ik heb een bruiloft gezien, o zoo mooi, o zoo mooi!

- Vertel mij, zei de Triton, nieuwsgierig. Wie huwden?

- Straks zal ik de namen noemen, zei Ebbe. Hoor wat ik zag. Ik speelde dan met mijn zusters in de zee, die nog van den morgen was, hoewel niet den vroegen morgen. Plotseling, van af den einder, zagen wij den zeestoet naderen. Want de bruiloft kwam dwars door de zee naar Kreta toe. Maar het buitengewone was, dat het geen snelklievende schepen der menschen waren, omdat het goden waren, die naderden, hoewel de heerlijke bruid, als ik later hoorde, slechts een koningsdochter was. O, wat was de bruiloft mooi! Daar zag ik waarlijk Poseidoon zelven; wat is hij groot en goddelijk, maar hoe machtig ook hij mij scheen, hij lachte vriendelijk en goedmoedig en voor het gebaar met zijn drietand weken de nieuwsgierige golven weg, week alle heftige golfslag weg en werd de zee als een meer, gladde zich een meereffen pad dwars door de zee, van den einder toe naar Kreta. Poseidoons lach klaterde over de zee. En ter zijde hem, o zaligheid, zag ik Afrodite zelve!

- Huwde Poseidoon Afrodite?

- Heb geduld en hoor toe! Zei ik niet, dat de bruid slechts een koningsdochter was, maar heerlijk! Tritonen stuwden Afrodite's schelp, en zij stond - niemand is schoon als zij! - en zij strooide bloemen over de bruid.

- En de bruid?

- Zij was zoo jeugdig nog als een kind, en schoon als ik niet wist, dat koningsdochters waren. Zij geleek, met blonde haren en blauwe oogen, een jeugdige zuster van Afrodite zelve. Zij zat, niet dan in haar sluier omkleed, want haar bruidegom schaakte haar uit het bad, op den rug van haar bruidegom, die haar droeg dwars door de zee!

- En haar bruidegom?

- Daar hij een groote god was, had hij zich herschapen in een stier, blank als room, maar machtig als slechts een godstier kan zijn! En Poseidoon voorop, schrijdend over de wateren, Afrodite ter rechte, reed ter slinke zij van het bruidspaar mijn vorstelijke zuster Amfitrite, gemalin Poseidoons en heerscheresse over de zilte wateren, in heel groote mosselschelp, die was als een kar, getrokken door blauwmanig zeepaard! En de beide godinnen wierpen bloemen toe naar de angstige bruid, die steeds riep:

- O toe, laat mij vrij! Laat mij vrij, Afrodite en Amfitrite! Poseidoon, bescherm mij toch! Deze witte stier voerde mij meê, toen ik mij zette op zijn rug! Ik ben het kind van den Koning van Foenicië, en toen ik speelde en baadde met mijn gezellinnen aan den oever der zee, naderde ons deze stier!

En zij sloeg, bang, dat zij zoû vallen, hare armen om den breeden, roomkleurigen stierennek, niet wetende, dat zij een god omhelsde! En zij riep en herhaalde steeds:

- Afrodite en Amfitrite, o toe laat mij vrij, want ik weet niet, waarheen gij mij voert!

Maar de beide godinnen lachten en wierpen de bloemen en zij riepen om strijd:

- Maar waarom dan ook, o Foenicische koningsdochter, onvoorzichtige Europa, u te zetten op den rug van een stier, die niet was een stier uit uw vaders kudden!

- Hij naderde ons zoo zacht, en met gouden oogen, die bijna glimlachten! antwoordde toen Europa. Hij loeide zoo innig zacht, en hij was zoo mooi, zoo breed van schoft, zoo blank van vel; als room was hij blank, zonder vlekje. Wij streelden hem over

den rug, wij krauwden hem tusschen de horens, wij bekransten hem met bloemfestoen, hij dartelde in ons midden, hij deed of hij vluchtte en wij omringden hem, en toen - ja, toen zette ik mij op zijn vlakken rug, en eerst liep hij, als huppelde hij, maar toen... toen waadde hij door de eerste golven, en plotseling zwom hij weg met mij, tot wanhoop van mijn gezellinnen, tot mijn wanhoop, o godinnen, die opdoken ter zijde van mij! O Amfitrite, o Afrodite, o gij machtige Poseidoon! Hoort naar mijn smeeken! Mijn vader zal troosteloos zijn! Machtige goden, o beduidt dezen stier, dat hij keer'!

Zoo hoorde ik - vertelde Ebbe den Triton in de blauwe schaduw der rotsen - de jeugdige Europa smeeken. Maar zij weende niet, zij wrong de handen alleen, en dàn, weêr bang, dat zij vallen zoû, sloeg zij hare lelie-armen om den breeden plooinek van wie haar schaakte. Neen, zij weende niet, zij lachte zelfs wel eens, zeker omdat de godinnen zoo lachten, en Poseidoon zoo lachte, en omdat de roomblanke stier heelemaal niet woest was, maar zacht als een lam, al bleef hij krachtig en al deed hij zijn wil. Europa lachte zeker, omdat de godinnen de bloemen strooiden! Eroten, met brandende fakkels ter hand, fladderden om Europa's hoofd, andere Eroten bereden blijde, hoog-op spuitende dolfijnen; tal van zusteren herkende ik onder wie Europa omringden, en ik voegde mij bij den stoet en wij dansten en klapten van vreugde de handen. Allen zongen wij hoog-op het bruiloftslied en de roomblanke stier zwom altijd, altijd door de stille, lage, meergladde wateren. Wat was het mooi en wat was het vroolijk! O, wat wordt het leven toch zalig en schoon, wat worden hemel en aarde en zee toch zalig en schoon, zoodra ons de goden verschijnen! Ik zag Poseidoon, Amfitrite, Afrodite! Ik danste om hen: Afrodite, de goudene, lachte mij toe! Ik baadde mij in haar glimlach! Ik aanbad haar en kuste haar de voeten! Toen wierp zij ook haar bloemen op mij, want zij is mild, en niet spaarzaam met haar genade, wie haar maar liefheeft en gehoorzaamt aan haar zacht gebod! O, mijn Triton, en jij was niet daar! Hoe hadden wij samen gedanst door de zee! Jij was niet daar! Jij was niet daar!

Maar de stoet naderde Kreta's stranden en tusschen Poseidoon, Afrodite en Amfitrite steeg eindelijk Europa af van den stier, die, een herschapen god zijnde, goddelijke gestalte aannam en zich openbaarde als...

- Als wie, o Ebbe??
- Zeus zelve!
- Ik hàd het gedacht! Ik hàd het geraden!
- Zeus, Zeus zelve! Zeus zàg ik! Maar, o Triton, ik zag Zeus in zijn herschepping, plotseling, van stier niet worden tot ontzagwekkende god der goden, vorst van Olympos, fronswolkende tusschen machtige brauwen en felle bliksems ter vuist... neen, ik zag hem verworden tot een blondlokkigen, jóngen god, zoo blond, zoo jong, zoo groot, zoo mooi, zoo heerlijk van glans, dat ik niet weet met wien hem te vergelijken, ten zij met Eros zelve, maar ouder, en forscher, en geen knaap, maar màn! Begrijpt ge! Eros, hij, die ons eeuwig knaap blijft, volgroeid tot màn, zoo openbaarde zich Zeus aan Europa, en zij borg zich aan zijn borst, en hij voerde haar tusschen de bloemenkransen en fakkels, onder geheven sluier, bij het juichen van het bruiloftslied, naar den berg Dikte, aan grotten rijk, waar Zeus zelve eens in een grot werd geboren! O, mijn Triton, was dat niet schoon en blij, wat ik dezen morgen zag? Het bruidspaar verdwenen, Poseidoon en de godinnen verdwenen, dartelden wij allen, Tritonen, Nereïden, Eroten over het strand en de zee, en hoorde ik, te midden van die heel dartele vreugde, schaterend van pret en klaterend van water, dat dit alles het werk der ondeugende Afrodite was, die weêr Hera ergeren wilde en de koningsdochter aan Zeus had getoond, en hem geraden had haar te schaken, het geen Zeus, juist in huislijke twist met de waardige Hera, om haar te tarten, toen had volbracht, op klaarlichten morgen, onder onbewolkte lucht en over alom overzienbare zee! O, de waardige Hera moet, als àllen, den bruiloftstoet hebben aanschouwd, maar toornig zeker, heeft zij haren toorn overmeesterd, en verscheen niet, bleef onzichtbaar, zelfs toen Zeus, een ouderen Eros gelijk, Europa voerde naar diepe grot, waar Eroten al het bloembed dik hadden gespreid. Ik

meende alleen, even, den kreet te hooren van Hera's pauw, schril, in verontwaardigde woede, maar het was zoo dartel van vreugde aan strand en op zee, dat ik mij vergist kan hebben, en het wellicht alleen een kleine angst was in mijn blijde ziel, dat Hera plots zich zoû vertoonen!!

De Triton klapte blij in de handen.

- O Ebbe! riep hij uit; wat heerlijk moois zag je bij Kreta! Hoe spijt het mij, dat ik niet daar was! Want blij en gelukkig stemt het iets vroolijks en moois te zien, te aanschouwen de blij gelukkige goden, en ik, dezen morgen, aanschouwde...

- O, wat, mijn Triton, aanschouwde je? riep Ebbe nieuwsgierig uit. Vertel mij thans op je beurt!

- Ik aanschouwde, zei Triton; geen blij geluk, o Ebbe; ik aanschouwde heftige smart en verschrikking!

- Vertel mij, o vertel mij!

- Ik was, vertelde de Triton; al zwemmend en plassend en dartelend heel verre afgedwaald, naar de boorden van Thrakië, en nieuwsgierigheid drong mij toen den Hebros op te zwemmen, langs de velden van Pierië, welig van Dionyzos' wingerd, en al meer en meer zwom ik den vloed op, telkens verwachtende, dat de stroomgod mij toornen zoû en, verschijnende, mij zoû vragen, hoe ik zwemmen dorst op zijn gebied. De onbekendheid dier oorden scherpte echter mijn verlangen steeds hooger en hooger den vloed op te zwemmen, en den stroomgod zag ik niet, maar wel hoorde ik plots zoo smartelijke kreten, dat ik van ontzetting mij verschool in het hoog halmende riet en uitzag... En toen, Ebbe, toen zag ik, in de richting van waar de kreten klonken, verschijnen een, die mij scheen zoo wel sterfelijk als onsterfelijk, niet omgeven met den glans der goden, maar toch zoo heerlijk verheven van uitdrukking zijn schoon gelaat, dat ik begreep een begenadigde te zien naderen, ook omdat hij een groote lier droeg in den arm tegen zijn borst en omdat de lauwerenkrans zijn donkere lokken omkroonde... Maar hij drukte alleen de lier tegen zijn borst, en tokkelde niet, en smartelijke kreten slaakte hij, waar tusschen een naam, dien ik niet dadelijk verstond. Hij zwierf door

de velden van Pierië in zijn langen, witten mantel als ware hij een schimme van troosteloosheid, en eindelijk, hij genaderd, hoorde ik hoe hij riep:

- Eurydike! Eurydike!

De echo's klonken terug: Eurydike! Eurydike! en de begenadigde maar troostlooze zanger riep:

- Eurydike! Heb ik u dan onherroepelijk verloren! Is dan nu alle hoop u levend in mijn armen te sluiten, gevaren! O wat geeft het mij nu of ik de zoon ben van Apollo en Kalliope zelve! Wat geeft het of bij de klanken van mijn stem en mijn lier de leeuwen zich tam vlijen aan mijn voeten, de tijgers kwispelstaartend hun holen verlaten, en alle wilde dieren om mij zich verzamelen en luisteren als begrepen zij de kunst der klanken, als voelden zij de harmonie in hun ziel en het rythme in hun wilde harten! Ik zong, ik speelde, en de eiken bogen hun takken naar mij, de altijd pratende popelen zwegen stille, de wilgen wiegelden als op de maat, de ordelooze rotsblokken voegden zich samen tot muren - terwijl de bulderende stem van den storm bedaarde en verklonk in de samenstemming van zefyrruischen en vogelenkweel, met het tinkelen van droppelen bloemgeur en dauw! En nu, mijn lier is gestemd, maar ik kan niet meer zingen. Ik kan slechts klagen en roepen: Eurydike! Eurydike! omdat ik haar ten tweeden male en onherstelbaar verloor. O, de zalige vreugde, toen ik haar bij Hades vond, waar zij mij, over de affodillenvelden schimzwevend, de armen blijde uitgestrekt, maar ik het hoofd afgewend, naderde, naderde, en in mijn armen, van ijle schim, zich terug herschiep in lichaam van bloeiende vrouw! Mijn gestorvene Eurydike herleefde, daar Persefoneia geroerd was door mijn klacht en den klank van mijn lier! Hades gaf mij Eurydike levend terug, maar àf van haar moest ik gewend houden mijn hoofd, en haar, tot buiten Tartaros' koperen poort toe, niet aanschouwen in de verlangende oogen! Ik gaf toe aan Eurydike's drang, die, terwijl ik haar voerde, mijn hoofd omhelzende, mij poogde in de oogen te zien, mij dwong met zacht vleiend smeeken! Ik gaf toe, wendde mijn hoofd tot haar, zag haar in de oogen... en zij gaf een kreet, een nog menschelijken

kreet, en toen... o wreede goden!... toen verijlde zij weêr in mijn armen... haar roze-bloeiend vrouw-lichaam verijlde, schimmedoorzichtbaar plots, en zij week terug, zij week van mij terug, achteruit, achteruit, de armen te vergeefs gestrekt, als getrokken wèg van mij door wreed helsche machten! O, wat geeft het mij of ik Orfeus ben, zoon van Apollo en Kalliope! Ik heb Eurydike verloren en nu onherroepelijk, voor altijd! En als ik zing en klaag, verzamelen zich de leeuwen en tijgers rondom mij, en luisteren, maar zij weenen, en het heele woud weent met hen! Heel de wereld weent met mij mede!

Zoo hoorde ik - vertelde de Triton aan Ebbe in de violettere middagschaduw der rotsen - den begenadigden Orfeus smeeken. En de zanger stortte tranen en dwaalde langs Pierië's velden als een ziel in nood, tot ik plots zag verschijnen Dionyzos' menaden, dartele schaar van met druiftrossen vertuite, panthervelomhangen Bakchanten, zwaaiende den tyrs in haar eindelooze, goddelijke dronkenschap. En zij omringden den luid klagenden Orfeus met haar wringenden dans, en Evoë-schal, en deden hem zitten op rotsblok, en zachter, verlokkend, verleidelijk, brachten zij hem druiven, groote trossen blauwe en witte, en wilden zij Orfeus leeren de trossen te persen in opene gouden schaal, en dan te drinken het purperen genot, de vreugde des levens van Dionyzos, die wel anders is dan ònze vreugde der schuimende zeeën, maar die wij toch hebben geweten, te Naxos, toen Dionyzos Ariadne vond, ge herinnert u, Ebbe, o mijn Ebbe-der-mattere-Wateren?? Maar Orfeus weigerde de rood overvloeiende schaal, weigerde weêr en weêr, riep: Eurydike!! Eurydike!! zoo luide, dat de echo's antwoordden alomme: Eurydike! Eurydike! En het schijnt niemand gegeven te zijn de vreugde van Dionyzos te weigeren en ongehoorzaam te zijn zijn hoog gebod. Want, o mijn Ebbe, ik zag het verschrikkelijke! Toen Orfeus de schaal terug stiet, de weelderige liefde der menaden terug stiet, zwaaiden zij razend den tyrs, wierpen den tyrs weg en vielen als woeste tijgerinnen op den zanger aan, die stond in haar razende midden! O Ebbe, ik zag het verschrikkelijke! Want als tijgerinnen ver-

scheurden zij Orfeus het lichaam: wilde beesten zijn Dionyzos' menaden, wanneer de razernij haar bezielt! Maar zeker, omdat zij hem allen één oogenblik hadden bemind, verscheurden zij niet zijn hoofd, maar wierpen het hoofd en de lier in den Hebros en raasden weg over de van bloed druipende velden. Toen, o Ebbe, làngs mij dreef het hoofd, geleund tegen de lier. De lier en het hoofd dreven naar zee. Ik volgde beiden en ik weende. Tot ik de stervende tong hoorde zingen! Orfeus' stervende tonge zong, en zijn lier, door golven overspoeld, ruischte telkens melodiesch de snaren! O die muziek van wegstervende smarten, ik hoor haar nog, Ebbe, steeds zal ik haar hooren! Hoofd en lier dreven, door de golven gewiegeld, weg naar Lesbos; donkere lokken omgaven het hoofd, waarin de oogen waren gesloten voor eeuwig, de gouden lier ruischte, melodie eindeloos, en ik volgde, en andere Tritonen volgden, en wij weenden, wij weenden allen en onze lijkstoet was zoo droef, als de bruiloft, dien gij, o Ebbe, volgde, heerlijk was van godlijke blijheid...

- O, mijn Triton! riep Ebbe. Wat rampvolle droefenis hebt gij aanschouwd, terwijl ik niets zag dan heerlijkheid! O, mijn Triton, zie, nu vloeien mijn tranen ook, om wat ge hebt gezien en mij hebt verteld...

- Zoo als ik blijde geweest ben om de heerlijkheid, die gij zaagt, Ebbe!

- Kom dan, o Triton, opdat ik hoore hoe klopt uw hart, en opdat gij hoort, hoe het mijne klopt...

Ebbe, de oogen vochtig van tranen, strekte de armen uit en de blijde Triton naderde.

Over de hemelen verwelkte het azuur, nadat Helios aan den einder de ontsloten Westerpoort in vlammende gloriën was binnengetreden, als tot velden van violette viooltjes.

Ebbe's zuster, Heftige-Golfslag-bij-rijzenden-Vloed, wierp met handenvol schuimende wateren over de rotsen, schaterlachende als zij den Triton en Ebbe, gewiegeld in eikaârs armen, overplaste.

De sterren, tusschen de viooltjes der hemelen, ontloken als zilveren madelieven.

De Nereïden doken op, Tritonen bliezen de schelphoornen, dolfijnen spoten hooge fonteinen en klaterden met de staarten, als de zeeschepselen hen bereden.

Plots wezen zij naar de hemelen.

Tusschen de zilveren madelieven, in de hooge viooltjesvelden daarginds, was een van glans schitterend beeld zichtbaar geworden.

Ebbe en de Triton werden opmerkzaam; zij slaakten de boei hunner armen, wierpen zich in zee, en zwommen naar de zusteren en broeders.

- O, mijn Triton! riep Ebbe. Zie! Zie wat daar straalt, aan den hemel!

- Het is de Lier!! riep Triton. Het is Orfeus' Lier, die aan den hemel straalt!

Alle de waterschepselen zagen op en wezen...

Door de nacht klonk als een etherische trilling van goudene, godlijke, heel verre snaren...

De dood van Vesta

I

Dien morgen van laten herfst was het, om de voortdurende regens der vorige dagen, nog killer dan anders in de eenzame ruimten van het Huis. Daar, waar nóoit, zelfs niet in de tijden van glorie, toen nog niet de goden zieltoogden in Rome, de zon binnen vloot, in het sombere Huis, onder aan de muren van den Palatinus, - gescheiden van dien ouden paleizenberg door de Via Nova en het kleine, smalle, heilige bosch - daar scheen het of dezen morgen, dezen morgen van laten herfst, de nooit door de zon verwarmde ruimten killer zich breidden dan ooit, de vocht zichtbaar opkroop, langs de verweerde wanden, tappelend uitzweette aan de gebarsten muren, en de voetstukken der weemoedig verschietende zuilen van zware schimmel woekerden als van een wittige mos.

Om niet meer de trappen, die geleidden uit het Atrium naar de vroegere woonvertrekken der Maagden, op te gaan, had de oude, zieke vrouw dezer dagen haar bedde gespreid in een soort van donkere bergplaats, zonder raam wel is waar, maar toch vlak bij het Atrium, dicht bij den tempel, en slechts door een korte gang gescheiden van de deur, die voerde naar het heilige bosch. Zoo behoefde zij niet meer te dwalen van het eene eind naar het andere van het groote, holle Huis, en geene trappen meer te klimmen.

Dezen killen morgen was zij, na een korten morgensluimer, huiverig wakker geworden, stijf de jichtige leden, pijnlijke scheu-

ten door beenen en lendenen, maar, angstig, omdat zij geslapen had, stond zij aanstonds op, sloeg haar palla om, en sleepte zich door het Atrium, naar den Tempel, waar zij de deur altijd open liet. Zoo vereenvoudde zij zoo veel zij vermocht. Zoo kon zij dadelijk een blik slaan op het Vuur. Het brandde: het was een kleine, stage vlam, blauw over gloeiende kolen, op een bronzen schaal, op bronzen drievoet, voor het voetstuk van het beeld der godin, die, geheel in haar plooiend marmergewaad omhuld, een breed gouden halssnoer om, strak scheen neêr te blikken met neêrgeslagen oogen, vol van een hoogere, stille berusting, als wachtte zij zwijgend gelaten het oogenblik, dat haar Vuur dooven zoû...

Omdat er geene meer zijn zoû om het te voeden.

Nu brandde het, de kleine, stage vlam, blauw over gloeiende kolen, en de oude priesteres, gerust gesteld, meende, dat het zelfs niet noodig zoû zijn er nieuwe bij te voegen, vooral omdat duur de kolen waren, en zij voorzichtig berekende wat zij daags kon verstoken ter eere van de godin. Want sedert de strenge decreten van den keizer Gratianus werd haar geen toelage meer verstrekt, ook al waren, na de afschaffing van den Dienst, zij en de beide andere Maagden, die toen nog leefden, geduld in het Huis, ook al werd de Dienst oogluikende geduld. Maar de kolen vermocht zij alleen nog zich te verschaffen van de aalmoes, die de laatste getrouwen haar wel wilden verstrekken.

Dat was sedert twaalf jaren... Dat was twaalf jaar geleden, sedert de keizer Gratianus de strenge decreten had uitgevaardigd. Wel mochten de tempels open blijven, wel werden plechtigheid en offering geduld, maar de christelijke Staat stond geen gelden meer af voor de eeredienst der oude goden; die gelden werden verdeeld tusschen Openbaren Schat en Leger, en de toelagen aan de Vestalen werden ten behoeve der keizerlijke post aangewend.

En vijf jaar geleden had keizer Theodozius het decreet uitgevaardigd, waarbij de eeredienst van Vesta werd afgeschaft.

Zij had in het Huis mogen blijven met twee andere oude Maagden, maar haar beide gezellinnen waren gestorven, en nu was zij

alleen, geheel alleen. Nu was zij oud en ziek, alleen, geheel alleen, in het groote, kille Huis, geheel alleen om den dienst te doen, en de offering, en het Vuur te onderhouden.

Het Vuur brandde, kleintjes en zuinigjes. Het Vuur brandde, en de blijdschap er om verwarmde bijna de oude vrouw, die eerbiedig, half in aanbidding, half in gebaar van zich te warmen, de bevende, oude, jichtige vingeren ophief naar den blauwigen gloed toe.

Toen zij aan de deur van den tempel kloppen hoorde.

De oude vrouw vroeg wie daar was.

- Ik ben het, Virgo Serenissima, riep een fijn stemmetje. Ik, Livilla... om je te helpen...

De oude vrouw sleepte zich naar de deur, opende en een meisje kwam binnen, een kind van even tien jaren. Zij droeg een mandje, gedekt met een doek.

- Hier breng ik je wat fruit en brood, Serenissima, zei de kleine Livilla; en dan zal IK wel vegen...

De oude vrouw glimlachte bleekjes.

- Het is lief, Livilla, dat je om me denkt. De oude vrouw is ziek en kan niet uit, en zoû vergeten te eten, als jij niet voor haar er aan dacht, en morgen moet je me nieuwe kolen brengen, om het Heilige Vuur te voeden. Want ik heb er nog maar enkele over...

- Ik zal het niet vergeten... maar nu zal ik even vegen...

Zij nam in een hoek van den tempel een ouden bezem, en veegde vlug en handig het heiligdom...

- En je palla zal ik straks even wasschen, Serenissima, zei het kleine meisje bedrijvig. Je hebt er nog immers een andere...?

- Die heelemaal gesleten is, Livilla; ik hoû liever deze om, ook al is hij gevlakt...

- Dat zal ik dan aan moeder zeggen, en zien of ik morgen ochtend je een nieuwe palla kan brengen... Want deze is wel vuil, en als de andere gesleten is...

- Dat zoû heel lief van je zijn, mijn kind, maar zeg mij, waarom komt moeder nooit zelve meer?

Het kleine meisje werd verlegen onder den plots onderzoeken-den blik der Maagd.

- Zeg mij, Livilla... Waarom komt zij niet meer?

- Moeder heeft het druk met de kleintjes, loog Livilla heel liefjes, maar bloosde.

De oude vrouw nam tusschen haar jichtige vingers het blonde kopje.

- Zeg mij de waarheid, Livilla... Is moeder Christin geworden?

Angstig verlegen blikte het meisje op naar de oude vrouw.

- Vader wilde het... antwoordde zij heel zachtjes, vol verontschuldiging; moeder moet doen wat vader wil... Maar vader heeft gezegd, dat ik u het fruit en het brood mag brengen, en den tempel voor u mag vegen... Maar vader wil niet meer, dat moeder zelve komt... U moet er niet treurig om zijn; want IK mag komen; IK mag iederen morgen een oogenblik komen.

De kleine, verlegen, veegde haastig, pakte toen bedrijvig het mandje uit, stapelde brood en vruchten op het uitstekende voetstuk van een zuil, en zei, zacht:

- Nu, dan tot morgen, lieve Serenissima. Ik zal om de kolen denken, en om de palla ook...

De oude vrouw had niets meer gezegd, en nu, plotseling, zag zij, dat zij alleen was. Livilla was zacht heen gegaan, en had geluidloos de deur toegedaan.

De oude vrouw was alleen.

Het Vuur brandde. Zij had nog kolen om het te voeden tot morgen; zij behoefde niet angstig te zijn.

Zij zoû het brood en het fruit in haar kamertje brengen. Want honger had zij niet. Zij liep er meê door het Atrium; borg het weg, dwaalde toen weêr terug.

Buiten woei droeve wind om het huis; binnen sloeg vocht en schimmel uit.

De oude vrouw huiverde, rilde.

Ongezond was het Huis altijd geweest. Maar vroeger was het Huis, het geheele Huis, verwarmd door heete lucht, onder de blauwe tichels der wanden, die nu los lieten van de vocht.

Zon had het Huis nooit gehad. Maar vroeger toen er nog de zeven Maagden waren, was het toch een geriefelijk Huis en de

Serenissima herinnerde zich hoe warm het kon gestookt worden.

Nu werd het nooit meer gestookt.

Nu was het groot, hol, eindeloos hol om haar heen.

Nooit had het Huis haar vroeger zoo groot geschenen, dat Atrium zoo hol, die galerijen zoo eindeloos.

Zij dwaalde, en opende de deur, die voerde naar het heilige bosch.

Dat was een smalle reep tusschen het Huis en den Palatijn.

Er wrong zich in den regen, die nu stortte, een door den bliksem getroffen ilex en twee magere oleanders kwijnden er, opschietend naar de sombere reep regenlucht.

De oude vrouw, die meestal des morgens mijmerde in het heilige bosch, huiverde: het heilige bosch geleek een moeras, en zij trok zich terug, sloot de deur. Zij dwaalde terug door het Atrium, langs de overdekte zuilengangen.

Trots den morgen, den lichtloozen regenmorgen, trots den stortenden morgenregen, die kletste in het Atrium, over de verwaarloosde bloemebedden, spookte het daar om de tallooze marmeren beelden, beeltenissen van Oppermaagden, op lage eerezuilen verheven.

De oude vrouw dwaalde er langs, terwijl zij de plassen zocht te vermijden, die onder het gebarsten mozaïek opsijpelden, en werktuigelijk, al kende zij ze van buiten, las zij de eervolle opschriften, las zij de namen der geëerde Maagden.

Dat waren Occia, Junia Torquata; dat was Vibidia, die gepleit had voor Messalina; Cornelia Maxima, die door Domitianus vermoord was; Numizia Maximilla, Campia Severina, Flavia Mamilia, Flavia Publicia, en anderen, tàl van anderen, tot zij kwam aan Clœlia Concordia, die Oppermaagd was geweest vòor haar, die zij zich heugde, in de vroegere, nog goede jaren. Maar daar was ook eene, een marmeren Oppermaagd, uit wier opschrift vol eere de naam was weg gebeiteld... omdat zij Christin was geworden. De oude priesteres balde haar magere vuist, toen zij voorbij het standbeeld zich sleepte, strompelend, sleepend den vuilen rand van haar stola door de modderige plassen heen...

Om haar verschoot, met zuilen en lange gangen, een eindelooze verlatenheid, en zij rilde van koude en van koorts. Ongezond was het Huis altijd geweest, maar nooit had een arts het Huis betreden. Werd er eene Maagd ziek, zoo mocht zij naar hare verwanten keeren, maar in haar eigen Huis mochten de Maagden slechts hare moeders ontvangen.

De oude Maagd rilde van koorts en zij kreunde, terwijl zij zich sleepte, en mompelde onverstaanbare woorden in zich. Omdat zij strompelde en bijna gestruikeld was over den natten rand van haar stola, zocht zij een stok, die haar soms diende, en steunde zij op den stok, rusteloos om en om dwalende.

Kreunende, steunende op den stok, sleepte zij zich rusteloos, terwijl de regen stortte. Tot zij plotseling een felle angst haar voelde doorschieten, haar voelde doorklieven... Zij was met de kolen te zuinig, misschien... Zij strompelde naar den tempel.

Het Vuur brandde, maar heel kleintjes en zuinigjes. Daarom nam de oude vrouw uit een bronzen kist twee kleine kolen, die schitterden als goudsteen: de kolen, die voor de offers in tempels werden gebruikt. Zij liet ze vallen in het Vuur, dat opknetterde, met kleine azuren vonkjes.

De oude vrouw glimlachte verteederd, en strekte haar jichtige handen, als in aanbidding, als om zich te warmen.

Zij hurkte neêr in een hoek van den tempel en zag òp naar de godin.

De godin blikte neêr, gelaten.

Haar plooiend marmergewaad omgaf haar geheel.

En vreemd, vorstelijk, hel schitterend omgaf haar grauw marmeren hals een MONILE, een breede, gouden halskarkant,-een kostbaar sieraad van oude goudsmeêkunst-die was bijna als een kraag tot op hare schouders.

De oude vrouw zag met welbehagen, klappertandend van koorts, òp naar het gouden sieraad.

Het was de eenige kostbaarheid in geheel het groote, holle vervallen Huis der Vestalen.

Dat was de halskarkant van de godin.

Nooit had zij het willen verkoopen.

Nooit had iemand het aangeroerd, dan de priesteres, die de godin bediende, die haar heilig beeld bediende, in allergrootsten eerbied en huiver.

De oude vrouw vouwde de handen onder haar palla, en murmelend, mummelend zag zij op.

Buiten klaarde de hemel, een weinig.

Door de bovenramen des ronden tempels, tusschen de zuilen, wier binnengang hem omgaf, schoot een hellere schijn van bleek licht en wisselde over de plakkaten van het gouden sieraad om den hals der godin, van het eene plakkaat naar het andere.

De oude vrouw, door dien glans verwarmd, mummelde en knikte het hoofd, dat neêrviel op de borst.

Zij sluimerde in.

II

Het was op dit oogenblik, dat aan de gesloten poort van het Huis van Vesta klopte met dringende vuist Claudius Claudianus, de jonge dichter van veel talent, die vertoefde in Rome aan het Hof van den Stedehouder Flavius Stilico, den Wandaalschen veldheer, door keizer Theodozius met gunst en eer overstelpt en uitgehuwelijkt aan zijn eigen nicht, de prinses Serena. De jonge man klopte en klopte, dringend en dringender, en omdat hij geen antwoord kreeg, liep hij haastig om, het geheele Huis om en klopte aan de poort van den Tempel zelve;... tot hij zag, dat de grendel niet voorschoof, de poort open was, hoewel toegedaan, en hij slechts had te duwen om binnen te gaan. Hij duwde open, trad binnen en dadelijk zag hij, in den hoek gehurkt, de oude priesteres van Vesta. Zij sliep, om haar grijze hoofd de haren verward onder haar huif, - het suffibulum, - en de handen in de zona gestoken, den gordel, die haar de borst omgaf. Zij sliep en zij hurkte daar neêr, als een oude bedelares, in haar vuile stola, vuil pallium, aan de groezelige huif den rand van purper verkleurd en gesleten.

Een schok voer door den jongen man, en, om zich ziende, en ziende naar het beeld van de godin, herademde hij toch, omdat hij niet te laat was. Hij sloot zorgvuldig de tempeldeur, en schoof den grendel voor. Toen wilde hij de priesteres wekken, maar aarzelde.

Een heftige aandoening in hem zwol, en zijn oogen werden vochtig. Daar hurkte zij, als een doodmoede, afgeleefde bedelares, de Virgo Maxima, de laatste, der Vestalen, wie eenmaal marmeren eerebeelden werden gericht: zij, die eenmaal waren alvermogend, naar wie keizers luisterden en Senaat. Daar hurkte zij, in een hoek van den tempel, open de deur, zonder lictoren, dienaressen. Zij, de bewaakster van Rome's traditie, de voedster van het Heilige Vuur, de behoedster eenmaal van het Allerheiligste: van het Palladium, verdwenen, Aeneas' Vazen verdwenen... verdwenen uit de heilige krypten onder het Altaar, en onder der godin beeldvoetstuk.

In Rome zieltoogden de goden en Theodozius had, vijf jaren geleden, opgeheven de Dienst van Vesta, en Stilico, zijn stedehouder, duldde nog de oude Maagden, dùldde, dat zij, trots het decreet, nog onderhielden haar Heilige Vuur...

Hij dùldde... o ja, maar hij duldde, niet uit goedigheid alleen; hij duldde, omdat hij den goden trouw was; hij duldde, omdat hij hoopte, dat eens...

De gedachte flitste door den jongen man, terwijl hij neêr zag op de slapende Maagd.

Was hij niet de vriend van Stilico? Had hij hem niet in zijn ziel gelezen? Was Stilico niet ‘heiden’, zoo goed als hijzelve, Claudius Claudianus, de dichter, de dichter van Proserpina's Roof?

Eerde Stilico niet, trots keizer Theodozius, daar ginds in Constantinopel, de goden, de innig beminde, helaas, zieltogende, stervende goden?

Was Stilico niet daarom zijn vriend?

O zoo eenmaal de tijd aanbrak, de gouden dag, dien eenmaal Julianus had willen oproepen! De gouden dag, dat de goden herleven zouden! Dat over Rome, de moeder der wereld, de goden, de oude goden herleefden! Dat de Galileeër, die langzamerhand

overwon, werd verslagen voor goèd, door het schitterende heir van Hellas' en Rome's goden, van Egypte's goden, van Syrië's goden, van alle oude, beminde, nu zieltogende, helaas, nu stervende goden!

Hoe voelde hij, Claudius Claudianus, Griek van geboorte, Oosterling om zijn reizen, hevig die liefde in zich, die liefde voor de oude goden; hoe voelde hij, nu Romein, hevig die liefde voor Rome, zij, de moeder der wereld, zij, die de wereld verwonnen had, om der wereld moeder te zijn.

Zijn aarzelende hand ging uit naar den schouder der slapende priesteres.

- Serenissima...

Zijn stem klonk teeder, als van een zoon.

- Serenissima... ontwaak...

De oude vrouw waakte op, zich nog niet dadelijk bewust.

- Ik ben het, Serenissima... Ik, Claudianus, die ge lief hebt... Vergeef mij, dat ik, een man, den tempel betreed, maar ik heb u te spreken, o Serenissima...

De oude vrouw, geheel bewust, reikte den jongen man de hand.

- Ben jij het, mijn zoon, Claudianus...

- Ja Serenissima... Duld, dat ik u help opstaan.

Hij hielp haar rijzen, aan beide handen.

- Vergeef mij, dat ik, een man, het heiligdom betreed... herhaalde hij.

Zij glimlachte weemoedig.

- De Dienst is opgeheven, sprak zij gelaten. Er zijn geen regels meer te eerbiedigen... Waarom zoû je, mijn kind, niet toegang mogen hebben tot Vesta's Huis en Tempel, ook al ben je een man... Het verheugt mij je te zien. Ik heb het warm als ik je zie. Je hebt de goden lief. Je hebt Rome, ons arm, verlaten Rome lief. Je bent een groót dichter, een dichter der goden. Je bezong de Bruid van Pluto. Je taal is heerlijk; alle Muzen hebben je lief. Ik ben dankbaar en warm, als je me komt bezoeken. Het herleeft dan nog even in me: anders... is alles dood... Het is dood in mij en om

mij... Ik doe hier mijn dooden plicht. Ik dien de arme godin: zij staat daar, haar halssieraad schittert, haar Vuur brandt... en toch, het schijnt mij of zij stervende is... of zij, zoo starende, zieltoogt, geduldig, gelaten, afwachtende het onverbiddelijke einde... Neen kind, ik heb geen hoop. Hoòp: jij bent jong. Jij bent een dichter: de illuzie is een godin in je ziel. Hoòp op de tijden. Hoòp, dat de ware goden herleven... Ik, ik kan niet hopen meer. De goden... zij zijn velen al dood. Zelfs Julianus deed niet ze herleven. Zij zijn dood, zij zijn dood, als alles, als het Leven, als de Schoonheid dood zijn. Er blijft niets over dan ook te sterven. Maar ik zoû willen blijven leven, zoo lang de godin... daar... op haar voetstuk, nog niet geheel dood... nog zieltoogt... nog zacht, zacht... zieltoogt, staande... en zoo lang haar sieraad nog flonkert, zoû ik haar Heilige Vuur onderhouden willen... want wie zal het voeden, ben ik eenmaal niet meer...

- Moeder, zei de jonge man teeder; ik ben gekomen om u te spreken...
- Spreek, mijn kind...
- Om u te waarschuwen...
- Wat kan MIJ gebeuren, kind, glimlachte de oude vrouw treurig.
- Moeder, zei Claudianus; ik ben gekomen om de godin te behoeden voor heiligschennis. Doe naar mijn raad. Ontgesp den halskarkant van de godin, en verberg het sieraad. Dadelijk.
- Waarom?
- Vraag niet veel. Doè het.
- Nooit. Nooit zal ik de hand uitstrekken naar het sieraad, het heilige sieraad, waarin het leven van Vesta nog glanst, zoo als het nog gloeit in dit stille vuur. Ontdeed ik de godin van haar sieraad, het zoû mij schijnen, of ik haar vermoordde.
- Het zal u berouwen, moeder, zoo ge mijn raad niet volgt...
- Wàar zoû ik het sieraad verbergen, kind? Uit de heilige krypt verdween het Palladium. Wie weet, waarheen het werd geschaakt? Wie weet, waarheen Aeneas' heilige Vazen verdwenen...? Ik zal aan het sieraad niet roeren.

Er werd geklopt aan de poort van het Huis. De Maagd en Claudianus, in den Tempel, hoorden den klop, door de verlatene ruimten en galerijen heen, alle deuren open, één lange, wijde verlatenheid, waarin ginds, in het Atrium, opspookten de tallooze beelden, de eerebeelden der Oppermaagden.

- Er wordt geklopt, zei de jonge dichter.

- Ik zal openen, antwoordde de Maagd.

Zij begaven zich beiden door de ruimten en galerijen, langs de witte beelden, naar de groote poort. De klop herhaalde zich.

- Wie is daar? vroeg de Maagd.

De stem van een dienaar antwoordde:

- Hare Verhevenheid, de prinses Serena. En Hare Verhevenheid, de prinses Maria...

De Maagd wilde openen, maar Claudianus moest haar helpen met den zwaren, verroesten grendel.

Buiten regende het niet meer. Lijfstaffieren omringden een draagstoel. Toen de deur was geopend, traden twee vrouwen er uit, klaarblijkelijk moeder en dochter; de moeder groot, donker van haar en van oogen, kalm en vorstelijk hoog; de dochter kleiner, blonder, jong nog, een meisje. Zij waren beiden gekleed, zoo als de vrouwen zich kleedden in Constantinopel: in koker-enge stola, de mouwen heel nauw, de nauwe palla omgietende het lichaam, den breeden gordel over de palla heen, de vormen nog meer verslankend.

Zij waren Serena, de nicht van keizer Theodozius, de vrouw van Rome's Stedehouder Flavius Stilico, en hun dochter Maria, de bruid van Honorius, des keizers zoon.

Serena naderde en zij sprak, tot de Maagd, aan de open deur:

- Domina, is ons bezoek u niet ongelegen?

- Het is mij groote eer u te ontvangen, Verhevenheid, antwoordde hoffelijk de Maagd.

En zij opende wijder de deur. De prinsessen traden binnen en zij zagen Claudianus, die boog.

- Hoe Claudianus, jij hier!? riep Serena gemeenzaam.

Zij bood den dichter de hand, die hij kuste, en hij boog voor de jonge prinses.

- Ik ben een getrouwe van Vesta, zei Claudianus, met een glimlach. Ik blijf onverbeterlijk een ‘heiden’. De Serenissima is zoo minzaam mijn bezoek soms niet onwelkom te vinden...

Hij sprak in gezochte termen, in een verfijnd Latijn. Hij was hoveling, en de vriend van Stilico. Serena verwonderde zich even, vaag, over zijn aanwezigheid, vooral omdat zij zich heugde hun gesprek, gisteren aan het Hof, waarin juist gesproken was over den Tempel van Vesta, over de oude priesteres, over de onverklaarbaarheid van het verdwijnen der heilige dingen uit de krypt, over het gouden sieraad om het standbeeld der godin... Zij zocht een verband tusschen dat gesprek en Claudianus' aanwezigheid, hier, vòor de hare. Maar zij zeide hem niets. Zij keurde het af, dat hij niet eenvoudig-weg, redelijk-weg, Christen werd, zonder al die heidensche praktijken nog te eerbiedigen; zij keurde dat af, zoo als zij afkeurde, in haar man, zijn lauwheid tegenover de heidenen. Maar er waren zoo véle heidenen; zij bekleedden tot zelfs de hoogste waardigheden toe; zij hadden zitting in den Senaat, ook al was Christelijk de Staat, al was een Christen de keizer.

Zoû hij hier zijn gekomen, om de oude Maagd te waarschuwen, dacht zij... Maar zij wilde niets zeggen: Claudianus was haar niet ongevallig; hij verheerlijkte haar in zijn verzen; hij had, naar aanleiding van Maria's verloving met den prins Honorius, moeder en dochter bezongen, haar beiden vergeleken bij twee rozen van Paestum aan één stengel: de eene in volle pracht, de andere... op het punt te ontluiken.

Neen, hoewel zij vermoedde, wilde zij niets doen blijken. En zij zeide alleen tot de Maagd, hoffelijk:

- Dank voor uw woord van welkomst, Domina... En vergeef mij de nieuwsgierigheid, die mij tot dit bezoek heeft gedreven, mij, een Christin... Gisteren, aan het Hof, niet waar Claudianus? spraken wij over het Huis van Vesta... Over u... Gij moet wel eenzaam hier zijn, in dit groote, holle Huis. Gij zijt alleen, niet waar...?

- De getrouwen vergeten mij niet, zei de Maagd, beleefd maar koud. Ook al schafte uw oom, de keizer, onze Dienst af...

- Mijn echtgenoot dùldt de Dienst van Vesta, ik weet het, antwoordde Serena. Hij is héél goed, en er zal u niet het minste in den weg worden gelegd...

- Ik ben den Stedehouder dankbaar, antwoordde bitter, nederig, de oude vrouw. En de godin is hem dankbaar als ik, haar dienares...

De prinses glimlachte, sceptiesch, een beetje hoog.

- Wij spraken over u,... ging zij voort. Wij verwonderden ons, dat, naar men zeide, in de laatste jaren, de heilige dingen, vroeger in de krypten bewaard, verdwenen zijn...

De oude vrouw zweeg: zij wilde niet zeggen, dat zij de Christenen verdacht van deze heiligschennis en misdaad.

- Maar men zegt, ging Serena voort; dat er nog een sieraad van onschatbare waarde over is in den tempel... Het halssieraad van de godin, niet waar, Claudianus...? Is dit zoo, Domina?

- Om het standbeeld van de godin, zei de Maagd; is een sieraad. Het is oud, en van weinig waarde. Het halssieraad om het beeld van de Moeder der Goden is kostbaarder, veél kostbaarder...

- Dat van Vesta schijnt juist van waarde te zijn, van kunstwaarde vooral, òm de oudheid... Ik stel belang in oude juweelen... Zoû u mij vergunnen het te zien...?

- Ik kan het u niet verhinderen, zei de oude vrouw, met een diep treurigen grijns.

- Uw antwoord bevreemdt mij, zei Serena hoog. Waarom zoû u mij verhinderen willen dit kleinood te zien...

- Het is te zien, om den hals der godin...

- In den Tempel, voltooide dof Claudianus.

Hijzelve toonde met een gebaar... Er was in hem een stille woede, een onderdrukte razernij. Nu wilde hijzèlve haar leiden. Hij ging voor: de prinsessen volgden; achter in het Atrium bleef de Maagd.

In den Tempel, woordenloos, toonde Claudianus het beeld der godin. Het was vergrauwd marmer, het was als een oude, grijze godin. Het plooirijk marmergewaad omhulde haar. Om haar hals was het sieraad geklampt, breed over de schouders, als een kraag,

van fijn gewerkte en gesmeede plakkaten. Nu de dag buiten helder werd, schitterde het, was er in den Tempel het glanzende sieraad, en, aan den voet der godin, haar brandende Vuur.

- Het is heel bizonder, zei, opziende, Serena.

- Het is als een kraag, zei Maria. Zie moeder, het is als een gouden kraag, zoo als men nu draagt bij hofdracht, te Constantinopel.

- Het schijnt mij bizonder mooi, zei Serena; zie, hoe fijn de bladeren, de eikenbladeren van de plakkaten gewerkt zijn. En de knopjes er tusschen... Het is zeker heel kostbaar, dit antieke MONILE. Claudianus, is het geen dwaasheid in een verlaten tempel dit vorstelijk sieraad te dulden, om den marmeren hals van een godin, die niemand meer dient dan een enkele, oude, kindsche vrouw, die de Stedehouder hier laat uit medelijden?

- Uwe Verhevenheid, zei, bleek, Claudianus; geloove, dat zij niet de eenige is... Dat er nog anderen zijn, die aan Vesta geloóven, die gelooven aan de Bewaakster van Rome. Dat er zoo velen nog zijn van die anderen, dat zij niet zijn te tellen. Dat zeer zeker deze tempel vervalt, dit maagdenhuis vervalt, omdat zij oud zijn en er geen gelden meer zijn huis en tempel te onderhouden...

- Ook niet als zoo velen, dat zij niet zijn te tellen, nog geloóven aan deze godin?

- Wat kan een minderheid als de Staat tegen werkt, soms met zachten dwang, soms met gewèld...? Maar tegen werkt altijd? Wat kan zelfs een godin tegen haar noodlot??

- Ik herhaal, dat het dwaasheid is dit sieraad hier te laten. Ik zei je al zoó gisteren avond, Claudianus, toen wij spraken over de priesteres. Het is gevaarlijk het hier te laten. Het kan het leven van de oude vrouw in gevaar brengen. Misdadigers zouden haar kunnen vermoorden... om zich meester van dit kleinood te maken.

Hij zag in hare òpstarende oogen de hebzucht tintelen, niet te bedwingen.

- Het is een onschatbaar kleinood, ging zij voort; haar stem trilde, en zij had een blik om zich rond, als ware zij zich bewust iets te willen, dat niet veroorloofd was. Het is een heerlijk juweel. Ik ben dòl op die antieke dingen. En Maria heeft gelijk: het is bijna als een

kraag, zoo als wij met hofdracht dragen...

Hare vingers sidderden en plots, zich niet meester, gebood zij:

- Maria... klim op het voetstuk, ontgesp het; ik wil het zien... dichtbij zien... Ik wil het hèbben... in mijn handen.

- O... oh! smeekte Claudianus. Neen... neen, neen!

- Het is dwàasheid, Claudianus! zei de vorstin streng, bleek, sidderend van hebzucht. Wees ‘heiden’ in je gedichten, als je dat móoi vindt, vergelijk zelfs Theodozius met Jupiter, zoo als je hebt gedaan, maar dwéep niet: wees niet onmogelijk in het gewone leven. Dit kleinood hier te laten...? Zeg de oude vrouw, dat zij er voor krijgen kan wàt zij wil... Wàt zij wil... Maar ik laat het niet hier... Ik laat het niet hier...

Zij naderde met uitgestrekte handen haar dochter, die, zich op de teenen heffende, het sieraad ontgespte; zwaar, viel het uit Maria's handen, maar Serena ving het op.

- Jezus-Maria! riep zij uit. Wat is het zwaar! Wat is het moói!

Om den hals der godin waren de sporen van den halskarkant in het marmer ingevreten, en zonder haar sieraad, blikte, gelaten, vol van een hoogere berusting, de godin neêr als zij altijd blikte.

- Wat is het moói! riep verrukt Serena. Het is mooier, dan wat ik ook heb! Het is de tooi voor een keizerin!!!

Was het een plotse ingeving van bijgeloof? Deelde zij de eerzucht van haar echtgenoot, Stilico, te begaafd om een tweede rol te spelen, zelfs al ware die Stedehouder van Rome? Met eéne beweging had zij den gouden karkant zich geslagen om de schouders, over de nauw sluitende palla heen. Als een kraag omgaf het sieraad haar schouders en nek. Zwaar drukte het op haar hijgende borst. In hare donkere oogen gloeide een triomf; in haar eerzuchtige ziel zag zij, vizioen, haar droom wèrkelijkheid... zij, keizerin!

Een schelle kreet klonk.

De beide vrouwen, Claudianus zagen om.

Ginds, buiten den Tempel, nog in het Atrium, stond de oude vrouw: haar stok was haar kletterend gevallen uit de handen en de armen had zij in afgrijzen omhoog geslagen. Schel had haar kreet geklonken en nu, onbewegelijk, als versteend, de armen hoog,

staarde zij met puilende oogen, met open, tandloozen mond.

- Wat durft ge doen! kreet zij bevend. Goddelooze vrouw, ellendige Christin! Wat waagt ge u te vermeten!! Welke schanddaad durven uw heiligschennende handen bestaan! Om uw sterflijke schouders, die zullen verdorren, slaat ge het sieraad van de godin!!! Dievegge, dievegge, die ge zijt, als alle Christenen dieven zijn, die de heilige goden berooven! Gij hebt de godin vermoord! Moordenares! Gij hebt de zieltogende godin vermoord! Ik vloek u, moordenares! Nog brandt het Heilige Vuur, maar de godin, de godin is vermoord!! Het is gedaan, het is alles gedaan! Ellendige Christin, goddelooze vrouw, dievegge, dievegge: ik vloek u! Wee over Rome! Wee! Rome's Behoedster werd vermoòrd!! Wraak, wraak! Stervende goden, verzamelt uw veege krachten om u te wreken, om u te wreken! Wraak, wraak over de moordenares! Mogen vlammen worden de gouden plakkaten; mogen zij de ellendige schroeien onder hun gloed, verbránden onder hun wraakvuur! Wee, wee, wee over Rome! Ik zie de Toekomst! Ik zie de nieuwe eeuw openen! Ik zie de verschrikkingen, die komen zullen! Wee: haar eigen gemaal, de gemaal der dievegge, de gemaal der moordenares... hij heeft de goden niet lief! Claudianus, hij heeft de goden niet lief! Neem je in acht voor hem! Hij zal de Heilige Boeken doen verbranden! Hij zal de Orakels vernietigen! De Sibyllijnsche boeken zal hij verdelgen! Stilico zal ze verdelgen! Wee, wee: het is gedaan! Open wijkt mij de nieuwe eeuw! Wee: zij komen! Ik hoor hun ijzeren tred dreunen! Ik zie de horden, ik zie de horden! Ik zie den stroom der Barbaren! Onweêrhoudbaar, onweêrhoudbaar! Wee, wee, wee!! Schatting zullen zij eischen eerst, schatting zullen zij eischen ten tweeden maal, en dàn zullen zij Rome némen: zij zullen Rome nemen, zij zullen onze Moeder tràppen, onteeren, branden, vernietigen, verdelgen, verworgen!! Wee, wee, wee!!

- Moeder! kreet Maria, zich werpend in Serena's armen. Moeder, doe àf het sieraad! Doe àf! Ik sterf... ik sterf van angst!

En zij rukte aan den halskarkant om de schouders van haar moeder, en wrong de gespen open.

Het sieraad viel haar uit de vingers.

- Laten wij gaan! smeekte zij. Moeder, laten wij gaan! Wat hebt ge, moeder, gedaan! Die oude vrouw heeft u gevloekt! Zij heeft u gevloekt! Ik smeek u: zie af van dit heillooze sieraad, en laten wij gaan, of ik sterf van angst!

Ook Serena beefde, te veel, dan dat zij zich overmeesteren kon. De oude vrouw, de priesteres, had haar gevloekt...: op het oogenblik, dat zij, Serena, zich keizerin al zag, had de oude vrouw haar gevloekt! Het warrelde haar: hoewel zij Christin was, vreesde de vloek zij van de oude Vestale: te veel eeuwen van eerbied aan de oude goden heugde zich het bloed van de vorstin.

- Moeder, moeder, kom meê: zie af van dit heillooze sieraad! herhaalde smeekend Maria; zij sleepte Serena naar de open tempeldeur meê.

De vorstin zag om naar den karkant. Die lag over de trappen van het altaar. Zij liet zich meêsleepen door haar dochter; zij zag nog hoe Claudianus het halssieraad opraapte...

Ginds, met opgerezen armen, als een verstarde waanzinnige, was de oude vrouw blijven staan, puilende oogen, open mond.

De jonge man poogde om den grauwen hals der godin het sieraad vast te klampen. De gespen waren verwrongen. Hij legde over het voetstuk eerbiedig het sieraad neêr. Hij naderde de oude vrouw.

- Moeder, zeide hij teeder: in zijn stem wrong een snik.

- De godin is dood! kreunde de Maagd. Roep wee uit over Rome, want Vesta is dood! Vesta is dood!

- Moeder, zeide Claudianus. Gij zijt niet de eenige! Er zijn trouwen nog om u! De godin is niet dood! Ikzelve zal dit kleinood, hier ter plaatse, doen herstellen: wij zullen het samen klampen om den hals der godin! Zij leeft, moeder; zie, haar Vuur, dat gij trouw verzorgde, brandt! Haar Vuur brandt nog!

- Vesta is dood! riep de Maagd. Roep wee uit over Rome, want...

Hare stem was heel dof: zij herhaalde dof:

- Vesta... Vesta... is dood!

Hare armen vielen slap.

- Moeder, zei de jonge man. Rust uit. Leg u te bedde... Laat mij te bedde u brengen, o moeder, als een zoon...

Zij duldde het. Hij bood haar den stok, en zij strompelde, door hem geleid, naar de bergplaats, de donkere kluis, waar zij haar bed gespreid had. Zij zette zich neêr op de sponde.

- Rust uit, herhaalde hij. Slaap. De goden sterven niet, moeder. Geloof mij, nooit sterven de goden. Zoo lang er één sterveling ademt, die de goden lief heeft, zijn zij niet gestorven, kúnnen zij nooit sterven. Moeder, onsterfelijk zijn de goden.

Zij sloeg de matte oogen naar hem op. Zij knikte het hoofd ontkennend. Zij stamelde:

- Vesta... is dood.

Een wanhoop zwol in hem. Hij was jong, hij was een dichter gevierd, een man vol begaafdheid: de schitterende toekomst opende zich voor hem, trots de verschrikkelijke voorspelling der priesteres, maar hij had oprecht de goden lief: hij had ze lief, als zij misschien in de dagen hunner gloriën niet waren bemind geworden; hij had ze lief omdat zij schoon waren en schemerden, omdat zij de stervende schoonheid waren, en een wanhoop zwol in hem...

Hij sprak haar niet meer tegen. Zij was neêr gevallen op haar nauwe sponde, het grijze hoofd op het grijzige kussen. Haar oogen staarden open, voor zich uit.

Haar adem hief zich, geregeld.

Gerust gesteld sprak hij:

- Moeder... Vaarwel... Rust uit... Ik kom terug... Wij zullen u niet vergeten.

Hij boog over de knokelige hand en kuste ze. Zij glimlachte flauw.

Hij vertrok...

De oude vrouw bleef alleen. Zij verroerde zich niet meer. Geregeld, maar zwakker en zwakker hief zich haar adem, en hare oogen bleven open, en staarden, star en strak.

De dag ging voorbij: buiten stortte de regen neêr.

Het holle Huis der Vestalen was kil als een immens mauzoleum: geen enkele echo klonk.

Het duisterde, en de nacht, de lange regennacht ging voorbij... De bleeke morgen brak aan.

Toen aan de deur van den Tempel geklopt werd:

- Ik ben het, Virgo Serenissima! riep een fijn stemmetje. Ik, Livilla... om je te helpen...

Maar niemand antwoordde den roep van het kind.

- Lieve Serenissima! Hoor je me niet? Ik ben het...

Het kind, buiten, kloppend op de deur, had gezien, dat de deur ópen was, al was zij toegedaan. Zij duwde, en zij riep:

- Serenissima... Ik breng je wat fruit en brood... En de offerkolen... En een nieuwe palla...

Zij trad in den Tempel; zij droeg haar mandje, waarover een doek, en over den arm, vierkant netjes gevouwen, een hagelwitte palla.

Zij schrikte hevig, hoewel zij een kleine Christin was. Het mandje stortte haar uit de bevende handjes: uit het mandje vielen een paar goudkleurige kolen en enkele vijgen en rolden over den vloer.

In huiver verstarde het kind en dorst zich niet verroeren.

Want over het voetstuk van het beeld van Vesta lag, uitgespreid, haar gouden kraag.

En in de diepe bronzen schaal, vol asch, was het Heilige Vuur gedoofd.

De laatste morgen te Tibur

Het was dien morgen een ochtend van onvergelijkelijke schoonheid. Het was een ochtend van ideale atmosfeer; over den opblauwenden, wijden hemel waasde nog de laatste frischte van den dauwenden dageraad; de Sabijnsche bergen in het verschiet golfden harmoniesch en rythmiesch aan den einder, en tusschen het jonge, nog groene groen van dik mollige cypressen was telkens het teêrtintige landschap, wijd deinend en vocht van ochtendpareling, afgesneden als tusschen rechte lijsten, of schilderij aan schilderij zich rijde.

In de als emotielooze idealiteit van dien onvergelijkelijken, schoonen morgen lijnde de keizerlijke Villa bij Tibur zich uit en zich op als een droom van marmer, als een architecturale fabel van de edelste steensoorten, volgden portieken op portieken, schakelden nymfea zich aan nymfea, breidden verder en verder zich de eindelooze terrassen, rondden zich de immense exedra's als tronen voor goden, drongen zich de gebouwen tegen elkaâr, - tempels, theaters, paleizen, - met de symmetrielooze opeenstapeling van paleis op theater, op tempel, als de Romeinen gewoon waren te stapelen, zoo de plek hun gunstig scheen. Zoo als in Rome zelve het Forum zich vertoonde als een, in betrekkelijk kleine ruimte opeengestapelde massa van paleizen en tempels, zuilen op zuilen dringende, trappenvluchten op trappenvluchten, zoo vertoonde zich ook bij Tibur de Villa van Hadrianus als een symmetrielooze opeenstapeling van tempels, theaters, paleizen, van exedra's, nymfea, portieken, tusschen de exotiesche boomen, de gekweekte heestermassa's, alle de als artificieel verfijnde bloemen; en was

het keizerlijk buitenverblijf zelfs voor die dagen een wonder, een fabel en een droom.

In dien marmeren droom, op dien morgen van ideale atmosfeer, was geen vreugde des levens. De keizer Hadrianus was ziek. Hoewel niet ouder dan twee-en-zestig, was hij ziek, somber, en verlangde hij naar den dood. Hij had dien nacht niet geslapen, zijn waterzuchtige beenen voelden aan of hij een marteling onderging van met iets, zwaarder dan lood, te worden ingegoten. Hij lag op een rustbank, op een terras, in de welving van een exedra, wier verhevenheid uitzag over de zoo genaamde Vallei van Tempe. De keizer, die veel gereisd had, had zich in zijn villa omringd met de herinneringen aan die reizen, en gebouwen waren opgericht, die, genoemd met de namen beroemder antieke gebouwen van Hellas en Egypte, wel niet geheel die modellen nabootsten, maar ze toch in de herinnering onverzwakt deden blijven door een zekere gelijkenis: landschappen waren met dit zelfde doel zoo aangelegd, en zoó was de beroemde vallei van Thessalië, tusschen Olympos en Ossa, door den Penaeus besproeid, nagebootst in het dal, waarover de keizer dezen morgen zijn sombere oogen weidde.

De keizer, in een oogenblik van mindere pijn, dan hij dien geheelen, slapeloozen nacht, had doorleden, lag stil en weidde zijn sombere oogen, die diep lagen onder zijn brauwen. Zijn laag voorhoofd was zwaar gefronst; zijn dik grauwend haar kruifde, kort geknipt, zware vacht, die hem veroorloofd had steeds ongedekt, zoo wel zon als regen te trotseeren; zijn baard was eveneens grauwend en zwaar kruivend, geknipt en verzorgd. Zijn regelmatige, forsche trekken waren, al lag hij nu stil, verwrongen, of, al was de pijn minder dit oogenblik, toch nooit die pijn gansch verdween. Zijn schouders waren breed; zijn armen, half bloot, nog zuiver forsch van lijn, maar de dunne, gele zijden deken bedekte misvormde beenen, opgezwollen van waterzucht. Het dunne dek zelfs was hem vaak te zwaar wegend; dan kreunde hij en woelde, of gebood den jongen slaaf, hurkend aan zijn voeteneind, het lichtelijk op te beuren, opdat hij het niet voelen zoû.

Hij kreunde met een regelmatigen kreun; een regelmatige zucht herhaalde zich telkens en telkens weêr.

Hij leed, hij verlangde te sterven.

Hij leed ondragelijk. Zijn fyzieke pijnen waren ondragelijk; in zijn ziel was alle vreugde om het leven dood. Toch was hem het leven dierbaar geweest, had hij de keizerlijke macht uitgeoefend als een krachtig, verstandig heerscher, had hij volgens zijn inzichten de belangen der Republiek bevorderd. De wereld had hem belang ingeboezemd; hij had die wereld willen zien, àlles wat in haar belangrijk was; Egypte en Hellas, de kolossus van Memnon, die met menschelijke stem den dageraad groet, en, bij Troje, het mauzoleum van Ajax. Hij had alle kunsten, alle wijsbegeerte beoefend; zijn geest was, zoo in niets geniaal, vol van talent in veel.

Als herinnering aan de verschillende wijsbegeerten, die hem belang hadden ingeboezemd, had de keizer die prachtige nabootsingen in zijn Villa gesticht: van het Lyceum, waar Aristoteles gewandeld had met zijn leerlingen, van den Stoa, de Poikile, waar Zeno geleerd had, van de Akademie, de tuin van Akademos, waar Plato de zuivere waarheden als met gouden lippen gezegd had.

Alle belang nu, in alles, was dood. De heerlijke zuilenrijen van het Lyceum, de met den Amazonenstrijd beschilderde muren van den Poikile, de ideale Platonische tuin, zij waren in de immense villa, in de stille, vreugdelooze villa bij Tibur van den keizer Hadrianus, als nuttelooze, verlaten, heel kostbare, steeds zorgvuldig onderhouden architecturale en botanische eigenaardigheden, zonder eenig doel, door niemand gezocht dan door den intendant, de opzichters, de slaven. En behalve dit belang in het rijk der gedachte was ook dood alle belang in de kunst. De twee theaters, het Latijnsche en het Grieksche, rondden doelloos hun, met marmerzuilen omringde, halfcirkels: geen komediën van Menander werden meer vertoond; geen dichters lazen meer verzen, geen welsprekendheid klonk meer met luide, gescandeerde stem van beroemde oratoren. En als deze belangen, was dood het belang in alle kunsten, in schilderkunst, en muziek, en danskunst, alle door den keizer eenmaal zelve beoefend; alle dit belang was dood. En

alleen, in verveling, en om zijn pijn te vergeten, krabbelde de keizer op wassen tafeltjes soms verzen, zieke verzen, ziek als hij, verzen vol zieke verteedering om zichzelve en zijn arme, zieke, verlaten ziel, die weldra heen zoû gaan naar de sombere oorden, de helsche oorden van Tartaros, die ook nagebootst in de villa waren, en in wier ondergrondschheid in der tijd mysteriën waren gevierd.

Alle belang was dood, alles was dood. Al, wat de keizer heel veel had lief gehad, innig had lief gehad, tot in razernij had bemind, was dood. Elius Verus was dood. Cejonius Commodus, uit de aanzienlijkste geslachten van Etrurië en Faventia stammende, had de kinderlooze keizer aangenomen als zoon onder die namen van Elius Verus Caezar, en de jonge Caezar stierf den dag der kalenden van Januari, aan een te hevig geneesmiddel, op het punt, dat hij met een later bewonderde rede zijn vader-van-adoptie bedanken zoû. Onverwachts was die vreeslijke slag geweest, al was de Caezar ook ziekelijk. Hadrianus had hem innig bemind, met een eigenseksige liefde, hem ge-adopteerd tegen de intrigues in van honderden om hem heen.

Maar al had hij den jongeling bemind om zijn bizondere schoonheid, hij had hem waardig gekeurd zijn opvolger te zijn, om zijn groote hoedanigheden. De Caezar, plotseling, was gestorven. Was het geneesmiddel vergift geweest...? Wie zoû het zeggen... Vreeslijk was de slag den al ouden man. Het scheen alles gedaan voor hem. ‘Ik adopteerde een god, geen zoon!’ had hij uitgekreten. Standbeelden werden den gestorven Caezar opgericht; tempels werden, ter zijner vergoding, gesticht... De keizer beweende hem tot zijn laatste dagen toe.

Hij had alles, alles verloren. Voór hij Elius Verus verloor, had hij Antinoüs verloren, den goddelijk schoonen Bithyniër, zijn onvergetelijken lieveling, naast Elius Verus, voór den jongen prins, door den keizer bemind met die razernij, waarmeê hij beminde wat hij beminde. In Egypte had hij Antinoüs verloren. O, wat had het kind geleden! De mooie, de goddelijk mooie knaap! Wat had hij geleden om het versomberend karakter zijns mees-

ters, geleden om zijn meesters ziekte! Tot hij in den dood als was gedreven, tot hij zich in den Nijl had gestort van de bark af, terwijl Hadrianus sliep, omdat het Orakel des keizers genezing afhankelijk had gesteld van een onbaatzuchtige opoffering in den dood, uit vrije wil...

De keizer, op zijn bedde, somber starend over de nagebootste vallei van Tempe, slaakte een langen, langen kreet. Een schreeuw... Was het om pijn? Was het om wroeging?

- Oh! kreet hij uit. Antinoüs! Antinoüs!

Aan zijn voeten, had hij den jongen slaaf vergeten. De knaap, half oprijzende, beurde lichtelijk het geel zijden dek van de gezwollen beenen des keizers. De keizer, om zijn eigen schreeuw, was geschrikt, viel terug, kreunde na, kreunde en kreunde, bleef kreunen.

Zijn gezicht verwrong zich van pijn, vreemd, om het zorgvuldig geknipte haar, de zorgvuldig geknipte baard. Zijn diepe, smartelijke oogen zochten rondomme, in de ronde open marmeren zaal, koepeloverwelfd. Zijn blikken bleven hangen aan een blanke statue. Het was, staande, de ideale naaktheid van den Bithyniër. Het marmergrein glinsterde als van een ideaal, vergoddelijkt vleesch. De leden waren sierlijk, en gezond van jeugd. De borst was heel breed, de hals vol en krachtig, de schouders waren recht. De kop zonk even ter zijde neêr, en het gelaat was heerlijk als van een jongen god, maar de oogen waren overvol van een melancholie, een berustende weemoed, die geen tranen had. Er was niets vrouwelijks aan dat beeld: het was de uitbeelding van een godmooie knàap; het was, in marmer, de schoonheid, zoo als de keizer die bemind had in razernij: de nog niet man geworden efebe, maar mannelijk en niet vrouwelijk.

Hij had dat zelfde type gevonden in Elius Verus, maar niet zoo volmaakt en Elius Verus was niet gezond als de slaaf Antinoüs was, en de jeugdige Caezar, pretmaker en losbol, was wel heel anders dan de ernstige Antinoüs, met zijn innige liefde, zijn berustenden weemoed, zijn tot dwepens toe afhankelijke, opofferende ziel! Beiden, anders, had hij ze beiden bemind! O God, zij waren dòod!

De keizer schreeuwde... Was het van pijn? Was het van smart? Was het van wroeging? Had hij Antinoüs vermoord, gedreven in den dood? O, de stad in Egypte, die hij zijn lieveling, vergood, had gesticht! De tempel, de tallooze tempels, die hij zijn lieveling en god had gesticht! De beelden, hem òveral opgericht!

Rondom de zaal ging het bas-relief: Antinoüs, vergood, door den Nijlgod gekroond met lotos; Antinoüs, getroond in den hemel tusschen de goden.

En ter weêrszijden van de blanke statue, verrezen de beelden van Elius Verus, grooter, prinselijker, ook vertoonend een jongeling van bizondere schoonheid, maar de regelmatige trekken met het fijne lachje zoo geheel anders dan die van den Bithyniër: deze de ernst, de weemoed en de Caezar de luchtige dartelheid, wereldsch aangetint en even schalks.

Zij waren dood, zij waren beiden dood. Alles, alles was dood.

- Oh! kreunde de keizer, lang, met langen kreun. Ik kàn niet meer! Ik heb te veel pijn! En het is àlles... àlles weg! Het is àlles... àlles gedaan... Ik kàn niet meer! Ik wil sterven...

De jonge slaaf, die aan het voeteinde hurkte, rees op. Hij sloeg, ter zijde, zacht op een zilveren gong.

Dadelijk verscheen een cubicularius.

- De Augustus lijdt groote pijn, zei zacht de slaaf.
- Ik zal de geneesheeren waarschuwen, antwoordde de cubicularius.
- Alicius, kreunde de keizer.

De slaaf naderde.

- Wat doe je? vroeg Hadrianus.
- Ik zend om de geneesheeren, Augustus...
- Ik heb je gezegd, dat ik niemand wil zien...
- Ik meende goed te doen, goddelijke Augustus, omdat u zoo groote pijn lijdt.
- Er is niets meer aan mij te doen. Maar waaròm kan ik niet sterven... Ik kan bevelen ter dood te brengen wie ik wil... wie ik wil... en zelve kan ik niet sterven. De goden misgunnen mij te sterven. Mijn volk, iedereen, misgunt mij te sterven...

- Gij zult genezen, Augustus...

De keizer kreunde, minachtend, en wentelde pijnlijk om. Genezen? Waarom te genezen? Alles was dood, allen waren dood...

- Antinoüs! kermde hij, maar nu onhoorbaar, in zich, en zijn droeve blikken bleven hangen aan de ideale schoonheid der blanke statue.

Aan de trappen der exedra, door den cubicularius geleid, verscheen de arts Hermogenes, met de andere geneesheeren. Er waren Egyptenaren bij en Syriërs, zij waren tevens sterrewichelaren en wiskundigen, en mannen van groote begaafdheid, mannen van occulte wetenschap en, in latere eeuwen verloren, geheime wijsheid, maar in praktische geneeskunde misten zij vaak doorzicht: het menschelijk lichaam had voor hen geheimen misschien meer dan de menschelijke ziel van hun tijd.

De keizer wenkte afwerend.

- Ik wil niet, zeide hij. Laat mij alleen...

- Goddelijke Augustus, zei Hermogenes, die naderde. Wij zullen u niet plagen met middelen. Maar zoo ge uw geestkracht verzamelen kondt, om Tibur te verlaten, zoû dit uw lichaam ten goede komen. De koortsen komen telkens terug. Om die koorts lijdt ge meer van de zwelling, dan ge koortsloos zoû doen. Verandering van lucht zoû goed zijn. O, zoo ge kondt opstaan! Zoo ge tot de reis besluiten kondt! Te Baïae zoû de zeelucht u zeker groote verlichting brengen.

- Ik kan niet, kreunde de keizer. Ik wil niet. Ik wil niet meer van hier gaan. Ik wil hier sterven. Laat mij hier alleen. Laat mij sterven.

- Duld, dat wij het water aftappen. Wij hebben een pijnloos middel: de Syrische artsen beproefden het op een waterzuchtigen, ouden vrijgelatene. Hij was zeer verlicht daarna, en leed geen pijn.

- Neen, ik wil niet meer. Laat mij. Ga weg. Ga weg.

Hermogenes wenkte de artsen, afwerend. Zij daalden de trappen weêr af. Ook Hermogenes verdween.

Over de vallei van Tempe was de ochtend-parelige vochttint

gedroogd tot intensere morgenkleur van diep azuur over mollig groen. De slaaf, aan geruischlooze koorden, deed een krokosgeel velum zich opengolven, boven in de exedra. Het licht temperde zich. Het was doódstil van alle menschelijke geluid langs de marmeren portieken, de in zon opgloeiende terrassen, en alleen begonnen fel krekelen te sjirpen.

- Zijn zij weg? kreunde de keizer.
- Ja, Augustus, antwoordde Alicius.

Er was een stilte, alleen vedelden fel de krekelen.

- Alicius, zei de keizer.
- Augustus...
- Ik wil, dat je Mastor hier brengt...
- Ik zal om hem zenden, Augustus.
- Neen Alicius, ik wil, dat je hem zelf hier brengt.
- Ik kan u niet verlaten, Augustus. Ik kan u niet alleen laten.
- Jawel. Ik wil het. Je kàn me een oogenblik alleen laten. Ga, zoek Mastor en breng hem hier.
- Als ik hem niet dadelijk tref in de jagerijen, Augustus, als ik hem zoeken moet... zal u alleen zijn. Laat mij den cubicularius waarschuwen.
- Neen. Waarschuw niemand. Ga door de achterpoort van de exedra. Niemand hoeft iets te weten. Ga, en haal Mastor.
- Ik ga, Augustus. Ik zal de gong hier plaatsen bij uw hand...
- Ga. Gauw. Breng hem hier.

De jonge slaaf verdween, door een kleine, verborgen deur in de ronde muur der exedra. De keizer Hadrianus bleef alleen. Hij zag om zich rond. Ja, hij was wel alleen. Hij richtte zich, zette de zware beenen op den grond, greep om zich het geel zijden dek, om zelve zijn misvorming niet te aanschouwen. Hij poogde op te staan. Hij kreunde van pijn. Maar hij stond. Het was of duizend naalden hem prikten. In zich voelde hij de koorts, als een trillende nevel. Hij kermde, hij weende bijkans van de pijnen.

- Antinoüs! kreunde hij. O Verus... Verus! Verus!

Hij sleepte zich naar den wand der exedra, waarlangs de standbeelden rezen.

- Verus! kermde hij. O, Antinoüs! O, mijn heerlijke Antinoüs! O, zijn ernstige oogen van weemoed! Zijn blik is een straal: uit het marmer straált zijn weemoedige blik! Het marmer leeft... maar hij, hij is dood! De wateren van den Nijl omhelsden hem! De Níjllotos kroonde hem! Hij is dood en Verus is dood!

Hij sloeg met zijn hoofd tegen de marmeren voeten van Antinoüs' beeld en snikte.

De kleine deur werd zacht geopend.

- Augustus, zei Alicius. Hier is Mastor.

- Laat hem komen en laat ons alleen. Mastor... kom hier.

De keizer, op het bedde, was half gezonken, hield zich zittende, moê van het liggen. De slaaf propte de kussens in zijn rug en verdween.

De jager Mastor was genaderd. Hij was een reuzige, krachtige man; een Jazygiër, van het ras der Sarmaten. Hij boog een knie voor den keizer, en bleef zoo.

- Mastor, zei de keizer. Ik ben heel ziek.

- Ge zult genezen, Augustus.

- We zullen nooit meer op jacht gaan, Mastor. Mastor, herinner je je, toen wij jaagden in Libyë? De leeuwen, die wij schoten?

- Ja, Augustus. Het was prachtig jagen. U was een onvermoeid jager.

- Ik was wel eens ruw. Herinner je, dat ik eens, toen ik den boog spande, mijn schouderblad verrekte, mijn rib zelfs brak!

- U was krachtig, Augustus, en de jacht was u groot vermaak.

- Wij zullen nooit meer jagen, Mastor. Mastor, ik wil je vrij maken. En rijk. Dan jaag je alleen, Mastor, waar je wilt. Hier, in deze cassette, zijn de papieren... Ik regelde je vrijdom en het fortuin, dat ik je geef. Maar, Mastor, je moet mij dooden... Stil, hoor mij aan. Je moet mij dooden. Ik ben heel ziek, maar de dood komt heel langzaam. Ik lijd te veel. Ik ben moê van de pijn. Ik kan niet meer van de pijn. Ik wíl sterven, Mastor. Stìl, hoor mij aan: Mastor, JIJ moet me dooden. Begrijp je, ik WIL, datje me doodt. Het is mijn wil, en alles is zoo geregeld, dat niemand je iets kan doen, dat je, na mijn dood, vrij bent en rijk...

- Augustus! riep de Sarmaat, aan de voeten van Hadrianus geknield op eén knie, en hij klampte de nervige handen in eén, smeekend. Ik kàn niet!

- Je moet, Mastor. Hoor je, je moet. Zie, hier...

De keizer rukte zijn tunica open en toonde de bloote borst.

- Zie, zei de keizer. Hier. Deze plek, vlak onder de linkerborst. Met je Sarmatische dolk. Eén flinke steek... Hermogenes heeft mij die plek gewezen. Als je maar precies hier treft op déze plek, onder de borst, lijd ik niet... Hermogenes heeft het gezegd. Mastor, ik wil, dat je me doodt. Ik weet niet waarom, maar ik kan niet mijzelf dooden. Er is altijd iets, dat mij tegen houdt. De zelfmoordenaars ondergaan vreeslijke dingen, in de levens hierna. Ik ben bang om mijzelf te dooden, bang om wat mij dan gebeuren zal hierna. In de helsche oorden. Mastor, ik beveel je: dood mij.

- Augustus! Augustus! Ik kàn niet! herhaalde de Sarmaat. Ik kàn niet doen wat u beveelt. Beveel mij wàt u wilt, maar dat niet, dàt niet, Augustus.

De keizer rees op in razernij. Hij stond, de prikkende naalden in zijn beenen niet voelende, omdat de koorts hem wolkte in zijn brein, omdat zijn razernij opstak als met een plotselinge storm-vlaag.

Hij stond, recht, en zijn diepe oogen bliksemden van woede onder den frons van zijn voorhoofd, in zijn gemarteld verwrongen gezicht. En werktuigelijk, met één hand, wikkelde hij nog zijn misvormdheid, zijn gezwollen beenen in de plooien van het zijden dek, om ze zelve toch niet te zien.

- Ellendeling! riep hij uit. Slaaf! Weiger je te doen wat ik beveel? Wordt een bevel van mij, den keizer, niet uitgevoerd, en dadelijk! Ellendeling, ellendeling: dadelijk! Hièr! Dood mij! Trek je dolk! Ik wil het!

Hij had zich geworpen op den knielenden, met beide handen smeekend afwerenden Sarmaat: hij schudde hem, rukte hem, zijn oogen bloeddoorschoten, zijn mond schuimend en verwrongen van razernij.

De Sarmaat was opgerezen.

- Ik kàn niet, Augustus! riep hij. Ik kàn u niet dooden, en ik wil niet!!

Hij rukte zich los uit des keizers trillende handen, en stortte de trappen af, en vluchtte weg langs de terrassen. De keizer, staande, brulde, schreeuwde, brulde en schreeuwde van pijn en van razernij, en voorover, als een zwaar pak, stortte hij op zijn rustbed en schreeuwde, schreeuwde door.

Alicius was binnen gekomen; hij sloeg heftig den zilveren gong.

- De Augustus is razend! riep hij tot den cubicularius. Ik weet niet wat te doen!

- Ik zal den Caezar laten waarschuwen! riep de cubicularius. Heu, daar; waarschuw oogenblikkelijk den Caezar! Zeg, dat de Augustus razend is!

Op het bedde, onder het krokosgele velum, tusschen de beelden van Elius Verus en van Antinoüs, bleef de keizer schreeuwen, van razernij, van pijn, van onmacht. De cubicularius, Alicius zagen toe, dorsten niet dichter komen. Maar door den portiek ter zijde naderde men in de aanfladdering van heftig bewegende toga's. Het was, met de geneesheeren en Hermogenes, de Caezar, Arrius Antoninus, de na den dood van Elius Verus aangenomen zoon van Hadrianus.

- Oh! Oh!! schreeuwde als een wild beest de keizer, op de buik, met de vuist ranselend op de kussens. Hij heeft mij niet gehoorzaamd! Ik word niet meer gehoorzaamd! Ik ben niets meer, niets meer! Niemand gehoorzaamt mij meer, niemand gehoorzaamt mij meer! Ik wìl, dat jullie doen wat ik zeg! Waar is Mastor? Hier met Mastor! Sleep hem hier voor mijn voeten, en dwingen zal ik hem zijn dolk te trekken en mij te doorsteken, hier, hier, hier, op deze plek, onder de borst! En als hij niet wil en gehoorzaamt, voor de leeuwen dan met hem, voor de leeuwen!

- Vader! zeide zacht Antoninus.

Hij legde de hand op 's keizers schouder, waar die op het bedde, schreeuwende, woelde en wentelde. Hij was groot, kalm, rustig: een man van reeds rijpen leeftijd, maar jeugdiger uitziend. Er

ging van hem uit als een fluïde, dat kalmeerde. Er was iets klaars en opens in zijn kalme oogen, dat getuigde van een zeldzaam evenwichtigen geest. Er was een eenvoudige harmonie in zijn gebaren, iets dat aantrok, en vertrouwen inboezemde. Een kalme kracht, in een hartstochtlooze natuur, die de hartstochten van anderen toch wel begreep. En vooral in hem trof een gematigdheid in alles, een zuivere maathoudendheid, natuurlijk-weg: een gematigdheid in dien eenvoud van harmonieus gebaar, in den klank van zijn stem, de kleur van zijn kleeding; een kalme rust in geheel zijn wat koude, maar toch innige persoonlijkheid.

Hij had Hadrianus één enkel woord gezegd:

- Vader...

En de keizer keek naar hem op. Hij schreeuwde niet meer, hoewel hij doorging met kreunen. Hermogenes en de andere doktoren beijverden zich om den keizer. Zij dwongen hem zacht zich om te wenden, neêr te liggen op den rug. Zij betten met sneeuw zijn voorhoofd, zijn polsen.

- Antoninus, beval, kreunend, de keizer. Mastor heeft mij niet gehoorzaamd, toen ik hem beval mij te dooden. Sleep Mastor hierheen. Beveel hem mij te dooden. En als hij niet wil, doe hem voor de leeuwen werpen.

- Vader, zei Antoninus. Eischt ge, dat ik een vadermoord doe? Naamt ge mij niet aan tot zoon? Wilt ge, dat ik mij niét als uw kind beschouw? Dwingt ge ook mij ongehoorzaam te zijn, en niet uw woord op te volgen? Kunt ge het meenen, dat ik een trouwen slaaf, die u zeer lief is, voor de leeuwen laat gooien, omdat hij geweigerd heeft u te dooden? Bedenk u, vader, bedenk u, goed... Maar dwing mij niet tot het onmogelijke...

Zijn handen grepen Hadrianus' handen, zijn oogen zagen in diens oogen. Wat een weldadigheid ging er van hem uit. De keizer kreunde nog slechts, als een ziek kind.

- Antoninus! kreunde hij. Ik dwing niet, ik dwing niet: wat kan ik dwingen... Zelfs al wil ik! Ik ben niets meer: mijn wil is een vodde, dat geminacht en getrapt wordt door allen! Maar goden, waarom moet ik blijven leven! Waarom laten de goden mij leven!

Waarom kàn ik niet sterven! Wat leef ik, waarom? Niets, niemand heeft mij noodig! Jij regeert al: je zal heerschen! Rome zal gelukkig zijn onder je goed bewind, o mijn vrome Antoninus, o mijn goede Antoninus! Maar waarom stellen de goden dien gunstigen dag zoo lang, zoo eindeloos lang uit! Wat moet ik deze ellende, dit rottende lichaam nog meê slepen van bedde naar rust-bank, van rustbank naar bedde... Ik kan niet meer; ik kan niet meer; zwaarder dan lood voelen mijn beenen! Het prikt er in, als met lange naalden! Laat mij sterven! Laat mij sterven! Het is genoeg! Het is genoeg!!

De keizer was uitgeput in de kussens gezonken. De jonge slaaf aan zijn voeten beurde het geel zijden dek, beide handen er onder gestoken.

Antoninus wendde zich ter zijde, naar de geneesheeren, machteloos.

En hij zeide tot Hermogenes:

- Laat de vrouw komen!

Orders werden gegeven. Toen naderde de Caezar zijn vader.

En hij sprak, met die vertrouwen inboezemende, kalme, ryth-mische stem:

- Vader, hoor mij een oogenblik aan. Er is een vrouw gevonden, die droomt. Hare droomen zijn voorspellingen. Hare droomen komen uit.

- Een vrouw...? herhaalde de keizer, belang stellend in alles wat wonderbaar was.

- Zij heeft gedroomd over u...

- Over mij? herhaalde, als een kind, de keizer.

- Zoû u haar willen zien...?

- Is zij daar...?

- Ja... zij is daar. Beveelt u haar te komen?

- Ja... Droomt zij?

- Ja, zij droomt.

- Zijn haar droomen wel eens bewaarheid?

- Meestal...

- Waren het voorspellingen?

- Bijna altijd. En van groot gewicht voor wie zij betroffen.
- Ja, laat haar hier komen.
- Hier is zij...
- Laat haar naderen.
- Hier is zij, Vader.
- Is zij oud?
- Ja, Vader. Zij is oud. En blind.
- Is zij blind?? O, als zij blind is en droomt, dan...
- Zij is blind geworden... Vraag het haar zelve, Vader, hoe zij blind is geworden.

Tusschen de geneesheeren naderde de vrouw. Zij was oud en blind. Witte sluiers vielen om haar heen. Zij naderde langzaam, de handen even in gebaar van tasten geheven. Zij naderde als een slaapwandelaarster.

- Hoe ben je blind geworden, vrouw? vroeg de keizer.
- Ik droomde, zei, met een vreemd klare stem, de vrouw. Ik droomde van den Augustus. Ik droomde, dat hij zich niet dooden moest, omdat hij zéker zoû genezen. Dat droomde ik... Maar ik dorst den Augustus niet naderen... Ik verzuimde hem mijn droom te melden... En de goden straften mij: ik werd blind!
- O, goden, goden! riep de keizer.
- Ik droomde ten tweeden male, vervolgde de vrouw als in transe. Ik droomde van den Augustus. Ik droomde, dat ik mijn gezicht zoû herwinnen, zoo ik dorst den Augustus naderen, zoo ik hem aanroerde, zoo ik zijn zieke beenen omhelsde, en hem smeekte zich niet te dooden, omdat hij zéker genezen zoû... Dat droomde ik!
- O, goden, goden! riep de keizer. Dat droomde zij!
- Vader! zei Antoninus. Duld, dat zij u aanroert, en u de knieën kust. Hare droomen waren dikwijls voorspellingen! O, zoo zij het gezicht herwon en zoo gij genaast... o Vader!
- Mijn knieën... kreunde de keizer, zich schamend. Ja... ja... laat zij mij naderen. Ik sta toe.
- Ik droomde... riep, in transe, de vrouw. Dat men mij voere voor den Augustus! Waar is de Augustus?

- Hier! riep Hadrianus. Nader!

De geneesheeren leidden de vrouw, tot voor den keizer.

- O, Augustus! riep zij uit, met steeds hoogere en hoogere stem. Ben ik u genaderd? O Augustus, verlang niet meer naar den dood want ik heb uw genezing gedroomd! Augustus, ge zult genezen! En vergun mij, Augustus, dat ik uw zieke beenen omhels, opdat de goden mij het gezicht weêrgeven en ik u zelve aanschouwen mag!

De keizer had zich gericht en zat, in den rug opgepropt met kussens. Vóór hem stortte de blinde, oude vrouw neêr en haar witte sluiers vermengden zich met de plooien van het geel zijden dek des keizers. Toen beurde Alicius het zijden dek op van de knieën des keizers, opdat de vrouw die kussen kon. En onder de plooien, terwijl weêrzin, afschuw en hoop het gemartelde gezicht van Hadrianus verwrongen, omhelsden eerbiedig hare armen de gezwollen beenen des keizers, en kuste zij eerbiedig eerst de eene, toen de andere knie.

- O goden! kreunde de keizer. Zij droomde! Zij heeft gedroomd!

De vrouw, in hare sluiers, rees op. Over 's keizers beenen, dadelijk, plooide de slaaf het kleed. En met beide handen haren sluier heffende, slaakte de vrouw een schellen kreet.

- Oh! riep zij. Augustus! Augustus! Ik zie u! Ik zie uw goddelijkheid! Ik ben niet meer blind!

Hare oogen staarden, wijd open, glanzend en zwart, als oogen van een jonge vrouw.

De keizer aarzelde, even. Toen riep hij, kermend als in een overmaat van aandoeningen:

- O Goden, Goden, Goden! Een wonder! Zij ziet! Zij ziet!

- O Vader! riep Antoninus. Als zij ziet, zult gij ook genezen!

- Ik! riep de keizer. Zoû ik genezen!

- O, Augustus, verlang niet meer naar den dood! riep in vervoering de vrouw, met fel zwarte, opene oogen, starend op den keizer; want ik heb uw genezing gedroomd! Zoo als ik droomde, dat ik mijn gezicht zoû herwinnen!

- Zoû ik genezen! riep de keizer. O, waarom, waarom zoû ik genezen! Het is gedaan, het is alles gedaan... gedaan zelfs trots het wonder!

Hij was, uitgeput, in de kussens neêrgezonken.

- Zijt ge moê? vroeg zacht Antoninus.

Hadrianus knikte van ja.

- Lijdt ge pijn?

De keizer had een vaag gebaar. Zijn sombere oogen staarden strak voor zich uit, naar de statue van Antinoüs.

- Heb vertrouwen, Vader! zei Antoninus. En poog nu te rusten. Rust.

Hij boog zich over des keizers hand en kuste die. Het was vreemd welke een weldadige vereffening stroomde uit zijn woord, uit zijn gebaar.

De keizer lag, roerloos, te staren. Alicius hurkte neêr aan het voeteinde. De geneesheeren en de vrouw waren verdwenen en Antoninus ging langzaam, alleen, de trappen af der exedra.

Een van menschengeluid stille verlatenheid dreef door de immense villa. Als een droom van marmer, als een architecturale fabel van de edelste steensoorten, volgden portieken op portieken, schakelden nymfea zich aan nymfea, breidden hooger en verder zich de eindelooze terrassen... De exedra's rondden zich als tronen voor goden. De tempels, theaters, paleizen drongen zich symmetrieloos op en tegen elkaâr, zuilen op zuilen dringende, trappenvluchten op trappenvluchten.

Alles was oneigenlijk stil. Alleen in de exotische boomen, de gekweekte heesterenmassa's, tusschen de artificieel verfijnde bloemen sjirpten de duizende krekelen. Het was als een eindelooze trilling van snaren. Maar verder klonk geen geluid, vertoonde zich geen silhouet. In den vroegsten morgen hadden de slaven hun werk gedaan. In die droomprachtige verlatenheid van marmeren zuilenrijen, en groene parkmassa's heerschten volkomen orde, zwijgende stilte en volslagen verlatenheid. Geheel die droom scheen zonder doel.

Antoninus ging de portieken door. Zijn matige, evenwichtige

natuur voelde weemoedig zich worden om deze doellooze prachtverwerkelijking van een onmatigen droom. Hij had de dagen gekend, dat geheel deze marmeren dood bezield was met leven, toen de keizer, terug van zijn Egyptische reis, zich, koste wat het koste, verstrooien wilde; om den dood van Antinoüs.

De Caezar volgde de portieken, hij trad de Bibliotheken binnen. Hier en daar de silhouet van een intendant, van een portier, van een wacht, die rezen, omdat de Caezar kwam... Verder niemand en niets dan de stilte. Beelden, busten van schrijvers, dichters... De Caezar ging langs een rond natatorium, een nymfeum door, en dan de open Bazilieken door, naar de receptie- en audientiezalen. Het was onmetelijk, ongelooflijk, oneigenlijk.

- Hij is wèl een bizonder man, dacht de Caezar, en zijn gedachte, weemoedig en vol verwondering, vergeleek zich, zijn natuurlijke maathoudendheid, bij de onmatigheid van den artiest, die deze villa had kunnen stichten. Zie, daar breidde de Akademie zich uit, daar zuilden het Lyceum, de Prytaneeën, de Poikile, schitterend van muurschildering: de slag van Marathon en Thezeus en de Amazonen. Daar was het Stadium, waar nog niet lang geleden de worstelwedstrijden waren gehouden; daar waren de Thermen. En dáar... daar was wat de keizer zijn ‘genietingen van Canope’ genoemd had.

Antoninus schudde, zacht, het hoofd. Zijn matige natuur begreep niet deze onmatige behoefte aan pracht, artisticiteit en wellust. Daar was Canope, de herinnering aan de stad van genot bij Aiexandrië. Uit het Mareotismeer vloeit het kanaal naar die stad der genietingen, en langs beide boorden rijen zich de weelderige taveernen, terwijl de gondels, vol muziek en licht, vol hetaeren, danseressen, pretmakers, het kanaal afglijden, telkens bij een der taveernen ophoudend, in een aánhoudende orgie, tot de Serapis-tempel bereikt wordt, waar de reizigers de beteekenisvolle droomen willen droomen, op de terrassen onder de starreluchten. Een nabootsing van die heerlijkheid had de keizer in ZIJN ‘Canope’ gesticht. Wat hij zoo noemde, was een immens waterwerk; een weelderigheid van fonteinen en watervallen en òpspuitende stra-

len, om een kolossus van den god Serapis, en uit dat waterwerk vloeide een kanaal, meer dan twee honderd meter lang, en langs dat kanaal, herinnering aan de Egyptische taveernen en gastvrije huizen van weelderige lust, rijden zich de pavillioenen, schakelden zich de kameren van genot, onder een eleganten portiek, twee verdiepingen hoog.

De Caezar schudde, weemoedig, het hoofd, en een triestigen glimlach, mild, trok even om zijn geschoren lippen. Daar strekte zich uit Hadrianus' kanaal van Canope; daar schakelden zich de kameren en pavillioenen, leêg. Alles was leêg. Alleen ruischten klaterend, in een wateren overdaad, de stralen der fonteinen, regenbogende de uitgietingen van val bij waterval.

De Caezar kwam op zijn passen terug. De verlatene immensiteit van geheel die weelderigheid, gesticht om Antinoüs te kunnen vergeten, beklemde hem, nu hij dacht aan Hadrianus, hoe hij daar lag, ziek, wel rustig, nu, na het wonder der blinde vrouw, maar... starende naar het beeld van Antinoüs.

De Caezar drukte met beide handen zijn borst en ademde diep op. Hij begaf zich naar de vertrekken, die hij bewoonde, den enkelen dag in de week, die de staatszorgen hem vergunden Rome te verlaten om zijn vader-van-adoptie te kunnen bezoeken. Hij ontbood den arts Hermogenes.

- Wat dunkt u van den Augustus? vroeg Antoninus.

- Het wonder heeft den Augustus veel goeds gedaan, zei Hermogenes. De Augustus zoû misschien nu kracht kunnen zamelen tot de reize, om Tibur te verlaten. De zeelucht zoû de koortsen verjagen.

Antoninus antwoordde niet dadelijk; mild, om zijn geschoren lippen, trok de glimlach, triest en weemoedig.

- Ik zal den Augustus tot de reis bewegen, sprak hij zacht.

Den volgenden dag, in der daad, verliet de zieke keizer Tibur, kracht tot de reize voelende na het wonder der blinde vrouw.

Maar na enkele dagen stierf hij te Baïae.

Martia

I

De dichte menigte woelde over het Forum. Het waren de kalenden van Januari, maar geen feeststemming doorjubelde de atmosfeer. De zon had dien morgen eerst fel verblindend geschitterd langs de duizende marmeren zuilen, de marmeren muurvakken der tempels, langs de tallooze eerebeelden, over de verguld bronzen quadriga's op eerebogen; plotseling, onverwachts, stak felle wind, huivering wekkend klagende, op, en de hemel bedekte zich met een dikke bank donkere wolken, laag en zwart. Het was vreemd, dat boven het Capitolium arenden en valken in kringen rond vlogen, onophoudelijk door; uit de op een gepakte menschenmassa's in het Forum wezen naar die vogels duizende vingers en maakten naar hen afwerende bewegingen van bezwering.

In de wemelende, dichte menigte drongen de Romeinen in elkaâr op, vertrapten elkaâr, oogenpuilend van angst, lijkbleek van angst, onder de huiverdonkere wolken, waar tegen de vreeslijke vogels draaizwermden.

- Zie de vogels! Zie de vreeslijke vogels! riepen, door elkaâr, de Romeinen, rillend van den plots kouden wind, rillende van angst en van huiver.

- Het zijn de brand stichtende vogels! gilden de vrouwen. Rome zal vernietigd worden door brand! Het zijn de vogels, die brand stichten en spellen! Wij hebben ze altijd gezien, als Rome brandde! Wij zagen ze, toen het Huis van Vesta en de Tempel brandden!

Toen de Vestalen het altijd onzichtbare Palladium, zichtbaar voor allen, redden, en het droegen door Rome's van vuur zengende straten, om het te brengen in het Palatium!

- O vreeslijke dag, dag van onheil! Dag van onheil! schreeuwden, handen op, en met vingergebaar bezwerend, de Romeinen. Wat wacht ons, wat wacht ons van daag!?

Langs de Sacra Via schenen priesters te zoeken over het vierkante plaveisel en wezen op de straatsteenen naar sporen.

- Zie! riepen zij. De goden zijn hier voorbij gegaan! Het zijn de voetstappen van de goden! Het zijn in de stof en de modder grootere voetstappen dan die der menschen! Het zijn de voetstappen van de goden!

- Van het heiligdom van Janus zijn de poorten uit zichzelven open gesprongen!

- De marmeren Anubis, met den hondenkop, heeft bewogen en schrikkelijk geblaft!!

- De bronzen Herkules in den portiek van Minutius heeft een vocht uitgestoomd, als zweette hij!

- Een uil is gevangen boven het dak van de slaapkamer des keizers!

Een hevige beroering ging door de menigte, terwijl overal, van mond op mond, de kreten en uitroepen klonken. De Romeinen dachten, dat het einde hunner stad nabij was: alle voorteekenen spelden een naderend onheil, een dag van verschrikking, de vernietiging wellicht van Rome door brand. En zij herinnerden zich den vreeslijken brand, enkele jaren geleden, toen de Vestalen gedwongen waren het Palladium, zichtbaar voor aller oogen, te redden, toen de tempel van den Vrede, - een der rijkste tempels van Rome, waar de Romeinen vaak in bewaring gaven het kostbaarste wat zij bezaten - een prooi was der vlammen geworden, zoo dat tal van burgers in armoede werden gedompeld. Die brand was niet te blusschen geweest. Die brand was als bovennatuurlijk geweest, een straf van de goden. De Romeinen vreesden een herhaling van die gruwelijkheid.

Over geheel de stad, in alle fora en bazilieken, was de koorts

van dien angst, op dezen dag, die anders een dag van blijde feestelijkheid was, waarop men bij elkander bezoek aflegde, elkaâr heilwensch toebracht, geschenken wisselde. Toch, trots de koorts en den angst, stelde men zich op om den keizer te zien, die in ceremonie naar den tempel van Jupiter Capitolinus zoû gaan, waar de twee nieuwe Consuls zouden de eeden afleggen, vóor hun waardigheid te aanvaarden. Maar men wist niet waar de keizer was. Gerucht ging om, dat de keizer niet den nacht had door gebracht in het Palatium, maar in het Gymnazium der gladiatoren, en dat hij niet met het purper, maar in de wapenrusting der zwaardvechters, of wellicht wel naakt en met het leeuwenvel van Herkules, zich vertoonen zoû gedurende de plechtigheid, die men verwachtte.

En terwijl over de plots donkerende lucht de arenden en valken - aangevlogen van waar wist niemand – krijschende rondzwermden boven het Capitolium, terwijl de priesters de voetstappen wezen der goden, en in de dringende volksmassa de angst huiverde voor het naderende en nog niet geopenbaarde onheil, rijden zich, angstig maar kalmer toch, vele burgers langs de straten, om den plechtigen optocht des keizers te zien.

Maar de uren gingen voorbij, en de poorten van het Palatium bleven gesloten.

In koorts en angst en afwachting en huiverige onzekerheid ging de morgen voorbij.

De keizer vertoonde zich niet.

De nieuwe Consuls vertoonden zich niet.

Boven het Capitolium, krijschende, cirkelden de verschrikkelijke vogels...

II

Dien vorigen avond, aan het banket ten Palatium, was de keizer Commodus verschenen in een lang zijden, met goud bestikte Perzische tunica, maar over zijn schouders het Herkulische leeu-

wenvel hangende en de leeuwenkophuid met de vreeslijke tanden als getrokken over zijn, met goudpoeier bestrooide, heel blonde krullen. Hij had in den arm getorst de Herkulische knots, maar van goud, massief, en schitterend van klonters juweel. Hij was middelmatig van lengte, maar breed en gespierd als een athleet, die zoon van den filozoof, van keizer Marcus Aurelius. Zijn trekken waren regelmatig, maar zijn oogen staarden vaak met een vagen, idioten blik; zijn mond had een wreeden grijns. Om een gezwel tusschen zijn beenen, liep hij soms moeilijk, niettegenstaande al zijn oefening des lichaams en behendigheid als boogschutter en spietswerper. Parthiesche spietswerpers en boogschutters waren zijn meesters geweest, maar hij overtrof ze allen. Rome had hem gezien in de arena, gevende zijn volk een schouwspel wonderbaar; Rome had hem gezien, treffende herten en exotiesch hoornvee: de Getulische geit ORYX, die één horen draagt; Rome had hem gezien, treffende met bliksemsnelle pijl op pijl en spiets op spiets beren en panthers, de een na den ander, onfeilbaar: nooit mikte hij tweemaal op het zelfde doel; treffend waren alle zijn schoten en worpen. Nauwlijks sprong het wilde beest de arena in, of Commodus trof het in het hart.

Nooit elders dan in het hart. Van alle oorden voerde men de beesten aan, de olifanten van Indië, de nijlpaarden en rhinocerossen van Afrika, de wilde buffels van het land der Sarmaten, de vermillioen geschilderde struisvogels van Mauretanië, die de keizer in hun ijlende vlucht trof in den hals, waarna zij, al getroffen, nòg voort ijlden, omdat hun vleugelen, open gespreid, waren als zeilen, gezwollen van den wind hunner vaart. Honderd leeuwen trof de keizer eens, in enkele oogenblikken, met niet meer dan honderd werpspietsen. Geen enkele had hij doelloos geworpen. Met de beroemdste gladiatoren mat zich de keizer. Hij doodde ze zoo hij verkoos. Hij droomde zich die glorie van de uitstekendste gladiator zijns tijds te zijn. Zeshonderd-twintig maal won hij zich den eerenaam van: de Eerste der Secutoren[1]. Hij noemde zich in

1 SECUTOR was de gladiator uit het reserve-corps, die alleen optrad tegen overwinning behaald hebbende zwaardvechters.

die glorie met de namen van de beroemdste hunner, vooral met den naam van Paulus. Hij noemde zich niet meer Commodus, zoon van Marcus Aurelius: hij noemde zich Herkules, zoon van Jupiter. Hij veranderde de namen der maanden: Augustus noemde hij Commodus; September Herkules; October de Onoverwinlijke; November de Zegevierende; December de Amazone, naar Martia, die hij beminde en gaarne zag in der Amazonen gewaad. Op den kolossus van de Zon, waarop Nero een hem gelijkenden gouden kop had geplaatst, plaatste Commodus een gouden kop, hèm gelijkende. Zijn hoogmoed was zonder grenzen, maar zijn hoogmoed was alleen om zijn kracht, zijn behendigheid en zijn worstelkunst. Hij had geen anderen hoogmoed: uit scherts, de bordeelen afloopende, bood hij als een slaaf in die bordeelen het waschwater aan.

In de bekrompenheid van zijn verstandelijkheid waren alleen zijn hoogmoed en wreedheid ontwikkeld. Hij spleet eenmaal met zijn zwaard de buik open van een zeer vetten man, om diens ingewanden te zien uitvloeien... Hij haatte wie voornaam uiterlijk had en liet die ombrengen. Hij noemde zijn ‘eenvoeten’ hen, wie hij een voet liet afhakken en lachte dan, dom en wreed. Hij beval in tegenwoordigheid van heel het Hof, zijn praefectus-praetorio Julianus, getogaad, in den vischvijver te smijten, opdat de murenen hem zouden verslinden. Hij beval, dat de mysteriën van Mithra gevierd zouden worden met werkelijke menschenofferen: die offers waren voorheen niet meer dan symbool.

Deze halve-idioot en werkelijk bovenmenschelijk sterke athleet, die keizer van Rome was, werd bemind. Hij werd bemind door een vrouw, die hem afgodiesch lief had met heel haar ziel, met heel haar lichaam. Hij werd bemind door Martia, die hij zijn Amazone noemde. Zij was onder de honderde bijzitten ten paleize, gekozen zoo wel uit matronen van Rome, uit Aziatische aanzienlijke familiën, uit meiden en lichtekooien, als de gemalin van den keizer, als de keizerin zelve. Men noemde haar niet Augusta, men droeg niet op bronzene schaal het vuur voor haar uit, maar deze eer uitgezonderd, werd zij beschouwd als de keizerin.

Zij was groot, en glanzende mooi. Haar godinnelijf was volmaakt van schoonheid en niet verwelkbaar in welke lust ook. Zij was alleen zwak voor den keizer. Zij stond hem alles toe, zij duldde in hem alles. Zij had zijn meesteres kunnen zijn, zij was zijn slavin. In haar vorstelijk schoon lichaam gloeide een groote, glanzende ziel. Er was geen kleinheid in haar, er was in haar ziel geen schaduw: alles was er groot en glanzend. Hare liefde voor den wreeden en sterken idioot was immens en eenig. Hare liefde was alles in haar en nooit had zij een ander bemind. Hare liefde was een glans in haar ziel, en alles in haar ziel glansde in dien gloor, als ware haar ziel een tempel geweest, waarin één enkele god hel straalde.

Zij had zich haar minnaar geheel gewijd, zich hem zonder voorbehoud geschonken. Wat hij vroeg en eischte, schonk zij, mild. Alle de bloemen van haar bloeiende lichaam gaf zij hem; zij bloeide voor hem, zoo als de aarde bloeit voor de zon. Waarom zij hem zóo beminde? Wie weet waarom een vrouw bemint! Wiè weet, waarom deze vorstelijke ziel in dit goddelijke lichaam een idioot, die sterk was en wreed, beminde met een eenige, immense, hel glanzende liefde. Een vrouw bemint; zij weet niet waarom; het is haar plicht, haar taak, haar noodlot, haar geluk en haar ellende. De goden beschikken voor wie zij bemint; de goden beschikten voor, dat Martia Commodus beminde, den idioot, den gladiator-keizer van Rome, met zijn regelmatige, stomme gezicht, en het gezwel tusschen de beenen, den zoon van Marcus Aurelius, maar den zoon ook van Faustina.

Zijn moeder had hem gebaard na een vreeslijken zielestrijd. Faustina had Commodus gebaard na een strijd in haar ziel en een heftige beroering in haar hysterische bloed. Eenmaal, toen een troep gladiatoren voorbij ging, had zij er eén opgemerkt en was haar bloed in vlam geslagen. Zij wilde dien man en kreunde hare nachten lang in onbevredigde razernij. Zij streed. Zij wierp zich aan Marcus Aurelius' voeten en, wringende over den grond, bekende zij haar gemaal wat zij leed en wat zij wenschte. De keizer raadpleegde Chaldeeuwsche priesters en wijzen. Zij rieden-aan

den gladiator te dooden, opdat de keizerin, na zich gebaad te hebben in het bloed van den man, dien zij wenschte tot ziek wordens toe, weêr vrede zoû vinden in de liefde van haar gemaal. Zoo gebeurde het. Maar de keizerin, na het purperen bad, verbeeldde zich in de armen van haar gemaal de liefde te ondergaan van den gladiator. Zij baarde Commodus, die meer een zwaardvechter was dan een prins. En sedert zocht het ziedende bloed der ongelukkige vrouw te vergeefs, te vergeefs, bevrediging in de armen van matrozen en gladiatoren.

Toen de keizer dien vorigen avond in Perzische tunica, het Herkulische leeuwevel om, den kophuid over zijn hoofd als helm getrokken, verschenen was aan het banket ten Palatium, gegeven ter viering van den laatsten avond des jaars, scheen hij idioter dan ooit, verbeestelijkt als een bruut, had gezwolgen in drank, en de orgie bevolen van alle zijn driehonderd bijzitten, neêrliggende over de tafelen tusschen spijzen en wijn uitstortende amforen. Slaven, wier beenen hij in stoffen zoo had doen omwikkelen, dat zij slangen en draken geleken, met drakenkoppen op en vleugelen aan, had hij van zijn ligplaats af den een na den ander dood geschoten. En toen Martia, verontwaardigd, hem gevraagd had zich te matigen, had hij uitgeroepen:

- Wàt mij matigen? Wie ben jij, die MIJ vraagt mij te matigen? Een hoer als zij allen! En ik, ik ben niet alleen keizer van Rome: Herkules, zoon van Jupiter, ben ik; ik ben vooral de Gladiator, de Onoverwinlijke, de Secutor: ik ben de alonoverwinlijkste Secutor!

En met zijn gouden knots, vol klonters juweel, had hij razende gezwaaid, zijn gasten treffende, doodende een senator, en al het vaatwerk over de tafelen, waar de vrouwen stuiptrekten in de orgie, verbrijzelende tot gruizel.

Dronken was hij geweest als nooit. Een denkbeeld was vast in hem als een obsessie en hij had verklaard:

- Morgen zijn het de kalenden van Januari. Tot Consuls zijn benoemd Erycius Clarus en Syssius Flaccus en wij zullen met hen ons ten Tempel begeven mijns vaders, Jupiter, opdat zij de eeden

afleggen. Maar daar ik Secutor ben, en twaalfduizend gladíatoren doodde met mijn linkerhand, verstaan jullie, met mijn linkerhand! wensch ik niet als keizer van Rome uit het Palatium de plechtige tocht te ondernemen, maar als Secutor aller Secutoren, uit het Gymnazium der gladiatoren! Men geve orders, dat men daár mijne vertrekken voor heden nacht bereide!

Het was het einde van de orgie. De gasten, bang voor den dronken keizer, haastten zich weg. De cubiculariï drongen de driehonderd vrouwen weg, in een angstige horde, als van naakte beesten, weg naar de vrouwenvertrekken. De keizer bleef alleen, met zijn gunstelingen en Martia. Hij beval Eclectus, zijn kamerheer, hem in te schenken, en Laetus, de praefectus-praetorio, naakt voor hem te dansen.

Martia naderde den dronken idioot.

- Commodus! riep zij uit. Je drinkt niet meer! Ik wil niet, dat je meer drinkt!

En zij stiet den beker weg, dien Eclectus al bood.

- Hoor mij, Commodus! riep zij uit. Ik wil, dat je naar mij hoort! Ik wil, dat je luistert, hoe dronken je bent! Ik wil, dat je niet meer drinkt! Ik wil, dat je den opperbevelhebber van je leger niet dwingt hem onwaardige dingen te doen en naakt voor je te dansen! Commodus, kom tot jezelven! Je bent de keizer van Rome, al ben je tevens de opperste der secutoren! Het is onwaardig, dat je dezen nacht in het Gymnazium slapen wilt, dat je dezen morgen van uit het Gymnazium naar den tempel van Jupiter Capitolinus wilt gaan! Nooit deed een keizer zóo! Wees secutor, maar wees vóor alles keizer!

Hij greep haar ruw bij de hand en slingerde haar weg van zich. Ze viel over een rustbed neêr, maar richtte zich dadelijk, fier en verontwaardigd.

- Dertien jaren! riep zij uit. Dertien jaren ben je heerscher over de wereld geweest! Hoe? Door mij! Alleen door mij! Doordat IK alles effende voor je uit! Eerst Perennius, toen Maternus zwoeren tegen je samen! Je slaaf, je lieveling Cleander, verried je! Je zusters, die je onteerde, Fadilla en Lucilla, zij verrieden je, willende

het purper voor hun gemalen! Ik alleen redde je van allen en alles: door mij leef je en heersch je, door mij heb je geleefd en geheerscht dertien jaren, dertien jaren! Omdat ik je lief had, heerschte je! Omdat ik je nog lief heb, o goden, heersch je, heersch je, trots duizend onwaardige dingen! De schat van het rijk is uitgeput! Waardige mannen en slaven, je doodt ze naar je gril, doelloos! Het keizerlijk purper sleep je minachtend door het slijk en hooger eer is het je een onoverwinlijk secutor te zijn dan keizer van Rome en Beheerscher der Wereld! Is het geen schande? Is deze nacht niet een schande te meer? Is het geen schande voor een keizer van Rome zijn nachten te willen doorbrengen in het Gymnazium, en van daar uit te treden in ceremonie op de kalenden van Januari? Spreekt dan, Laetus, Eclectus; spreekt dan; poogt met mij Commodus te weêrhouden van zoo onwaardige daad! Ik zal het niet dulden, dat hij het doet! Ik zal verhinderen, dat men hem vertrekken bereid in het Gymnazium! Ik zal het niet zijn, die het den Romeinen gemakkelijk zal maken den keizer zijn onwaardigheid in het gezicht te slieren, als met een slag, als met een slag! Altijd heb ik gestreden om hem hoog te houden, trots alles! Omdat ik hem lief heb, met mijn waanzinnige liefde! Behoeden zal ik hem, zoo lang ik kan, trots alles, iedereen en hemzelven!

- In der daad, zei Eclectus; de Augustus bedenke zich nog, vóor hij mij in der daad beveelt de vertrekken in het Gymnazium hem te bereiden. Er zijn er ook geen den keizer waardige, in geen enkele gladiatoren-kazerne...

- De indruk op het Leger zou geen goede zijn, zei Laetus, die zijn feesttuniek weêr had aangeschoten en zich wikkelde in zijn mantel. Ik ben des keizers trouwe vriend, hem gewillig in alles - zèlfs om naakt voor hem te dansen - maar mijn vriendschap beveelt mij de waarheid te zeggen: het Leger zoû verontwaardigd zijn, zoo de keizer in een gladiatoren-kazerne sliep.

- Ik bèn Gladiator! riep Commodus. Ik ben de Onoverwinlijkste...

Hij wankelde, vernuchterend, en hij grinnikte, in een hik. En hij zeide, met een loerblik naar Martia:

- Amazone, met wie ik, Herkules, alleen strijd in de liefde... je hebt, als altijd, gelijk. Ik zal slapen in het Palatium. Ik zal van uit het Palatium morgen ochtend naar den tempel mijns vaders gaan, den tempel vanjupiter.

- O Goden zij dank! kreet Martia. Hij is nog voor rede vatbaar!

Zij straalde in der daad van geluk; zij lachte, haar oogen glansden door tranen. In haar gewaad van Amazone, in het weeke kuras om haar boezem, in den gouden, gespleten rok, die hare vormen verzichtbaarde telkens - een helmachtig sieraad op het goudene haar - was zij schoon als een godin. Zij scheen niet verwelkbaar in welke lust ook. Haar immense liefde scheen haar eeuwig jong en schitterend schoon te houden.

De keizer had zich omgewend. Hij wankelde, maar stiet de officieren af, die hem steunen wilden en hij begaf zich naar zijn vertrekken, waar zijn cubicularii, die reeds hadden gemeend hem te moeten verzellen naar het Gymnazium, zich hem voór haastten, om hem te ontvangen en te ontkleeden ter ruste.

- Is het den keizer ernst? vroeg Laetus ongeloovig.

- Ja, zeide Eclectus, die terug kwam, na bevel te hebben gegeven. De keizer is in zijn vertrekken. Hij gaat niet naar het Gymnazium.

- Wij hebben den keizer tot rede gebracht! zei Martia met een diepen zucht. Eclectus, beveel, dat men de lichten doove!

De lampen in het Palatium werden gedoofd. De duisternis spreidde zich uit. De rust werd volkomen.

In zijn slaapvertrek zat somber de keizer en broedde. Bij zijn bedde van leeuwenhuiden brandde een enkele bronzene lamp, staande. Hij woelde met de hand door zijn blonde, geverfde haar en het laatste goudstuifsel wemelde over zijn schouders. Hij voedde een stille razernij met donkere gedachten en plannen. Hij was razend op zich en op allen, niet zijn wil te hebben gedaan. Hij had die nacht willen slapen in de kazerne. Hij zon op wraak, en plots greep zijn hand een pak tabletten van lindeschors en een schrijfstift, die hij doopte in gouden inkt.

Hij schreef:

- ‘Ik, de Keizer-Caezar, Lucius Elius Aurelius Commodus Au-

gustus, Pius Felix, Sarmaticus, Germanicus, zeer groote Brittanicus, Pacificator van het Heelal, Onoverwinlijke Herkules en Romein, Pontifex Maximus, achttien malen Tribuun, acht malen Imperator, zeven malen Consul, Vader des Vaderlands...

Hij dacht na, schreef toen verder op de tabletten, die hij omsloeg:

- 'Veroordeel, wegens hoogverraad, tot den dood...

Hij aarzelde, en schreef toen, in razernij:

- 'Martia...

Hij schreef verder:

- 'Laetus, praefectus-praetorio... Eclectus, opperste cubicularius...

Hij dacht na...

En hij schreef nog twintig andere namen...

Zijn razernij stilde zich: hij voelde zich moê en suf.

Hij vouwde de lindeschors-tabletten weer toe en borg het pakje onder zijn zijden kussens, die stapelden tusschen twee leeuwenkoppen aan het hoofdeinde van zijn bedde.

Hij strekte zich uit, verpletterd van moêheid, duizelig en suf.

Hij voelde zich ziek om zijn overladen maag.

Trok, rillende, het bonten vel over zich heen als dek.

En sliep dadelijk, snurkende en hikkende in zijn slaap als een beest.

III

De dag brak aan, de lucht was blauw en effen, de zon rees zonder nevel. De eerste ure spelde niet, dat de hemel zich onheil spellend bedekken zoû met een donkere lage bank van duistere wolken. Maar de uil was boven het dak der vertrekken des keizers gezien, en de zwerm van arenden en van valken cirkelde boven het Capitolium...

Slaven waren bezig in de portieken de laatste sporen van de orgie te doen verdwijnen. Zij hingen versch lauwerfestoen van

zuil tot zuil en repten zich, zwijgend, onder de korte bevelen der opzichters. Een lach klonk, van een kind. Het kind, een jongentje van nauwlijks zes jaren, ontsnapte aan de hoede van twee zwarte slavinnen. De slavinnen lieten het kind, toen zij zagen, dat het, speelsch omkijkende en blij te zijn ontsnapt, in de richting van des keizers vertrekken verdween...

Het was een kind van bizondere schoonheid. Het was een kind van een Aziatische voorname familie, verarmd, en den keizer geschonken. Het werd opgevoed en gekweekt om te dienen tot de lusten des keizers. Het was schoon als een kleine Eros en liep geheel naakt, maar zijn blonde lokjes waren met een gouden lint gebonden, een snoer van kleine gouden plakkaten en gemmen hing hem over de borst, een gouden belletje hing hem aan een gouden koord om het middel tegen zijn rozige lidje aan en tikkelde daar, helletjes krinkelend. Gouden banden waren om zijn polsen en enkels. Het kind werd als de lieveling des keizers Filo-Commodus genoemd of Filo. Ofschoon dienende tot des keizers lusten, en daarvoor gekweekt en opgevoed, was het kind, om zijn jeugd, lacherig en speelsch, de onschuld zelve. Dienende tot wellust, wist het van niets, onbewust van welke schande ook, was het een kind, dat iedereen bedierf, dat, hoewel verzorgd als een kostbare schat, vrij rond liep, wanneer het zijn hoedsters ontsnapte, die het lieten, zoo zij zeker waren, dat het kind naar de keizerlijke vertrekken ging. Het was niet bang voor den keizer, die het niet anders dan liefkoosde, nooit sloeg. Het begreep niets van wat het deed en van wat de keizer hem deed. Het hield van gesuikerde lotosbonbons, en die vond het op de tafel des keizers. Het wilde nu snoepen en, eerst omkijkende, uit de plooien van zware gordijnen, naar de twee zwarte slavinnen, die hem kushandjes wierpen, lachte het speelsch, zette het op een loopen de lange zuilengalerij af, en drong binnen in des keizers vertrekken, langs de Praetorianen, die hem lieve woordjes zeiden en even streelden onder zijn kinnetje.

De keizer was in het bad, dat lang duurde, na de orgie. De kleine Filo, die den keizer niet vond, zocht over de marmeren

tafels met vergulde leeuwenpooten, tusschen allerlei voorwerpen van verguld: koffertjes en cassetten. Hij opende een kistje en vond de lotosbonbons. Hij snoepte. Toen zette hij zich schrijlings op een der leeuwenkoppen van het bedde des keizers, dat gespreid was van leeuwenvellen. En hij deed of hij paardje reed, spelende, en trekkende den kop van den leeuw aan zijn ooren. De huid gleed af en het kind viel over den grond; de zijden kussens gleden af, en een vierkant pakje werd zichtbaar. Het kind greep er naar, speelsch, sloeg het open. Het waren tabletten van lindeschors, vijf, zes blâren toegevouwen, die het kind nu lang-uit ontvouwde. Het sleepte er meê door de kamer. Toen het een rooden koord bespeurde, dat den keizer diende om zijn ondergewaad te snoeren, bond hij het uiterste blad der tabletten aan het koord, en sleepte het achter zich aan, de tabletten slierende over den vloer, tusschen de pooten van tafels en stoelen.

De kamer was hem te eng voor zijn spel. Hij trad naar buiten, sleepte de tabletten aan het roode koord tusschen de Praetorianen, die om zijn spel lachten, en rende de portiek af. Hij dacht misschien paardje te zijn en wagentje voort te trekken. Hij speelde en rende en slierde, aan het koord, de lange rij open tabletten. Zijn vroolijk lachje klonk, zijn belletje tinkelde helletjes, en hij was als een kleine Eros zoo mooi en zoo dartel, rozig naakt in zijn gouden sieradiën.

De portieken waren verlaten. In de verte, bij een nymfeum, zaten alleen de zwarte slavinnen en zagen het kind. Omdat het zoet speelde, lieten zij het.

Uit hare eigen vertrekken trad Martia. Eclectus vergezelde haar: zij begaven zich naar den keizer; het was laat; het uur van den ceremonieelen optocht, met de twee nieuwe Consuls, naar den tempel van Jupiter Capitolinus naderde en de keizer was laat. Martia zag den kleinen Filo rennen, op en neêr, op en neêr als een paardje, slierende de tabletten aan het roode koord.

- Waar speelt Filo meê? zeide zij. Het lijken wel opschrijftabletten...

Eclectus naderde het kind, maar gillend van pret ontsnapte het

en wierp zich in de stola van Martia. Zij had het kind lief, als iedereen, omdat het zoo mooi en aardig was, en zij bukte zich, omhelsde het en kuste het teeder.

- Wat doè je, kleine Filo? verweet zij zacht; waar speel je daar meê, wat heb je daar aan dat koord gebonden? Waar heb je die tabletten gevonden??

Het kind, haar de knieën omhelsd houdende, zijn kopje in haar stola-plooien, wees nu met een vingertje:

- Dàar...

Hij wees naar de vertrekken des keizers.

Maar Eclectus had de gescheurde tabletten opgeraapt en los van het koord gebonden. Hij las. Hij werd doodsbleek. Martia zag het dadelijk. Zij stiet het kind van zich, en het schreide; de twee slavinnen haalden het weg.

- Wat is het?? vroeg zij. Wat is het?

Hij aarzelde, hij trilde op zijn knieën. Zijn sidderende vingers reikten haar de gehavende bladen.

- Lees! stotterde hij, doodsbleek van ontzetting.

Zij las.

Zij las op de eerste bladen, die zij omsloeg blad na blad, de titulatuur des keizers, met gouden inkt geschreven, met zijn eigene hand:

- ‘Ik, de Keizer-Caezar, Lucius Elius Aurelius Commodus Augustus, Pius Felix, Sarmaticus, Germanicus, zeer groote Brittanicus, Pacificator van het Heelal, Onoverwinlijke Herkules en Romein, Pontifex Maximus, achttien malen Tribuun, acht malen Imperator, zeven malen Consul, Vader des Vaderlands...

Zij sloeg om, zij sloeg om...

- ‘Veroordeel, wegens hoogverraad, tot den dood...'

- Wie?? riep zij uit. Wie alweêr? Wie veroordeelt hij weêr tot den dood??

Zij sloeg om.

Zij gaf een gil van stupefaktie. Zij zag haar naam, Martia; zij zag de namen van Laetus en van Eclectus!

- Wij zijn verloren! riep sidderend Eclectus.

Het was Martia of haar hart bersten zoû.

- De ellendeling!! barstte zij uit.

Zij kromp van smart, zij hijgde, zij balde de vuisten, hare tanden knarsten, zij was zich niet meester meer.

- De ellendeling! herhaalde zij. Mij, MIJ veroordeelt hij wegens hoogverraad tot den dood! Mij, die dertien jaren, dèrtien jaren lang hem àlles gegeven heb wat ik had, mijn lijf, mijn ziel, mijn schoonheid, mijn geest, mijn kracht, mijn liefde! De ellendeling, de vuige ellendeling, de idioot, de bruut, de gladiator met zijn ziel van slijk, met zijn slavenziel, met de ziel van den minnaar van zijn moeder! MIJ, mij veroordeelt hij!

- MIJ veroordeelt hij! riep Eclectus, bevend. Mij, die al zijn grillen bevredigde, mij, die...

- Laetus veroordeelt hij! riep Martia.

- Zie! riep Eclectus. Pertinax veroordeelt hij, den waardigen ouden Pertinax! Alle de nog levende vrienden van zijn vader veroordeelt hij, alle wijze, bejaarde mannen!

- Roep Laetus hier! riep Martia. Het kan zoo langer niet gaan!

Eclectus gaf orders.

- Wat wensch je te doen? vroeg Eclectus, bleek.

Hij zag de vrouw, die bijna ten Hove vereerd werd als een keizerin, bleek, de oogen vol tranen, het gelaat verwrongen van smart, sidderend over haar leden. Beefde hij zelve van angst, zij sidderde vooral van smart.

Hij begreep, dat zij het was, die beslissen zoû.

- Wat wensch je te doen? herhaalde hij.

- Hem te doòden! siste zij tusschen de tanden. Mijn geduld is ten einde, mijn liefde is vertrapt, mijn geheele ziel smacht naar wraak, om àlles wat ik heb moeten verduren, om zijn minachting en deze verguizing!

Laetus kwam aan.

Hij ontstelde.

- Wat is er? stamelde hij.

Zij toonden hem de tabletten. Zij waren alleen in de eindelooze galerij. De zon zwijmde plotseling achter dikke, duistere wolken.

Verder op, in het nymfeum, speelden de zwarte slavinnen met den kleinen Filo; zijn lach en zijn belletje klonken. Aan den ingang der vertrekken des keizers, ten andere einde, leunden op hun speren de Praetorianen.

- Martia! kreet Laetus; wat wensch je te doen??

- Hem te dooden! herhaalde zij woest.

Zij had zich verwonnen. Zij beefde niet meer. Alleen haar gebalde vuisten nog sidderden.

- Door wie? stotterde Eclectus; wien bevelen hem te vermoorden??

Hij trilde als een popelblad.

- Stil! riep zij. Hoor! De fanfare schalt! Hij komt uit het bad! Ikzelve! Ik wil hem dooden! Uit mijn hand zal hij den dood ontvangen! Blijft om mij!

Zij trad vooruit, naar de vertrekken des keizers. Op haar bevel verwijderde Laetus de Praetorianen.

De praefekt en de cubicularius hadden zich hersteld. Op een dressoor schonk Martia uit een verzegelde amfoor, waarvan zij het zegel brak, een vergulden beker vol wijn. Aan een halsketting, verborgen onder de plooien van haar stola, trok zij een grooten, geslepen, rooden edelsteen te voorschijn, die hol was als eene kleine flacon, met stop. Zij leêgde den inhoud van den edelsteen in den beker: het waren tien, twaalf druppelen.

Zij had het juweel nog niet terug gegleden in hare borst, toen de voorhang gelicht werd door een slaaf. De keizer trad voor. Hij was gekleed in toga en paludamentum, en alleen de leeuwenkoppen op zijn gespen, schoenriemen, juweelen, herinnerden er aan, dat hij zich Herkules noemde. Het verbaasde hen bijna, dat hij voegzaam gekleed was, naar den eisch der ceremonie, die plaats zoû hebben.

Martia, Eclectus, Laetus groetten.

- Het is al laat, zei Martia.

Haar stem was kalm. Hare oogen stonden rustig. Nauwlijks sidderde even haar stem.

- Ik ben klaar, zei de keizer.

- De Consuls zijn ten paleize, zei Eclectus.

- De stoet is opgesteld, voegde Laetus er aan toe.

- Wil je drinken? vroeg Martia.

Zij reikte den beker.

- Ja, zei de keizer. Ik heb dorst.

Hij dronk altijd den beker, dien zij hem bood, zonder dien door een voorproever te hebben doen proeven. Hij had den beker, dien zij hem bood, gedurende dertien jaren altijd geleêgd. Altijd dorstig, dronk hij altijd voor een ceremonie.

Hij dronk den beker leeg, in eenen. Buiten, waar orders gegeven waren, klonken fanfaren, de eene na de andere, de lange galerijen af.

Hij gaf haar den beker terug, zij zag hem aan, haar gelaat verwrong van haat, haar oogen knepen dicht, haar vuisten balden; zij naderde hem...

De twee mannen, integendeel, deinsden een pas achteruit, weg van den keizer, dien zij vreesden.

- Ellèndeling! siste Martia in Commodus' gezicht. Mij, mij, die je lief had; mij, die...

De mannen, in spanning, bespiedden de uitwerking van het bliksemend vergift op den keizer.

- Waarom? zeide hij alleen, Martia niet begrijpend.

Maar plotseling kromp hij in een, als of een houw hem velde, dwars door zijn ingewanden. Hij kromp in een, hij kromp van pijn, aschbleek scheen zijn gezicht zichtbaar te slinken, zijn oogen puilden, hij hikte, en voor Martia's voeten braakte hij. Zij deinsde achteruit, om de bezoedeling te ontgaan.

- Ellendige meid! hikte hij uit. Je hebt me vergeven!

Hij draaide om zich rond, hij tastte in het vage, en braakte weêr. Hij zakte in elkaâr, schreeuwende van de pijn. Laetus sleepte hem in het slaapvertrek en wierp hem op het bed van leeuwenvellen.

- Ellendelingen! riep hij. Ellendelingen!

Eclectus hield de slaven, die aanliepen, ter zijde.

- De keizer is door een beroerte getroffen! riep Eclectus. Roep de geneesheeren!!

Maar niemand riep de geneesheeren. Het was of zij wèl begrepen. In zijn slaapvertrek, alleen, braakte de keizer, braakte hij door, braakte hij geheel zijn overladen maag leêg. Tot in den portiek hoorde men hem braken en tusschen zijn verscheurend gehik hoorde men hem brullen als een beest.

- Ellendelingen! Ellendige meid! Ze hebben me... ze hebben me vergéven!!!

- Hij zal àl het vergift uitbraken! stotterde Eclectus, altijd bang.

In der daad werd de stem van den keizer helderder.

- Ellendelingen! riep hij. Kom! Hulp! Hulp! Ze vergeven me! Ze vermoorden mij!

En hij braakte, hij braakte door.

Martia, de handen in het haar, hóorde naar zijn kreten. Er was in haar een onweêrstaanbaar gevoel om den man, dien zij bemind had, dien zij nòg beminde, trots alles, te helpen.

- Neen! riep zij, als tegen zichzelve. Hij moet dood! Mijn geduld is ten einde! Het moet gedaan zijn! Geef mij een dolk, ik zal hem doorsteken!

Laetus, Eclectus hielden haar tegen.

- Pas op! riepen zij. Hij is vreeslijk sterk! Hij braakt àl het vergift uit! Als hij zijn kracht een oogenblik terug wint, is het gedaan met je, wringt hij je de dolk uit de hand... Pas op!

- Hij moet dood! riep zij razend, tegen haar eigen gevoel van weêr opkomende liefde in. Hij moet dood! Maak er een einde aan!

De mannen aarzelden.

- Wij durven niet! riepen zij beiden. Hij is TE sterk!!

Eenige slaven, Praetorianen, enkele hovelingen, nieuwsgierig in den portiek, keken toe, luisterden uit, fluisterden. Zij naderden niet.

- Roep Narcissus hier!! riep Martia.

Laetus zelve ijlde weg, riep Narcissus. Hij was een gladiator, met wien dikwijls de keizer zich mat. Hij was reusachtig, bovenmenschelijk forsch, een beest van kracht. Hij kwam aan op Laetus' roep en Laetus riep luid:

- Narcissus! Help den keizer! Hij sterft aan een beroerte!!

- Ellendelingen! riep de keizer, steeds brakende, en steeds met helderder, verlichte stem. Te hulp! Te hulp! De ellendelingen willen me vermoorden!!!

- Narcissus! riep Martia. Vrij ben je... maar vermoord hem! Wòrg hem!!

De gladiator antwoordde niet. Hij haatte den keizer, door wien hij iederen dag, ieder oogenblik, gevaar liep te worden doorstoken. Een felle blijdschap overstraalde zijn bruutkop. Met de immense handen al open, liep hij door het voorvertrek, over den bezoedelden mozaïekvloer, naar het slaapvertrek, tusschen den voorhang door...

Men hoorde den keizer brullen, brieschen: er scheen daar een korte strijd te zijn. Buiten, in den portiek, stond Martia, de oogen puilende, de handen in het haar. Eclectus en Laetus hielden de hovelingen, soldaten en vrouwen en slaven, tegen; zij overvulden de portieken en tuinen.

- De keizer sterft! riepen zij. Een beroerte heeft hem getroffen!

Niemand geloofde hen. Maar de keizer was zóo gehaat, dat er alleen nieuwsgierigheid was, om wat er verder gebeuren zoû.

Narcissus kwam buiten. De felle blijdschap overstraalde hem als met een glans.

Zijn immense handen waren nòg open.

- Hij is dood! riep hij.

Zijn stem klonk als in extaze.

Martia gaf een snerpenden gil.

- Hij is dood! riep zij smartelijk. Commodus! Commodus!! Ik had hem lief, ik had hem lief boven alles, iedereen en mijzelve, en hij is dood! Hij is dood!!

Hare kreten snerpten op. Hare smart was zóo hevig, dat er niet aan te twijfelen was. Zij huichelde niet. Allen wisten, hoè zij den keizer bemind had.

- Weg!! riep zij afwerende, toen de soldaten, trawanten dringen wilden in haars minnaars vertrekken. Weg, weg allen! Zijn lijk is van mij, van mij alleen!!

Nu vreesde zij hun haat, nu vreesde zij, dat zij zijn lijk bezoede-

len zouden. Zij snikte hevig van radelooze smart, en zij weerde af. Men dorst haar niet weêrstreven. Allen verspreidden zich door het paleis, door de stad. De mare ging, dat de keizer getroffen was door een beroerte. De duizenden, opgesteld langs den weg, dien de ceremoniëele stoet zoû gaan, warrelden plotseling door elkaâr; kreten klonken:

- De keizer is door een beroerte getroffen! Hier met zijn lijk!

Hier met zijn lijk!!

Een plotselinge, helle vreugde scheen te glanzen; vreugdekreten schalden op.

In aller ijl verzamelde de Senaat in de Curia. De heftigste uitroepen klonken luide door elkaâr heen.

- Waar is zijn lijk!? Hier met zijn lijk! klonk het in razernij. Dat men alle eer ontneme aan dien vijand des vaderlands, aan dien moordenaar van de Vaders des Vaderlands, aan dien vadermoordenaar! Hij heeft Senatoren vermoord, hij heeft de Vaders vermoord, hij is een vadermoordenaar; sleept den gladiator in het spolarium! Sleept aan een haak den moordenaar van de Senaat, den vijand der goden, den beul van zijn land! De moordenaar van zoo veel onschuldigen, de wreedaard, de vadermoordenaar! Sleept aan een haak hem, die zijn eigen bloed niet spaarde, die zijn zuster vermoordde! Waar is zijn lijk!? Hier met zijn lijk!

Te midden der heftige uitroepen klonken fanfaren. Tusschen Laetus en Eclectus trad de oude, waardige Pertinax binnen, heel bleek. De Senaat wist reeds, dat hij het purper, hem aangeboden door Eclectus en Laetus, had aangenomen, ofschoon hij zich eerst om zijn hoogen leeftijd wilde verontschuldigen. De Senaat juichte den grijsaard toe.

- Gegroet, Pertinax! Gij deeldet onze vreezingen en gevaren! Almachtige Jupiter, bewaar ons Pertinax! Sleept aan een haak het lijk van hem, die Pertinax wilde vermoorden! Waar is zijn lijk! Waar is zijn lijk? Eere den trouwen Praetorianen, eere den Praetoriaanschen cohorten, eere den Romeinschen legers, eere aan de vroomheid van den Senaat! Men sleepe den vadermoordenaar! Augustus Caezar, wij smeeken u: men sleepe den vadermoorde-

naar! Sta het toe, sta het toe, Augustus! Voor de leeuwen de verklikkers: Augustus, sta toe! Neêr met de beelden van den beul, neêr met de beelden van den moordenaar, neêr met de beelden van den gladiator! Door u zijn wij gered; ja, ja wij zijn gered! Wij zijn gered! Wij vreezen niet meer! Weg uit den Senaat de verklikkers! Met den stok, de verklikkers, met den geesel! Aan een haak het lijk van den beul: hij was wreeder dan Domitianus, slechter dan Nero: hij deed als zij; dat men hem sleepe, aan een haak, aan een haak! Wisschen wij uit tot het minste wat maar aan hem herinneren kan, en eere de memorie van de onschuldigen, van de duizenden, die hij vermoordde! Wij willen zijn lijk, wij willen zijn lijk! Waar is zijn lijk verborgen! Stemmen: stemmen: eénstemmig willen wij, dat hij gesleept wordt! Aan een haak, aan een haak! Hij heeft iedereen vermoord: aan een haak! Geen leeftijd, geen sekse spaarde hij: hij worde gesleept aan een haak! Hij heeft tempels ontwijd, testamenten verkracht, erfgenamen bestolen, hij heeft den Senaat verkocht: aan een haak, aan een haak worde hij gesleept: weg uit den Senaat verklikkers en spionnen! Waar is zijn lijk! Wij willen zijn lijk! Pertinax, geef ons zijn lijk! Pertinax, wij willen zijn lijk, om het te sleepen, te sleepen aan een haak, aan een haak!

De grijsaard, Pertinax, in het midden van den Senaat, raadpleegde zijn intendant Livius Laurensis, en den consul Fabius Chilo... Maar achter, achter de zuilengangen, die de vergaderzaal omgaven, omringden Laetus, Eclectus, en tal van senatoren een vrouw, die, donkere palla om, achter een zuil had geluisterd, bijna zwijmende van hare angsten.

- Martia! drong Laetus. Het kàn niet anders: zij willen het! Zèg, waar je zijn lijk hebt verborgen! Het lijk is ontvoerd de achterdeuren uit, gewikkeld in een mantel. Zeg, waar zijn lijk is: zij willen het; zij willen het sleepen!

- Ik geef het niet! riep Martia woest.

De senatoren drongen om haar rond.

- Martia! dreigden zij. Zeg, waar je zijn lijk hebt verborgen! Wij willen het lijk van den moordenaar, van den beul! Wij willen het

sleepen aan een haak, door Rome, door geheel Rome!

- Ik geef het niet! schreeuwde Martia. Zijn lijk is aan mij! Want ik had hem lief! Ik had hem lief!! Ik had hem lief!!!

Haar schelle kreet schreeuwde uit, hóorbaar in de vergaderzaal. Alle oogen gingen heen naar die vrouw, in donkere palla, ginds, in de zuilengang. Zij hield de handen afwerende uitgestrekt, als wilde zij geheel den Senaat weêrhouden.

- Ik had hem lief!! Ik had hem lief!... kermde zij na. Ik geef hem niet! Zijn lijk is aan mij!

Vóor haar, vuisten gebald, dreigde Cingius Severus:

- Hij verdient geen graf: ik zeg het als priester: zonder recht is hij begraven!!

- Ik geef hem niet! gilde Martia. Ik geef niet zijn lijk! Ik zeg niet waar zijn lijk is! Zijn lijk is van mij! Ik had hem lief! Ik had hem lief!!

De keizer Pertinax, heel oud, heel grijs, heel bleek, had een beweging van berustiging, met sidderende hand...

Die vrouw had zóo lief gehad, dat de beul dertien jaren lang had kunnen heerschen, door haar kracht, door haar geest, door haar liefde, door háar ziel...

De keizer Pertinax wilde genadig zijn...

Hoe lang zoû hijzelve heerschen, streng maar rechtvaardig...?

Nauwlijks enkele maanden...?

De moord op den Gek

I

Onder den druk van den Gek dorst Rome nauwlijks ademen.

Het stuivende puin der instortende eeuwen houdt, zich zwaar stapelend op het Verleden, ons verborgen hoe het mógelijk is geweest, dat de Gek drie jaren, tien maanden, en acht dagen, met den gruwbaren druk van despotieke krankzinnigheid Rome hield verstikt; de orkanen van den Tijd hebben het puin gelijk geblazen en er het stof van steèds meérdere eeuwen over glad gestreken, en nooit zal het raadsel ons worden verklaard. Wij kunnen alleen gelooven, wat de eerlijke, rustige, eenvoudige geschiedschrijver ons in weinige zinnen heeft mede gedeeld, en onder ons zal de dichter, wien de wereld meer vergunt dan den vorscher, en wien de goden meer gaven dan hem, zal de dichter, de beminnaar der Historie, alleen den Gek en het raadsel meêvoelen, en zoo niet de oplossing geven, toch even voortooveren, als in nachtlijke lila schijnselen en donkerder schaduwen, het gruwlijk spooksel van zijn krankzinnigheid...

II

Op den paleizen-heuvel verhief zich de trotsch opzuilende woning van den keizer Caïus op den noord-westelijken hoek, en de bogen en arkaden blikten neêr als met immense ronde oogen over

het Forum, en naar den Capitolinus. Het was de tiende vóor de kalenden van Februari. De nacht was stil en sereen, de maan was vol. Zij goot trotsch hare witte klaarte over al het marmer van het Forum beneden, - koud en zonder aandoening. Er gingen op dit uur nauwlijks enkele verlate voetgangers.

De Gek was dien dag somberder geweest dan ooit. Des morgens, in zijn eigen Tempel, door het heiligdom van Castor en Pollux als vestibulum vereenigd aan zijn paleis, had de Gek de aanbidding van zijn goddelijkheid geduld, getroond op godetroon, in wolk van wierook en brandende aromaten, met de offering van pauwen, korhanen, faizanten, parelhoenders en vlamwiekige flamingo's: allerkostbaarst offer door zijne priesters hem gebracht, allen door den gekken god gekozen uit de alleraanzienlijkste burgers van Rome.

Somber, dien dag, was hij onzichtbaar geweest. En toen hij de maan had zien rijzen, was hij uit den hoek van zijn vertrek gekropen, waar hij dien dag in beangstigend zwijgen van gruwelijkheid had doorgebracht, en zich begeven naar de Brug, het fabelachtige bouwwerk, dat zijn Paleis vereende met den Tempel van Jupiter Capitolinus, opdat de god Caïus den god Jupiter bezoeken kon, wanneer hij verkoos.

De Gek liep, heel langzaam, over de immense, welvende, met trappen eerst opgaande, en dàn verder, op den Capitolinus met trappen weêr neêrtredende Brug.

Hij was, nog geen dertig jaren, als een oude man. Zijn wankele, heel schrale beenen torsten met moeite een zwaarbuikig lichaam, als een vat op twee stokken, die voort bewogen. Die enorme tors eindigde in een schralen vogelhals, waarop een klein hoofd, half kaal, met voorhoofd heel hoog, vol waanzin en altijd kookende gedachten. Hol waren zijn kleurlooze, rustlooze, angst aanwekkende oogen. Hij was heel bleek. Omdat hij heel harig was, over schrale armen en beenen en handen, had hij iets van een monsterachtigen bok, die liep op twee pooten. Hij droeg een zijdige, slepende samaar, met belachelijk wijde mouwen, die ook slierden tot aan den grond, en zijn gewaad was bont van kleuren, die

schreeuwden tegen elkaâr in. In den maanglans, waarin hij opkeek, schitterde hij van eêlgesteente, als ware hij met gevonkel overstrooid geworden, als ware hij gepoeïerd met glans. Zijn baard was goud geverfd en hij droeg aan zijn immense voeten de sandalen van een vrouw. Hij hield in de hand een staf om zich te steunen, die eindigde in gouden bliksems. Nu hij, alleen zich wetende op de Brug, in de nacht, die hem met haar mane-oog trotsch koud aanzag, zich geen geweld aandeed om verstandig te blijven, lachte hij grinnikend, heel lang; zijn grinnik was schel, als het geblèr van een geit, en hij toonde bedorven tanden en lonkte tegen de maan.

- Kom! wenkte hij. Kom, koude trotsche Maan! Kom, witte Godin! Celesta! Urania! Astaroth! Astarte! Kom! Kom Tanith, kom bij mij in bed! Laat mij je verkrachten! Kom!

Hij smeekte eerst, en beval toen. Grinnikend smeekte hij eerst en toen, woedend, bulderde hij en beval. De maan, onaandoenlijk, blikte trotsch koud op hem neêr. Hij haatte haar, haren stralenden kouden blik, haar onbenaderbare hemelsche kuischheid, daar ginds zoo hoog, niet te grijpen.

- Wacht maar! schreeuwde hij, gebarend met zijn bliksemstaf. Ellendige Maan! Wacht maar! Als ik eenmaal Jupiter heb onttroond, als ik eenmaal maar Jupiter ben, zal ik je dwingen, je sleepen aan je zilveren haren, naar mijn bed, en je verkrachten, je verkrachten! Wacht maar, ellendige Maan!

Een vrouw was op het paleisterras, van waar de Brug begon, zichtbaar geworden en naderde.

- Roept mijn Heer? sprak zij vleiend.

De Gek keek Cezonia aan. Zij was noch jong, noch mooi, maar zij was de wellust zelve. Zij was onder haar gouden chlamys naakt. Zij beheerschte den Gek met hare kunst. Zij had hem filters in gegeven, die hem nog krankzinniger maakten. Meestal deed hij, als zij wilde.

- Roept mijn Heer? herhaalde Cezonia.
- Jou niet! zei de Gek, toch schuchter. Jou niet... Ik roep de Maan.
- Mijn Heer is Jupiter. De Maan zal doen als hij zegt...

Hij speurde den spot in haar vettige stem van lokkende lichtekooi.

- Hoor! zeide hij, om zich te wreken. Ik wil, dat je je morgen, naàkt, toont in den Senaat. Versta je? Naakt, zonder die chlamys - hij rukte aan den gouden mantel - moet je je vertoonen, aan àl de senatoren. Begrijp je?

- Ik ben de Augusta! zeide zij trotsch. Ik ben de gemalin van den keizer van Rome, en de moeder van Julia Drusilla, zijne dochter, door hemzelven op de knieën van de godin Minerva gelegd, opdat de godin haar zoû voeden...

Hij schuimbekte en brulde in haar gezicht. Zij deinsde terug.

- Je bent een hoer! riep hij. Je bent een oude hoer! Naakt, versta je?

Hij greep haar bij de polsen.

- Naakt zal je morgen je vertoonen, in den Senaat! Opdat allen zien hoe een oude hoer je bent! Ga! Laat mij alleen!

Zij was bang hem alleen te laten, omdat zij vreesde voor samenzwering en hinderlaag, omdat zij vreesde, dat men hem vermoorden zoû - eindelijk - en haar ook, die de macht had in handen.

- Ik vrees, dat mijn Heer hier te eenzaam is, in de nacht, zonder geleide, zeide zij, deinzende, op haar hoede.

Hij greep haar bij den hals.

- Versta je? herhaalde hij. Ik wìl alleen zijn... Ik wil de Maan verkrachten! Laat mij alleen, met de Maan!

- Ik gehoorzaam, stamelde zij, haar hoofd achterover, haar weelderigen hals in den greep van zijn klauw.

- Zeg mij, grijnsde hij haar in het gezicht. Waarom hoû je van mij? Waarom wil je nooit zeggen, waarom je mij bemint? Mij, die afzichtelijk ben? Ik wil weten waarom je mij bemint? Ik zal je laten martelen, opdat je het zegt! En je kop zal vallen... als IK het wil!

Zij had zich los gemaakt uit zijn greep. Zij wikkelde zich los uit haar chlamys. Zij was zilvernaakt in de maan, in de gouden nis van haar mantel. Zij was noch mooi, noch jong, maar zij was de wellust zelve.

- Ik zal mijn Heer eindelijk zeggen... waarom ik hem bemin, zeide zij; als hij mij nu volgt, in mijn bed.

Hij brieschte en wees haar weg.

- Ga! brulde hij. Laat mij alleen! Of ik vermoòrd je! Morgen zal ik je laten martelen!

Zij zag, dat hij heel gevaarlijk was. Zij hulde zich in den mantel. Zij week, achteruit gaande, terug, bang voor haar leven, maar altijd alles wagende om machtig te zijn. Hoe verder zij week, hoe duidelijker de haat haar gezicht dorst verwringen.

- Ellendeling! siste zij tusschen haar tanden. Smerige bok! Afzichtelijke gek! Ik zal je straks dronken maken! Wacht maar! De filter is bereid...

Hij stond steeds, den vinger gestrekt. Zij was verdwenen, over het terras verschimmende, in het Paleis.

Hij bleef alleen en liep op en neêr, somber waanzinnig broeiende zijn altijd kookende gedachten.

- Ik moet hem hièr hebben, bromde hij in zich. Ik wil hem hier hebben, in Rome. Hij moet van Olympia weg. Hij moet hier getroond zijn naast mij, de Zeus van Olympia... Feidias' Zeus... En als ik hem hier getroond heb, dan zal ik hem onttroonen en gaan zitten op zijn troon. De ellendeling... hij is gaan schaterlachen, hard gaan schaterlachen, toen de werklui hem wilden verplaatsen... De lafaards zijn weg geloopen, omdat hij plotseling ging schaterlachen... Ik zal Memmius vermoorden, omdat hij niet beter zijn taak heeft volbracht. En een ander zenden naar Olympia. Want ik moet hem hier hebben. En als ik hem hier heb - den Zeus van Olympia, den ellendigen Zeus van Olympia - dan zal ik hem onttroonen. Ik ben niet bang voor hem, al heb ik gedroomd, dat hij mij in Olympus weg duwde met zijn groote teen. IK zal hem onttroonen... met MIJN groote teen...

Hij kromp in een, daar hij maagpijn leed. Hij kreunde, en zijn pijn verteederde hem.

- O... oh! kreunde hij smartelijk. Zij zijn dood! Zij zijn allen dood! Mijn vader, mijn moeder, mijn broêrs! Tiberius heeft ze vermoord! O wat een pijn, wat een pijn! Ik wil meer dan Tiberius

moorden! Ik wil allen vermoorden... De Senaat, heel Rome, moest één lichaam hebben, één kop... en dan met één zwaardslag... allen te gelijk! O, wat een pijn! O mijn vader, mijn arme vader! Germanicus! O, mijn moeder Agrippina! Ben ik hun kind? Ik? Ben ik, monster, het kind van Agrippina en Germanicus! O mijn edele vader, o mijn edele moeder! Piso heeft mijn vader op Tiberius' last vergiftigd, betooverd, en mijn arme moeder heeft Tiberius laten geeselen tot een zweepslag haar een oog ontrukte, en toen heeft zij zich vrijwillig doen verhongeren! Pandataria! Pandataria!!

Hij gilde het uit in de manenacht. Hij schreeuwde uit de naam van het eiland, waar zijn moeder van honger gestorven was. Hij snikte, de tranen stroomden hem over het gezicht en over zijn gouden baard. Hij kromp in een hoek, op de Brug, in een en snikte, en wrong zich van maagpijn. Zijn pijn en de herinnering aan Tiberius' gruweldaad op zijn ouders gepleegd, verteederden hem inniglijk. Hij kreunlachte zachtjes, terwijl hij zich wrong van pijn.

- Ik was niet altijd Caïus, het monster, fluisterde hij en hij balde de vuist tegen de maan.

En zachter nog, verteederd, sprak hij:

- Ik was eenmaal... Caligula...

Het verkleinwoord verteederde hem nog meer, en hij mijmerde half luid op:

- Ik droeg soldatenlaarsjes... Ik was een klein jongentje, in het kamp; ik woonde in de tent van Germanicus, en Agrippina toonde mij aan het leger, en de soldaten zagen, dat ik soldatenlaarzen droeg, als zij, maar kleine... héel kleine... Ik was eenmaal het ‘Soldatenlaarsje’... Ze hielden van het ‘Laarsje’... Toen Agrippina mij toonde op haar arm, op het punt het kamp te verlaten, omdat de soldaten oproer maakten tegen Germanicus, heb ik geglimlacht, en zij kusten mij de laarsjes, de soldaten, en Agrippina bleef in het kamp, en toen het oproer gestild was, kuste mij mijn vader Germanicus... Pandataria! Pandataria!

Hij gilde den naam van het eiland en kromp toen na van pijn. Hij mijmerde luid op:

- Ik was niet altijd Caïus... Ik was eenmaal Caligula... Waarom heeft Tiberius mij niet vermoord, als hij allen vermoordde, de zonen van zijn aangenomen zoon Germanicus? Hij heeft mijn broêr Nero vermoord in Pontia, vlak bij Pandataria, Pandataria! Hij heeft mijn broêr Drusus vermoord, onder aan den Palatinus: hij deed hem verhongeren als mijn moeder: Drusus at de boomwol van zijn matras! Al de smart van alle de mijnen heeft zich opgehoopt in MIJN ziel! De smart van mijn ouders en broeders heeft zich op gestapeld in mij! Hun smart sloeg mijn zinnen krank! Ik ben gek! Ik wil het uit schreeuwen, o Maan, dat ik gek ben! Pandataria! Pandataria!!

Hij kromp in een, van ondragelijke maagpijn.

- Ik was niet altijd gek... mijmerde hij luid op. Ik ben eenmaal niet gek geweest... Maar ik verborg mijn haat, en mijn huichel heeft mij gek gemaakt... Ik verborg mij altijd... altijd... En Tiberius heeft mij geloofd... Hij heeft mij gespaard... O, ik heb mij gewroken... Hij zieltoogde... En ik heb hem zijn ring ontrukt... En toen hij draalde te sterven, heb, eindelijk! IK, IK hem geworgd, zóo, met mijn handen... hem verstikt... zoo, onder zijn kussen... Rome juichte, omdat hij dood was!! Rome juichte, omdat ik heerschte! Rome aanbad mij, Rome aanbad mij!! Ik was eenmaal... Caligula!

Hij kromp en hij kreunde, en toen, verteederd:

- Mijn vader was Germanicus, de lieveling van Rome. Toen hij gestorven was in Antiochië, vergiftigd, betooverd, heeft het volk in hun tempels de goden gesteenigd en de altaren omver gesmeten! De Romeinen wierpen hun Laren op straat; wie dien dag werd geboren, werd te vondeling gelegd! Vijanden en barbaren legden ten teeken van rouw de wapenen neêr; koningen trokken den baard zich uit en koninginnen schoren de kruin zich... Mijn vader was Germanicus! Ik was na hem Rome's lieveling! Ik was Rome's ‘ster’, haar ‘pop’, haar ‘zuigeling’ en haar ‘kippetje’!

Honderd zestig offers werden den goden om mij gebracht, in drie maanden! Toen ik ziek was, deden velen gelofte, te sterven in mijn plaats, zoo ik slechts genas! Ik was Rome's lieveling: ik was

haar ‘kippetje’! Ik was de zoon van Germanicus!!

Plots kromp hij en schreeuwde:

- Pandataria en Pontia! Ik ben er in storm de asschen gaan halen van mijn moeder en van mijn broeder! Ik heb ze zelve in de urnen gesloten! Ik heb ze gebracht in het Mauzoleum van Augustus! Ik stichtte mijn ouders jaarlijksche offers en spelen, en de beeltenis van mijn moeder reed men rond op statiekar! Ik vereerde mijn ouders, ik had ze lief! Zij waren Germanicus en Agrippina! Tiberius heeft ze vermoord! Ik heb mij gewroken, ik heb hèm vermoord! Maar ik ben gek! Ik heb mijn zuster verkracht! O goden, ik verkracht allen... allen! Heel Rome! Ik haat Rome nu, als Rome mij haat! Ik ben niet meer haar ‘kippetje’! Ik ben niet meer Caligula! Ik ben de god Caïus! Ik ben Jupiter! Jupiter, ik tàrt je! Ontvoer mij van de aarde, of ik ontvoer jou uit den hemel! Pas op!!

Beneden, bij de Basilica Julia, staarden enkele voorbijgangers, huiverend, op naar de Brug. Zij hoorden gillen en schreeuwen.

- Het is de Gek... fluisterden zij en slopen langs de muren verder.

Op het paleisterras was de Germaansche lijfwacht te voorschijn getreden en stond in gelid te wachten, tot de keizer terug kwam.

Zij hoorden hem gillen:

- Pandataria! Pandataria!!

Toen zagen zijne wachten hem dansen, in den maneschijn. Zijn samaarsleep, zijn lange mouwen kronkelden om hem rond. Hij scheen met stof van diamant overpoeierd, zoo glinsterde hij.

Om hem was de nacht koud, glanzend en licht.

III

Den volgenden morgen was de keizer Caïus ziek. Hij lag op de kussens van zijn rustbed in een en wilde niet opstaan. Maar Cezonia, zijn gunstelingen, steeds ongerust, als hij broeiend mijmerde in zijn hoek, verkregen, dat hij opstond. Hij stond op en zoû in den tempel zich laten aanbidden. Hij zoû zich met zijn vrouw en

zijn vrienden begeven door den cryptoporticus, die geleidde naar de tempels der Dioscuren en van den god Caïus. Onder wie hem volgden, was zijn dochter: een kind, dat men nog droeg.

Vóor hij ging, bestudeerde de Gek in spiegels hoe te grijnzen en de uitdrukking van zijn gelaat nog afschrik wekkender te maken. Toen begaf zich de stoet op weg, de keizer te midden van zijn Germaansche lijfwacht, die hij geheel gekozen had naar de beschrijving van Tacitus: ‘hun oogen zijn blauw en schuw: hun haar is rosblond; hun lichamen zijn groot en forsch, (maar weêrstaan slecht den eersten schok...)’. In der daad waren zijn lijfwachten niet alle Germanen; hij koos ook Galliërs en Barbaren naar dit model.

In den cryptoporticus waren aanzienlijke kinderen uit Azië, onder een magister, bezig zich voor te bereiden tot een tooneel-vertooning. De kinderen, om schoonheid uitgezocht, waren lang gelokt en naakt, en slechts met gouden sieraden en gemmen gekleed. De keizer hield een oogenblik bij hen stand en wilde de vertooning zien.

De tribuun Cornelius Sabinus, van een der Praetoriaansche cohorten, naderde den keizer en vroeg hem, eerbiediglijk knielende, het wachtwoord voor dien dag.

- Het wachtwoord? zei de Gek. Priapos en Venus.

Hij grinnikte en maakte met de hand, met den vinger, een obsceen gebaar tegen den knielenden tribuun.

- Neen, ging hij door, zich bedenkend. Toch niet Priapos en Venus... Maar Jupiter!!!

Hij poogde te stembulderen, vergeefs moeite doende zijn krankzinnigheid te verbergen.

- Ontvang dàn, barstte plots achter hem een andere tribuun der Praetorianen los; dit bewijs van Jupiters gramschap!!

En onverwachts stortte hij, Cassius Chaerea, toe op den Gek, die òmschrikte.

En heffend zijn zwaard, kliefde hij Caïus het kakebeen.

De Gek viel en hij schreeuwde:

- Ik ben niet dood, ik ben niet dood!!

Er kletterklatterden de zwaarden, die zijne lijfwachten trok-

ken. De kinderen uit Azië vluchtten schreeuwende. Een centurio doorstak Cezonia, die neêrviel badend in bloed, doorstak haar, en doorstak haar weêr. Een soldaat greep uit de handen der voedster het kind en sloeg het, bij één beentje, te pletter tegen den marmeren muur.

- Ik ben niet dood, ik ben nog niet dood! schreeuwde smartelijk de Gek.

- Steek weêr, steek weêr! klonk het van alle kanten.

De samenzweerders - zij waren dertig, - doorstaken den Gek te gelijk. Het was Aquilas, die hem den genadestoot gaf, in de ontbloote geslachtsdeelen.

Het lijk, heimelijk gebracht in de Tuinen van Lamia, werd, tot schande, slechts half verbrand en toen lichtelijk begraven.

Maar de Gek wreekte zich.

Zijn schim spookte sedert, in de Tuinen van Lamia.

Van twee gestolen liefdegodjes, die gekocht en verkocht werden...

Bij het meer Mareotis, te Alexandrië, woonde toen een familie van mandenmakers, vader, moeder en tal van kinderen, jongens en meisjes, die allen bies en riet sneden aan de boorden van het meer en schamel brood zich wonnen met het vlechten van allerlei manden. Het leemen huisje verborg zich onder sycomoren-geboomte en spiegelde zich in het diep heldere water van het mooie meer, waar in de roze dageraad de ibis op haar steltpoot droomde over het eilandje, welig van papyrushalmen, of in de parelmoêrige avonden vluchten van kraanvogels heen trokken op terugvaart naar het Noorden.

Tevreden met hun eenvoudig lot, vlochten de mandenmakers, vader, moeder en kinderen, iederen dag, vlug en steeds vlugger, manden en kooien en korven, die de kinderen daarna brachten ter markt en verkochten. Alleen niet tevreden was Damis, de oudste zoon, een heel mooie jongen van achttien, omdat hij, al vlechtende, in het roze licht van den morgen, of het zilveren licht van maanavond, aan den boord van het meer, daar ginds, de marmeren villa's zag rijzen en spiegelen, waar de mooiste vrouwen van Alexandrië woonden: de schitterende hetaeren, wier schoonheid hij van verre bewonderde en voor zich wenschte, als hij ze daar feesten zag met de rijke pretmakers, of varen over het meer, in met bloemfestoen omslingerde gondels.

Dan moest hij zich wel bekennen, dat nooit, omdat hij arm was, hij eene dier schitterende vrouwen zoû mogen omhelzen in het genot, dat Afrodite, de milde en gouden glimlachende, be-

veelt te plukken als met handenvol, handenvol rozen. En somber vlocht hij zijn korven, somber bracht hij ze met de jongere broêrtjes ter markt, en somber stiet hij de blonde Rhodope terug, het dichtertje van den veerman naar den kleinen tempel der godin, midden in het meer marmer opzuilende, als een elegant kleinood van marmerzuilen daar in het midden van het meer sierlijkjes neêr gezet.

Wel was Rhodope, zestien jaar, heel mooi en zoo blond als honig, maar juist omdat zij zoo jong en zoo mooi was, en zoo heel veel van hèm hield, hield Damis niet veel van Rhodope en ging heel zijn hart uit naar die schitterende, onbereikbare vrouwen, wier open en toch voor hem ondoordringbare paleizen den boord van het meer omzoomden, en weêrspiegelden in het onvergelijkelijk heldere water. Want die vrouwen, zoo zij hem, in draagstoel in de stad, of in gondel over het meer, voorbij gingen, zagen hem zelfs niet aan, blikten de prachtige, groote, geschilderde godinne-oogen, vòl belofte van wellust na wellust over hem, den armen mandenmaker, en hij klemde de vuisten in razernij, de tanden en lippen in honger en dorst, en zon en zon en zon, hoe hij het onbereikbare genot zoû naderen.

Somber, in slapelooze nachten, om- en òmwentelend op zijn nauw hard bed, dat hij deelde met twee broêrtjes, zon hij en zon hij, maar vond niet, tot zeker Afrodite, de milde en gouden glimlachende, zich ontfermde over zijn koortsen en hem genadiglijk bezielde met een ingeving. Ten minste, dien volgenden morgen, op de markt, wist hij te verkrijgen een ouden, bonten mantel, zoo als Cypersche kooplui dragen, twee groote koperen oorringen en een Frygiesche muts, en kleurige sandalen, alles oud en van geen waarde, maar hèm toch van nut om zijn stil plan ten uitvoer te brengen. Toen, des middags, op het heel stille uur, terwijl ouders en broêrs en zusjes sliepen, wekte hij zijn twee jongste broêrtjes, twee beeldmooie knaapjes van vijf en van zes, en zeide hen, ze ieder nemende in een arm, tegen zich aan:

- Hoor eens, broêrtjes, als je heel zoet wilt zijn en heel lief en precies doen, zoo als ik je zeg en niet anders, dan beloof ik je

allerlei lekkers, honigkoekjes en gesuikerde lotos, nougât en gekristallizeerde dadels, àl die lekkere dingen, die je in de stad wel eens hebt gezien bij de dure pasteibakkers op de markt... Maar dan moet je precies doen wat ik zeg en zoete en verstandige broêrtjes zijn...

De broêrtjes, zich de lippen likkende, beloofden het Damis, en daar Damis heel handig was, vervaardigde hij met witte duiveveêren en was heel aardige vleugeltjes, die hij vast wist te hechten aan de schouders van de beide broêrtjes. Vliegen konden zij er heelemaal niet meê, maar de was was zoo sterk en Damis zoo handig, dat de vleugeltjes parmantig bleven uitstaan, aan de schouderbladen van zijn twee broêrtjes, en zij er allerliefst meê uitzagen, als twee blonde cupidootjes.

De anderen sliepen nog, en daarom kon Damis zich ongemerkt vermommen en zag er weldra uit met de kleurige sandalen, de koperen oorringen, den Cyperschen mantel en de Frygische muts, als een reizend koopman van het Oosten. Hij nam toen twee groote vogelkooien, die hij zelve gevlochten had, en deed in iedere kooi een van zijn broêrtjes, wat zij gewillig duldden, omdat zij maar aldoor dachten aan de honigkoekjes en gesuikerde lotos, de nougât en gekristallizeerde dadels, en zich aldoor maar de lippen likten. Toen nam Damis een buigzamen stok, bevestigde de twee kooien aan de uiteinden, en nam den stok over zijn schouder, en terwijl de kooien regelmatigjes wiegelden, sloop hij met zijn vracht langs het meer, in de richting der onbereikbare paleizen en vrouwen daar ginds.

De twee cupidootjes begonnen luidkeels te schreien, maar Damis riep:

- Wil je je wel stil houden, ondeugende bengels! Als je niet stil bent, en heel zoet, en preciès doet zoo als ik gezegd heb, en niet preciès doet als of je van die kleine kereltjes bent, die altijd om de godin, de gouden Afrodite, fladderen, zoo als je in haar eigen tempel op de marmeren bas-reliefs gezien hebt, dan, domme jongens, kan ik er niets aan doen, maar krijg je geen honigkoekjes en nog minder gesuikerde lotos, en heelemaal geen nougât en gekristallizeerde dadels...

Het water liep de cupidootjes de gelikte lippen over, en daarom waren zij stil, en hurkten neêr op den bodem van de twee kooien, die regelmatig wiegelden aan Damis' buigzamen stok. En Damis, die een sterke jongen was, liep vlug en levendig door, langs het meer, en toen over de mooie sycomoren-allee, die naar de prachtige villa's leidt, waar nu, tusschen de zuilen, onder beschuttende vela en in schaduw van pavillioenen van rozen de heerlijke hetaeren van Alexandrië uitrustten van de orgieën der vorige nacht.

Damis, de naar Afrodite's genot smachtende mooie manden-jongen, kende ze allen bij namen, en daar hij zijn plan rijpelijk had overdacht, haastte hij zich met regelmatigen tred naar de villa van de oude Theoclia. Hij zag haar reeds van verre, zoo als hij haar zoo dikwijls al had gezien, liggende onder de rozen, lui op gouden en toch zachte kussens, naast zich, op een drievoet, ooft en sneeuw en Samoswijn, zijzelve in heel doorzichtig byssos omhuld, en hare vrouwen om haar heen, haar wuivende met pluimenschermen, of tokkelende aan kleine Egyptische harpen. Theoclia was oud: zij was zeker al vijftig jaren, maar zij was nog zeer verleidelijk, omdat zij de kunst wist van niet oud te worden en zeer geleerd was in geheel de wetenschap van de liefde: Afrodite had haar altijd met weldaad begunstigd en daarom was zij ook heel rijk.

Toen Damis de villa naderde, waar hij tusschen de zuilen en rozen, en onder de purperen vela Theoclia bespeurde, riep hij nog eerst tot zijn broêrtjes:

- Oppassen, hoor bengels, niet huilen, en precies doen, wat ik je geleerd heb; denk aan de koekjes en àl het lekkers...

En toen riep hij met luide stem in Cypersch accent:

- Koop!... Godjes te koop! Mooie, kleine godjes te koop! Wie koopt er mooie, kleine godjes!!

Het was wel heel natuurlijk, dat de vrouwen, rondom Theoclia, die zich verveelden op dit uur van de siësta, met haar waaiers en haar muziek, uitzagen en hoorden naar den reizenden koopman, ook al zag hij er uit als iedere koopman, die kwam van het Oosten: een Frygische muts op, een bonte mantel en kleurige sandalen, en groote ringen aan zijn ooren...

- Koop! Godjes te koop! Wie koopt er mooie godjes!

- Wàt verkoopt hij? vroeg Theoclia aan hare vrouwen, nieuwsgierig.

- Het schijnt wel, of hij godjes verkoopt! riepen om hare meesteres de slavinnen. Het is wel heel vreemd, maar hij draagt twee korven, in die zal hij zijn godjes hebben.

- Vraag hem wat voor godjes hij heeft! beval Theoclia, zeer nieuwsgierig.

- Koopman! schreeuwde Deborah, de negerin. Wàt voor godjes verkoop je?

- Levende liefdegoodjes! riep Damis terug. Mooie, gezonde, levende liefdegoodjes! Wie koopt er liefdegoodjes! Wie koopt er mooie, gezonde godjes!

- Meesteres! zeide Deborah; hij verkoopt levende liefdegoodjes!

- Dat is al heel bizonder! zei Theoclia.

- En hij heeft ze in korven: twee! riepen om haar de vrouwen.

- Blonde liefdegoodjes, mèt vleugeltjes!

- Ach, wat een snoezige godjes! Ze duiken neêr in hun kooien!

- Ach, wat een lieve godjes!

Zoo riepen om Theoclia al hare vrouwen en slavinnen en sloegen van verrassing de handen in een.

- Laat hem dan toch eens komen! beval ongeduldig Theoclia.

Deborah wenkte den koopman binnen, die nu tusschen de zuilen verscheen, op den drempel van een dier onbereikbare paleizen, den buigzamen stok over zijn krachtigen schouder en daaraan de twee kooien zacht wiegelend, waarin hurkte, in elk, een godje.

De slaven, de slavinnen verzamelden zich, nieuwsgierig, en Theoclia fronste de brauwen.

- Wie ben je? vroeg zij. Waar kom jij van daan? En hoe kom jij aan die godjes?

Deborah bekeek ze van dichtbij.

- Misschien, fluisterde Deborah; is die koopman wel een bedrieger, en zijn de godjes niet echt!

Maar Theoclia beval:

- Spreek op!

- Ik ben een reizend koopman van Cyprus, beweerde Damis met vreemd accent. Ik drijf handel in wonderbaarlijke zaken, en nu heeft het gunstig toeval gewild, dat ik twee liefdegodjes heb kunnen vangen, in het heilige rozenbosch van de godin Afrodite, om haar heiligsten tempel, op Cythera. De dotjes lagen te slapen tusschen de rozen, en ik had ze maar voorzichtig bij de wiekjes te grijpen, en de wiekjes daarna te knippen, zoo dat ze niet weg vliegen konden. Het zijn echte, gezonde godjes, en mooi en blond, als je bij geen anderen koopman zoû koopen. Het zijn geluk- en jeugdaanbrengertjes, weet je; wie ze bezit in zijn eigendom, wordt nooit oud en heeft altijd geluk in de liefde: dat is bekend van de liefdegodjes van Cythera; daarom worden ze thans zoo gezocht door alle bejaarde hetaeren in Athene, Ctezifon en Rome. Ik heb er al meer gevangen, en er verkocht in Athene en Ctezifon, en als ik deze twee niet verkoop te Alexandrië, omdat hier nu eenmaal geen bejaarde hetaeren zijn, dan reis ik er meê naar Rome, want daar zijn het allemaal oude dames, naar ze me hebben verteld, en daar ben ik ze in een oogenblik kwijt...

En al weg gaand riep hij luid:

- Koop! Godjes te koop! Wie koopt er mooie godjes...

Maar Theoclia wonk hem terug.

- En is de goudene Afrodite niet heel boos, als er de godjes gestolen worden uit haar rozenbosch? vroeg zij.

- Niet als de koopman ze verkoopt aan een bejaarde hetaere, want dan is Afrodite, de goudene, blij, omdat haar oude dienares weêr jong wordt...

- Het is wonderbaar... zei Theoclia.

Nu was er wel eenige twijfel in Theoclia, maar zij was, als alle hetaeren, zeer bijgeloovig, en hoewel ze aan het bestaan der andere goden zelfs niet geloofde, geloofde zij alles van de goudene Afrodite, en kon zij niet langer dan eéne sekonde twijfelen, dat deze twee jongentjes godjes waren uit het rozenbosch van Cythera, en geluk- en jeugdaanbrengertjes.

- En hoeveel kosten dan wel die godjes? vroeg Theoclia.

- Nu, zeide de koopman; als u ze me allebei afkoopt, kan ik ze u laten voor duizend ptolomeeën het stuk...

Theoclia vond dat te duur, er werd over en weêr gedongen, gehandeld en eindelijk stond de koopman de beide godjes af voor zeventienhonderd-vijftig ptolomeeën.

- Dat is voor niets! betuigde de koopman, blij; maar dan hoef ik niet met ze naar Rome... Nu wilde ik u alleen nog maar zeggen, dat de godjes wel uit de kooien mogen, omdat ze toch niet kunnen weg vliegen, maar goed gevoed moeten worden, en wel dadelijk, met geconfijte lotos en honigkoekjes, met gekristallizeerde dadels en nougât. Anders eten ze niets en zonder dat gaan ze kwijnen.

- Het zijn schatjes! zei Theoclia, verteederd, terwijl de vrouwen de beide kooien openden en de godjes te voorschijn kropen, een beetje verlegen, en stijf van het hurken, maar anders heel zoet. Het zijn schatjes! Gauw Deborah, haal geconfijte lotos...

- En honigkoekjes! riep Damis.

- En gekristallizeerde dadels en nougât! riepen de twee godjes gulzig, en niet meer verlegen en likten zich al de lipjes.

- Ik zal ze u netjes afleveren, zei Damis en met een fijn linnen doek, die men hem gaf, poetste hij zelve de godjes op, stofte ze af en streek de vleugeltjes glad, terwijl hij zijn broêrtjes in het oor wist te fluisteren:

- Zie je wel, bengels, als je maar zoet bent en doet wat ik zeg, krijg je hier allerlei lekkers! Nu moet je maar niet anders doen dan of je echte godjes was uit het rozenbosch van de godin, en vooral mag je elkaâr niet aan de vleugeltjes trekken, want als je die elkander af trekt, krijg je dadelijk geen enkelen dadel meer... Wees dus maar zoet en lief; dan kom ik je morgen halen, als je je buikjes dik hebt gesnoept...

Theoclia beval toen Deborah den koopman uit te betalen, en terwijl de slavinnen, verrukt, de gulzige liefdegoodjes aan het voederen waren met lekkers, groette Damis met de hand aan zijn Frygische muts en vertrok, luchtig, met de leêge kooien.

Zoodra hij buiten kwam, smeet hij zijn kooien in het riet van

het meer, en haastte hij zich naar de stad, naar de Zuilengang bij het Muzeum, waar de blank getoga-de wijsgeeren wandelden, maar waar ook de mooiste winkels waren. Daar kocht hij zich bij een voornamen kleêrmaker een hyacinthkleurige, met palmen geborduurde tuniek, fijn ondergoed, purperen, met goud beslagen sandalen, bij een juwelier een enkelen ring met robijn, en haastte zich weg naar de Thermen, nam een driedubbel bad, liet zich kappen en zalven en kleeden, aan allen, die hem bedienden, vertellende, dat hij een jong Frygiesch koopman was, die rijk was geworden en nu feest vieren wilde te Alexandrië, de stad der duizend genietingen en aller wellusten paradijs. En toen hij dus gekleed en gezalfd was, zag hij er in der daad uit als een heel mooie jongen van goede familie, maar telde in zijn palm - Alexandrië was duur - niet meer over dan zes ptolomeeën en wat luttel zilvergeld.

Het was wel héel weinig, maar de goudene Afrodite lachte genadig over den, naar genot smachtenden, mandenmaker, en de godin goot nieuwen moed in zijn hart, dat klopte van heeter en heeter verlangen. In een draagstoel liet Damis, om zijn sandalen niet te bederven, zich terug dragen naar het Mareotis-meer, naar de sycomoren-allee, die al somberde van de avondschaduwen, terwijl de maan rees over het meer, en aan de boorden de villa's der hetaeren al op begonnen te glinsteren van hier en daar ontstoken luchters.

- Waarheen moeten wij uw heerschap dragen? vroeg de voorste der twee stoeldragers.

- Naar het buitenverblijf van de schoone Melytta! antwoordde Damis, met een schorre stem, kloppend hart, trillende vingers...

Melytta, o zij was de schoonste! Van alle, die door hem - als hij ze, versmaad, onopgemerkt, voorbij ging - verlangde schitterende vrouwen, begeerde hij het meest Melytta, slank van leden, weelderig van vormen, heerlijk en onbereikbaar, smachtend smaragd van oogen en zonneschijnblond van lang, golvend haar; langs haar draagstoel gaande, had hij haar geur lang, lang gesnoven en heugde zich dien nog: myrrhe en amber en dan dat on-

bekende, die geur, die hem steeg naar het hoofd, en hem dronken van verlangen maakte.

Melytta! Zij was de schoonste! Zij was als melk en myrrhe, als honig en amber; zij was als een blonde druiventros; o, zij moest zijn als een drinkschaal van Jupiter! Hare boezem de eigen tortels van Afrodite! Hare omhelzing, eene vergoddelijking!

De stoeldragers hielden stil voor een villa: tusschen de zuilen ontstaken negerslaven geurvaten.

- Wat verlangt uw heerschap? vroeg nederig de Libysche portier, slaafsch groetend den jongman, rijk gedost.

Damis, bevende, betaalde zijn dragers mild, met één ptolomee en wat zilver kleingeld. Toen, de vijf overigen, die hem restten, drukkende in de hand van den portier, zeide hij, met schorre stem, kloppend hart, trillende vingers:

- Ik wensch... de schoone Melytta te zien... Zeg haar, dat er een rijk Frygiesch koopman is, die haar een mededeeling wenscht te doen van het grootste gewicht...

De portier boog tot den grond en haastte zich de boodschap naar zijn meesteres te zenden, die, nieuwsgierig, den Frygieschen koopman in haar kleedvertrek binnen deed leiden, waar zij tusschen hare om haar bezige vrouwen gezeten was voor groote metalen spiegels, op drievoet naast zich tal van sierlijke potjes, albasten kruikjes en kleine amfoortjes.

- Wel koopman! riep de blonde Melytta, zonder het hoofd om te wenden, want een slavin schilderde juist haar wenkbrauwen, en zij hield zich roerloos. Welke gewichtige mededeeling wensch je te doen?

Damis was zeer ontroerd, zijn stem voelde hij schor, zijn hart klopte en zijn vingers trilden en sidderden: hijzelve sidderde van verlangen, maar toch bemeesterde hij zich en sprak:

- Schoone Melytta, in der daad zal mijn mededeeling er een zijn van gewicht voor u. Want hoor: de priesters van de goudene Afrodite van Cythera, vertoornd, omdat er twee liefdegodjes gestolen zijn uit het rozenbosch van het heiligdom der godin, en verkocht in Alexandrië aan een héél bejaarde hetaere, zonden mij

hierheen, opdat ik met alle macht van list en geld die godjes terug zoû koopen. Maar alleen kan ik, hoe listig ik ben en hoe rijk ook, niet mijn plan volvoeren, en daarom, o Melytta, o mooie Melytta, ben ik hierheen gekomen om te vragen: help mij, sta mij bij en de godin van Cythera zal u gunstig zijn en u met weldaad van liefde en van goud overstelpen!

Ten uiterste verbaasd over die gestolen en verkochte liefdegodjes, wendde Melytta zich op het onverwachts om - zoo dat hare vrouw een veeg antimonium dóortrok tot haar parelmoêren, klein rozig oortje - en toen zàg zij den Frygieschen koopman.

- Zijn er waarlijk twee liefdegodjes gestolen uit het rozenbosch van de godin? vroeg zij verbaasd en alle vrouwen om haar verbaasd.

- En verkocht door een reizend koopman, hier, in Alexandrië! betuigde Damis.

Maar Melytta's verwondering steeg.

- En ben JIJ een koopman uit Frygië?! Je ziet er eer uit als de zoon van een Archont!

- Ik ben, zeide Damis met nederigheid; toch niet anders dan een Frygiesch koopman, maar ik kleed mij als een Alexandrijn, en ik ben vermogend en de priesters hebben nog daarbij mij volmacht gegeven geen geld te sparen om de liefdegodjes terug te koopen.

Toen trok hij den robijnen ring van zijn vinger, en zeide, dien schuivende aan Melytta's vinger, sidderende van aandoening bij die beroering:

- Zoû Melytta mij willen helpen en door mij de priesters van de godin, die heel toornig is, omdat haar liefdegodjes gestolen zijn?

- Als ik kan, meende Melytta, vol belang, terwijl haar vrouwen haar schoeiden met parelbestikte sandaaltjes. Maar WIE heeft die godjes gekocht?

- Theoclia! zei Damis.

- Theoclia! riep Melytta uit.

- Theoclia! riepen de vrouwen.

- De liefdegodjes, zei Damis; zijn geluk- en jeugdaanbrengertjes, en Theoclia wordt heel oud en schaars werden haar minnaars.

- En wat kan ik doen? vroeg Melytta.

- Naar Theoclia gaan, zei Damis; en de godjes listiglijk van haar koopen, voor de som van vijftienhonderd ptolomeeën het stuk. Drieduizend ptolomeeën het paar. Meer willen de priesters voor de gestolen godjes niet geven. En als IK ga, en zij hoort, dat ik afgezant ben van de priesters, vraagt zij, de goden mogen weten hoe veel!

- Als zij de godjes maar afstaan wil! twijfelde Melytta. En, mooie koopman, zeg... wat krijg IK nu voor mijn moeite, als ik slaag? Wat krijg ik, nevens dezen ring!

- De beide liefdegodjes, zei Damis. Want zij behoeven niet terug gevoerd worden naar Cythera. De priesters waren alleen vertoornd, en de godin met hen, omdat zij gestolen waren, zeer zeker, maar toen verkocht aan een bejaarde hetaere, maar een jonge, mooie... o, de mooiste, allermooiste, de allerheerlijkste hetaere van Alexandrië, de zonneschijnblonde Melytta... zij mag de beide godjes houden en haar zullen zij eeuwig jong, heerlijk en goud houden... als ware zij de godin zelve!

- Mag IK de twee godjes houden! riep Melytta verrukt, en de vrouwen om haar verrukt.

- Zoo zeiden de priesters...

- Goed, koopman. Ik ga dadelijk. Geef mij de drieduizend ptolomeeën.

- Schoone, verrukkelijk schoone Melytta, zei Damis. De priesters van Cythera kennen de listigheid van Alexandrië's schoone hetaeren. Zij vreezen, dat, zoo ik te voren de drieduizend ptolomeeën u gaf, gij ze onder weg zoudt verliezen... en onverrichter zake terug zoudt komen. Neen, schoone, verrukkelijk schoone Melytta, de priesters van Cythera wenschen, dat gij die luttele som van drieduizend ptolomeeën, als een rijke dienares der godin, haren priesters voorschiet: gij koopt listiglijk de godjes, en zij blijven u tot pand, en worden aan het eind uw eigendom, de twee aardige gelukaanbrengertjes...

Nu wist Melytta anders wèl goed te rekenen, maar op dit oogenblik was zij zóo ontroerd door des koopmans verhaal van die

gestolen godjes, en zoo nieuwsgierig ze beiden te zien, dat zij de tel kwijt was en bevelen gaf - zij was in gazen peplos en byssos mantel gekleed, met groote cameeën aan hare slapen - haar draagstoel te laten voorkomen, om dadelijk naar Theoclia te gaan.

En zij ging in groote ontroering, en in ontroering bleef Damis wachten, want daar was hij in Melytta's villa, in hare geurige vertrekken; daar rustte hij, afwachtend, op heur eigen saffraankleurig bedde en beidde, met een hoofd, waaraan de slapen als hamers klopten.

Nu waren intusschen bij Theoclia de twee liefdegodjes aan het kibbelen geraakt over geconfijte lotos en honigkoekjes en gekristallizeerde dadels, elkander het lekkers misgunnend en zij waren slaags geraakt, en hadden elkaâr aan de vleugels getrokken en de wiekjes uit- en afgerukt, zoodat tot hàre woede, tot leedvermaak van Deborah en verbazing van alle hare vrouwen, Theoclia moest erkennen, dat de godjes lang niet echt waren en de Frygiesche koopman haar had bedrogen. Het was op dit oogenblik, dat Melytta haar bezoeken kwam en listiglijk zeide, na Theoclia voor den volgenden avond op een orgie ten harent, Melytta, te hebben genood:

- Ik zoû alleen zoo gaarne een paar liefdegodjes er bij willen hebben! Het zijn tevens gelukaanbrengertjes en ze worden tegenwoordig véel gevraagd in Athene, Ctezifon en Rome, maar ik geloof niet, dat er te Alexandrië te koop zijn... Ik zoû anders, o Theoclia, zoo dol graag twee liefdegodjes koopen.

Theoclia spitste van blijdschap op en zeide toen, schijnbaar onverschillig:

- Ik heb juist een poos geleden een paar liefdegodjes gekocht; aardige, gezonde, levende liefdegodjes, van een reizend Frygiesch koopman, die ze gestolen had uit het rozenbosch van Cythera, maar ik vind het lastige kinderen, en als je ze koopen wil, Melytta, sta ik ze gaarne af, voor den prijs, dien ik er voor betaalde: dat is drieduizend ptolomeeën het stuk.

Die prijs was Melytta veel te hoog, en zij dongen en handelden

en werden het eens voor drieduizend ptolomeeën het paar, - de prijs, die naar Melytta meende, de priesters der godin over hadde om de twee liefdegodjes niet in bezit te laten van een bejaarde hetaere.

Intusschen had Theoclia aan hare vrouwen bevelen gegeven de wiekjes van de twee godjes, zoo goed en zoo kwaad als het kon, te repareeren met de stevigste was, die te vinden was, en toen dit was geschied, voerde de negerin Deborah de godjes ieder aan een handje naar Melytta, die ze twee dotjes vond, drieduizend ptolomeeën betaalde en met ze in haar draagstoel vertrok.

Zij waren beiden tevreden: Theoclia, omdat ze twaalfhonderdvijftig ptolomeeën gewonnen had en de valsche godjes kwijt was; Melytta, omdat zij niet twijfelde een goede zaak te hebben gedaan.

Het was geheel nacht geworden, toen Melytta in hare villa terug kwam, waar Damis haar wachtte, en zij trok de godjes, slaperig, ieder aan een handje, naar binnen en riep:

- Ik hèb de twee godjes, koopman!

Maar zij voegde er dadelijk aan toe:

- Maar ik weet niet wat zij hebben: ze hebben slaap en schijnen ziek; en in mijn draagstoel krompen ze van de pijn, en nu vind ik hun vleugeltjes ook niet heel gaaf: er missen veêren uit!

- Dat doet er niet toe, zei Damis. Theoclia heeft ze klaarblijkelijk verwaarloosd en slecht gevoed, ze niets gegeven dan lekkers... Als de godjes goed worden verzorgd, en verpleegd bij een jonge hetaere, die om haarzelve bemind wordt, dan komen ze dadelijk bij, en worden gezonde en tierige gelukaanbrengertjes...

- Dus geloof je, zeide Melytta vol belang; dat ze zoo slaperig en ziek zijn, en zoo krimpen van de buikpijn en zulke armelijke vleugeltjes hebben, alleen omdat Theoclia niet...?

- Zeer zeker, geloof ik dat, zei Damis, bleek en ernstig. Bij een bejaarde hetaere als Theoclia houdt geen liefdegodje het uit. De arme stakkers...: na een paar dagen zoûden ze zijn gestorven... van louter ontbering, trots al het snoepgoed, waarmeê zij ze voedde...

Toen zag Damis Melytta vurig aan en vol welbehagen Melytta Damis.

- Dat is alles goed en wel, zei Melytta. We zijn alleen, de nacht is om ons heen en zeer zeker zouden wij beiden gemakkelijk de liefdegodjes, die daar nu op dat bedde ziek en slap tegen elkander liggen, kunnen gezond maken tot tierige gelukaanbrengertjes, maar...

- Maar...? vroeg angstig Damis.

- Ik heb, koopman, de goudene Afrodite een onschendbare belofte gedaan, in het heiligdom van het meer.

- En die is?

- Geen minnaar te nemen, die niet getrouwd is. Heb jij een vrouw in Frygië...?

- Neen! bekende Damis verrast, bijna bezwijmende van teleurstelling. Maar wat doet zoo een belofte er toe?!

- Doet zoo een belofte er niet toe? riep Melytta verbolgen. Het zoû heiligschennis zijn, wat je daar voorstelt!

- Nu ja dan, Melytta, ik BEN getrouwd!

- Neen! riep Melytta; je liegt! Je bent veel te jong om getrouwd te zijn, dat heb ik wel dadelijk gemerkt!

- O, Melytta! riep Damis sidderend. Kijk toch naar de twee liefdegodjes! Hoe slap en ziek ze daar liggen tegen elkaâr, met armelijke, ruiende vleugeltjes, en ze krimpen van de buikpijn!

- Ja, zei Melytta; en voor die zieke godjes heb ik drieduizend ptolomeeën betaald!

- Die ik je morgen ochtend, o Melytta, terug geef uit naam van de priesters van Cythera! Morgen, o Melytta, als deze nacht is voleindigd, o heerlijke, mooie Melytta! Morgen ochtend, o Melytta... als de liefdegodjes weêr fleurig en tierig zijn, en hun vleugeltjes nieuwe veêren hebben gekregen! O, Melytta, Melytta!

- Het is alles goed en wel, zeide Melytta; maar je bent niet getrouwd, en de godin zal mij toornig zijn als ik mijn belofte verbreek en voor mijn tijd mij oud en leelijk maken...

- Neen, o Melytta, o heerlijk mooie Melytta, want zelfs al verbreek je je gelofte, je behoudt toch de twee liefdegodjes, en die zijn gelukaanbrengertjes... Maar we moeten niet talmen, o Melytta, want anders gaan de godjes dood!! En als ze dood zijn, o

Melytta, geven de priesters je nooit de drieduizend ptolomeeën terug!

Nu werd Melytta geheel overstuur, en zij riep, radeloos loopende op en neêr:

- Alles goed en wel, maar ik kàn, zelfs niet om een fortuin, mijn belofte aan Afrodite schenden! Afrodite, ik schend mijn belofte u niet!

- Afrodite zal minder boos op je zijn, o heerlijke, mooie Melytta, als je je belofte maar schendt, dan als je de godjes laat sterven!

- De akelige, vuile wichten! riep Melytta vertoornd uit. Kijk, wat ze gedaan hebben op mijn rustbank!

- Dat is om dat je zoo talmt, o Melytta, o Melytta...

- Alles goed en wel! riep Melytta, de wanhoop nabij, terwijl zij Damis, die haar wilde omarmen, terug stiet; maar je moet eerst getrouwd zijn!

- Ik bèn getrouwd, o Melytta...

- Neen, je liegt: ik moet wéten, dat je getrouwd bent!

- Laat mij dan trouwen, Melytta...

- Goed, ja, ik zal je doen trouwen...

- Maar onderwijl sterven de liefdegodjes, o Melytta, o, Melytta! weeklaagde Damis in wanhoop, niet om de godjes, maar wel om zich.

Maar Melytta sloeg hard op een gong en alle slaven, slavinnen liepen van alle kanten aan.

- Chloë, riep Melytta haar vertrouwde slavin en huishoudster toe. Gauw, laat die twee liefdegodjes toch verzorgen en reinigen en te bedde leggen en geef ze kamillebloesem, en dan Chloë, hoor: ik moet oogenblikkelijk een bruid hebben voor dezen jongman, die zich Frygiesch koopman noemt, maar de zoon is van een Archont, en niet gehuwd is: hij is nog zoo jong! Jong is hij, o Chloë, begrijp je, niet getrouwd is hij: hij is nog zoo jong! Jong is hij, o Chloë, een Archontenzoon, schatrijk, en wat is hij mooi, o Chloë, wat een mooie jongen is hij, hij is mooier dan Lyzias, mijn hartelief, hij is mooi en jong en rijk, maar o Chloë, hij is niet getrouwd, en ik kan mijn belofte aan Afrodite niet

schenden! O Chloë, o lieve Chloë, met goud zal ik je overstelpen; geen arbeid zal je meer te verrichten hebben in mijn huis, maar vind mij een bruid, vind mij een bruid voor dezen jongman, opdat wij hem dadelijk, onverwijld uithuwen kunnen, o Chloë!! Hier in huis, o Chloë, zijn niet anders dan mijn slavinnen en ik en slavinnen mogen zoo min huwen als hetaeren; o Chloë, lieve Chloë, VIND mij een vrij meisje, een bruid voor mijn minnaar, o dadelijk!!

Zoo drong Melytta haar trouwe slavin, en terwijl de liefdegodjes in twee bedjes werden verzorgd en kamille-thee hun werd toegediend, bedacht Chloë zich even, en fluisterde:

- Ik weet wel een bruid voor dezen jongen man, maar het is een eenvoudig meisje uit het volk; beter is het echter hem dit niet te zeggen, en hem in den waan te laten, dat zij evenboortig hem is...

- En wie is dat meisje, Chloë? vroeg Melytta, sidderend van verwachting, en geheel ontroerd na àl hare bedwongen aandoening.

- Rhodope, het kleine dochtertje van den veerman naar het heiligdom! fluisterde slim de trouwe Chloë.

- Haal haar dadelijk hier! riep Melytta. Geef haar geld, geef haar vader geld, maar haal haar hier... en zeg haar, dat zij een koopman uit Frygië trouwen zal, die eigenlijk de zoon is van een Archont!

Bevelen werden gegeven en Melytta naderde Damis, die op een bedde was neêrgezonken, het gelaat in de handen verborgen.

- O Melytta! weeklaagde hij. O dierbare Melytta... de godjes zullen sterven!

- Neen, mijn lieveling! fluisterde in koorts Melytta. Ze zullen niet sterven; ik heb je te lief! O, ik heb je zoo lief, maar alleen... heb geduld, heb geduld, mijn lieveling! Tot ik je bruid je heb voorgesteld, tot ik je uitgehuwd heb, o lieveling... Heb geduld: neen, omhels mij nog niet! Denk, dat ik een gelofte deed, en Afrodite niet toornig wil maken! En opdat de tijd ons niet te lang schijne, zal ik bevelen, dat men ons een avondmaal voor zette, en zal er muziek om ons zijn, en dans! Hola daar, breng wijn, pauwbraad en ortolanen, breng ooft en sneeuw; stem de harpen, dans

den sluierdans! Hola daar, hola daar, vlug!

Overal werden lichten ontstoken, en de slaven haastten zich het maal voor te zetten; nieuwe geur werd op de cassoletten ontbrand, en op der harpen melodie sluierden en ontsluierden zich twee slavinnen, rythmiesch en sierlijk, terwijl Melytta Damis naast zich op een bedde deed zitten en hare armen vlocht om zijn hoofd en met hare lippen zijn lippen làng zegelde, in kussen zonder einde.

- O Melytta! weeklaagde Damis. Als mijn bruid te lang talmt... sterven de godjes!

- Neen! fluisterde Melytta teeder. Zoo wreed zal de godin niet zijn! Onze kussen zullen hen in leven houden, tot je bruid komt, o mijn lieveling...

Daar, plots, haastte Chloë zich aan en riep:

- Zij komt! De bruid komt! Daar is zij!

En zij wees naar de zuilengang, waar een kleine optocht verscheen.

Het was Rhodope, het honigblonde dochtertje van den veerman, door Melytta's vrouwen haastig in fijne sluiers gekleed, een myrtekrans op de lokken en zij werd geleid door, brandende flambouwen dragende, slavinnen.

- En de priester? riep Melytta. Zij hebben den priester vergeten!

Maar Chloë had aan den priester gedacht. Het was den priester van Afrodites heiligdom, dien zij te gelijk met Rhodope had weten over te halen haar naar Melytta te verzellen, en voor der godinne huisaltaar, in het atrium, bereidde de priester al wat voor de offering noodig zoû zijn, en bracht zijn dienaar twee duiven.

Maar Damis, zeer verbaasd, herkende Rhodope, en Rhodope, zeer verbaasd, herkende, terwijl de harpen om hen werden getokkeld, Damis, den mandenmaker, dien zij lief had en die haar terug had gestooten.

Zij zagen elkander aan, maar zeiden niets, want Rhodope, wier hart klopte van geluk, vond het beter niet te spreken, en Damis, slechts verlangend snel te huwen, vond het geraden Melytta te laten in den waan, dat hij Rhodope wel een aanzienlijke bruid vond.

Zoo zwegen Damis en Rhodope, terwijl zij elkander bij de hand namen en men in optocht hen voerde naar het altaar, waar de priester de offering deed, hen samen bond in eén sluier, rijst korrelde over hunne hoofden, en de, aan de pooten vastgebonden, duiven los liet en weg deed fladderen, ter eere van de godin, in de liefdezwoele nacht.

Rhodope en Damis waren gehuwd, maar Melytta beval dadelijk de jonge vrouw, die niet voor de eerste ure der volgende nacht door haar gemaal mocht worden bezocht, naar huis terug te voeren. Zij ontbond dus zelve den sluier...

En wond, zoodra zij alleen waren, om Damis hare armen...

Zoo, listiglijk, wist de arme mandenmaker eene der schitterende, hem eerst onbereikbare hetaeren te naderen, en hoewel hij den volgenden morgen door Melytta als een bedrieger werd uitgekreten, omdat hij géen drieduizend ptolomeeën had en de was aan de wiekjes der liefdegodjes in hun bedjes geheel was gesmolten, vergaf zij haar minnaar toch...

En toen hij vertrok met de twee niet meer zieke, maar wieklooze liefdegodjes, om naar zijn jonge vrouw te gaan, met wie hij wettig gehuwd was, fluisterde Melytta, verzoend, hem in:

- Kom morgen avond terug...

Zoo luidt, wel een beetje onzedelijk, het antieke verhaaltje van Damis, den mandenmaker, die woonde met vader en moeder en tal van broêrtjes en zusjes in een leemen huisje, aan het meer van Mareotis, onder de schaduw der sycomoren, wier allee leidt naar de schitterende villa's van Alexandrië's hetaeren.

Een morgen vol anekdoten

A.D. 263

Ze waren binnen de Basilica Julia de trap opgestommeld naar de omgang der eerste verdieping, waar in de immense bogen de standbeelden zich rijden en rijden, en zij drongen, duwden, lachten, scholden, en de dikke slavenkoopman Autronius, zijn kaal geschoren kop rood van inspanning, nat van zweet, rond als een volle maan, dwarsbreed door een wijd lachenden mond gespalkt, riep:

- Hier Tullia, hier lieve meid; Servianus, hièr Servianus, hier is een raam om te kijken!

Hij haastte zich, gehinderd door zijn puilende buik, de laatste treden op; hij struikelde over zijn toga, die al was gescheurd, hij vloekte, hij schold tegen vier andere kerels, die hem van het boograam wèg wilden duwen, maar zijn buik was het, die duwde hèn weg; zijn buik was het, die triomfeerde en zich breeder nog welfde, geheel de eéne nog vrije ruimte tusschen de boog en het beeld vullende met een toga-overspannen massa, en zijn spalkende mond brulde van zege en hij riep en herhaalde:

- Hier Tullia, kom toch hier, lief dier; hier Servianus, kom hier!

Zijn vette hand wuifde hen toe; in het gedrang waren zij van hem gescheiden, zijn meid en zijn neef, die kwam van Aquilea, die vreemdeling was in Rome, die niets van Rome wist, en wien HIJ nu de boel eens zoû wijzen. En in zijn bulderende blijdschap, dat hij zoo eén mooi raam, de hèlft van zoo een mooi raam, vrij had gevonden, tusschen een boog en een beeld, met een breed voetstuk om op te leunen, zag hij niet, dat zijn neef, die van buiten

kwam-een knappe jongen, dien hij tot zich nam, om den slavenhandel te leeren, en die hem goed helpen zoû, nu zijn buik iederen dag dikker werd-dat zijn neef, Servianus, Tullia, de rossig blonde deerne, in het gedrang, op de treden, onder het voorwendsel haar òp te stuwen, pakte met volle hand, waar hij pakken kon, zoo dat zij gichelde, gilde, struikelde, in een voorpret al bedenkend hoe zij, achter Autronius' rug, het er samen van nemen zouden.

De slavenkoopman merkte het niet. Hij was te opgewonden, opgewonden als heel Rome was, wanneer er wat moois was te zien. Bedenk toch, gisteren was uit het Oosten, uit Byzantium, de keizer Gallienus terug gekeerd, om na de verdelging van die stad, zijn Triomf binnen Rome te vieren, te gelijker tijd met het tiende jaar van zijn regeering.

En geheel Rome overvulde het Forum, om dien morgen den Triomf te zien.

- Servianus! bulderde de dikke slavenkoopman. Je komt in een lolligen tijd! Er was nooit zoo een tijd in Rome! Er was nooit zoo een tijd in het Romeinsche Rijk! Wel donder kerel, het is allemaal pret en pleizier! En iedereen roept iedereen tot keizer uit! Zoo wat dertig Romeinsche keizers zijn over de wereld uitgeroepen! Wel Servianus, roep jij mij uit, dan roep ik jou uit, Servianus!

- En dan roepen jullie mij uit, tot keizerin! riep de rossige deerne Tullia.

Zij had zich op het voetstuk genesteld, waar Autronius' buik haar plaats had gemaakt, en hare geschilderde oogen kwijnden, omdat zij Servianus' adem voelde in haar nek.

- Wij kunnen ten minste hier prachtig zien, oom Autronius! zei Servianus. Wel zoo, zijn er dèrtig keizers!

- Ik kan ze niet tellen, jongen; misschien zijn er nog wel meer. Je hebt Odenatus, die is keizer van het Oosten, die is in Palmyra, met Zenobia, zijn vrouw.

- En verbeeldt je, Servianus, die is zoo een kuische dame, dat ze alleen bij Odenatus komt slapen, als ze een kind wil hebben, en anders niet, zei Tullia en schaterde van de jool.

- Emilianus, die is in Egypte keizer, zei oom Autronius, die vond, dat zijn provinciaal van een neef toch op de hoogte moest zijn. Gekke kerels, die van Egypte. Om niets maken ze dadelijk herrie! Als dollen doen ze, om een nietigheid. Als je een Egyptenaar niet heel hoffelijk groet, wordt hij razend en slaat je dood! In Egypte? Er zijn altijd standjes! Als ze hier komen, in Rome, in de Thermen, moeten ze baden voór iedereen. Altijd den voorrang hebben. Weet je hoe Emilianus nu keizer van Egypte is uitgeroepen? O, het is zoo een leuke tijd, Servianus, door de heele wereld: alles is leuk! Emilianus? Een slaaf van den curator, die over Alexandrië heerschte, was afgeranseld door de soldaten, omdat hij beweerde, dat ZIJN schoenen beter waren dan de hunne! Dadelijk oploop in Alexandrië, wat zeg ik, oproèr, opstand; het volk dringt voor het paleis van den dux Emilianus; ze smijten den veldheer met steenen, ze dreigen hem met dolken en zwaarden, en Emilianus, in het nauw gedreven, overtuigd, dat je tòch eenmaal sterven moet, laat zich door zijn soldaten tot keizer uitroepen! Vond, dat hij het wel kon probeeren! Neen maar Servianus, hoe vindt je dàt?

- Ik roep jou tot keizer uit, oom! riep Servianus vol pret. Maar wanneer komt nu de Triomf?

En, om naar beneden te zien, duwde hij in den rug van Tullia, zoo dat zij gilde, en riep, dat zij naar beneden zoû vallen.

- Kom Tullia, gil toch zoo niet! riep ontevreden Autronius; jullie wijven maken altijd zoo een lawaai, dat wij, mannen, nooit een verstandig woord kunnen zeggen. Servianus komt van Aquilea; dénk je, dat de kerel daar iets gehoord heeft? Weet je wie in het Oosten nog meer zijn uitgeroepen, Servianus? Weet je het niet? Wel, Macrianus met zijn twee zonen-, den jongen Macrianus en Quietus. Een fijne familie, hoor. Ze stammen af van Alexander den Groote. Stel je voor, dat de mannen in die familie op hun ringen, op hun zilverwerk altijd het portret hadden gegraveerd van Alexander, en de vrouwen ook op haar haartooi en armbanden en geborduurd zelfs, op haar stolae en mantels: groót, wel zoo groot, gestikt met schitterende kleuren. Nou, zijn dat nou geen

grappige dingen om te weten? Zie je ergens anders dan in Rome matronen wandelen met portretten van Alexander den Groote gestikt op haar jurken? In Aquilea zeér zeker niet!

- Het portret van Alexander den Groote brengt altijd geluk aan, zei Tullia.

- En in Gallië zijn ook standjes, niet waar, oom? vroeg Servianus, doende of hij nieuwsgierig zich helde, over Tullia's ronden molligen schouder...

- In Gallië heb je Posthumius, met zijn zoon, den jongen Posthumius; de vader een flink generaal; de jongen, hoe jong ook, een redenaar als er weinigen zijn, beiden uitgeroepen tot keizer, vader naast zoon, zoon naast vader. Voór dien tijd was Gallienus' zoon Saloninus in Gallië, onder voogdijschap van den ouden Posthumius. Weet je wat de rakker eens heeft gedaan? Op een festijn, toen de officieren hun gordels hadden ontgespt, hun gordels met gouden sterren en spijkers, heeft Saloninus àl die gordels gekaapt en je weet, wat er ten Hove ‘verdwijnt’, kan geen sterveling meer terug eischen: sedert weigeren de officieren, als ze bij den keizer of den prins feesten, hun gordels af te doen. ‘Neen’, zeggen ze dan, ‘we hoûen liever onze gordels maar aan.’ O beste jongen, het is een grappige tijd. Kijk, de een houdt den ander altijd voor den gek in het leven; maar zoo als tegenwoordig we allemaal elkander...

- Oom, protesteerde Servianus; ik zweer u, dat ik u nooit zal...

- Beste Autronius, zei Tullia ernstig; ik hoû niet van grove woorden...

- Neen, je bent een fijne, zei Autronius.

- Maar dàt verzeker ik je, dat IK je nooit voor den gek zal houden. En dat ik dat van Servianus ook geloof...

- Nou, IK mijn klanten wel, zei Autronius ernstig vertrouwend. Als ik ze een oude slavin kan verkoopen voor een piepjonge, of een jongen in Ostia geboren, voor een jeugdig knaapje, dat ik uitdos als kwam hij régelrecht van Syrië of Alexandrië, dan zie ik mijn klant in den nek, zoo goed als iedereen iedereen in den nek ziet... Kom, ieder voor zich, de goden voor allen; het leven is maar

een grapje. Denk je, dat al die legers van Rome, die over de heele wereld bij de dertig tyrannen uitroepen, iets anders er in zien dan een grapje? Pleizier hebben in je leven, dat is alles, mijn jongen. Heb pleizier, neefje uit Aquilea! Weet je waarom in Moezië Regillianus tot keizer is uitgeroepen? Omdat zijn officieren aan een maal voor de aardigheid gingen verbuigen: Rex, regis, regi... Regillianus...!! riepen de anderen uit. Rex, regis, regi...! Vàn den koning, aàn den koning... Regillianus is onze koning...!! riepen de dronken helden. En Regillianus was tot keizer geroepen... Ernstiger gaat het niet...

- Waarom zoû het ernstiger gaan! riep Tullia vroolijk. Onze keizer Gallienus geeft het voorbeeld!

- Gallienus is zeker een vroolijke baas! riep Autronius. Een geestige vent! Altijd grapjes, weet je, en zoó moet het leven zijn: een grap: meer is de boel niet waard! Dat is MIJN wijsbegeerte! En die van onzen keizer. Toen hij hoorde, dat Emilianus in Egypte was uitgeroepen... denk je, dat hij zich kwaad bloed maakte? Wel neen! ‘Dàn zullen we het zonder Egyptiesch lijnwaad doen voortaan!’ riep hij uit, en ging dineeren. Toen ze hem vertelden, dat Klein-Azië door aardbevingen was geteisterd, en door de Skythen overrompeld, zei Gallienus luchtig: ‘Nu, dan doen we het voortaan maar zònder nitrium!’ En toen Posthumius zich in Gallië had tot keizer verklaard, zei Gallienus: ‘Het is wel jammer; ik had juist een nieuw tapijt willen hebben voor mijn slaapkamer, uit Atrebatis!’

- Kom, zei Tullia; de keizer heeft gelijk! Het Romeinsche Rijk is veel te groot. Als Rome er maar is-voor ons! Wat kan dan Egypte ons schelen, of Gallië, of Klein-Azië...

- Maar komt de Triomf nòg niet! riep Servianus ongeduldig.

- Jongen uit Aquilea! riep Autronius uit. Als je in Rome niet geduldig wachten wilt, na dat je een goede plaats hebt veroverd, zie je nooit iets: geen spel en geen optocht, en nooit een Triomf! Denk je, dat we iedere maand ‘triomfeeren’? Maar als het je te lang duurt, kunnen we sina's-appelen eten. Heu daar, jij jog, die sina's-appelen verkoopt: hier heb je een as: gooi eens drie appelen op...

- Drie appelen voor twee as! riep de jongen, van beneden, waar de menigte zich verdrong op de Sacra Via, vooruit gestuwd door de veliten van het Stedelijk Cohort, die den weg schoon maakten. En vlug, want ze komen, hoor!

- Ze komen, ze komen! riep Tullia en klapte in haar handen, terwijl de jongen drie sina's-appelen opgooide en Autronius in zijn fruitmand een paar koperstukken deed vallen. En daar heb je Lollia en daar Cynthia! Cynthia, Lollia, komt toch! Komt binnen in de baziliek! Komt de trap op! Hier is plaats! Hier is plaats!

Twee andere rossig blonde meiden, met geschilderde oogen, wenkten uit de menigte, en riepen, dat zij pogen zouden te komen.

- Ach wat! riep Autronius ontevreden. Wat roep je die meiden toch! We zijn juist gezellig met elkaâr. Jullie vrouwen smoezen ook altijd met elkander het liefst...

- Autronius! zei beleedigd Tullia. Ik smoes niet met vrouwen. Maar ik dacht, Servianus zal zich vervelen, zoo zonder meisje bij zich, want ik tel niet, niet waar, Autronius: ik ben jou meisje, mijn beste Autronius, en ik riep Lollia en Cynthia hier, voor Servianus; die kan dan kiezen...

En te gelijker tijd rekende ze wel, dat zij veel mooier was dan Cynthia en zelfs dan Lollia, en drukte haar sandaal die van Servianus.

- Daar komen ze! riep de menigte, beneden samen gepakt achter de veliten.

- Daar komen ze! riep de menigte op terrassen, estraden en daken.

- Daar komen ze! riep de menigte onder de portieken van de Basilica Julia.

- Daar komen ze! riep Tullia en schreeuwde.

- Ze komen! Ze komen! gilden Lollia en Cynthia, zich een weg duwend, de trap op, en nu door Autronius, die zijn neef uit Aquilea voor de verleidingen van Rome wilde behoeden, in zijn eigen armen ontvangen.

- Ik heb geen sina's-appelen meer, maar mijn buik is mollig kus-

sen voor twee! riep hij uit, en hij plaatste vóor zich de twee meiden, Lollia en Cynthia, terwijl Servianus, nu allen overhelden en ùitzagen, dit oogenblik benutte om Tullia te zoenen in haar nek.

- Ze komen nog niet! zei Autronius, de twee gichelende meiden voor zich. Zeg, Servianus, ging hij voort: wil ik je een andere mop van den keizer vertellen? Eens, in de arena, liet hij een kolossalen stier los, en de jager, die hem bevechten moest, kon zelfs in tien malen het beest niet dooden. Toen zond Gallienus den jager een eerekrans, en liet uitroepen door den curio: ‘Het is moeilijk een stier zoo veel malen te missen!’

- Vertel van den kapoen! riepen de drie meiden uit. Autronius, vertel van den kapoen!

Autronius, blij om zijn succes, schaterbulderde breed.

- Kom oom, zei Servianus, die Tullia bijna hield op zijn schoot, zijn handen in de plooien van haar stola: vertel nu van den kapoen...

- Het was een juwelier, zei Autronius; die had aan de keizerin valsche juweelen verkocht voor echte. Stukken glas, als gemmen geslepen. Het werd ontdekt...

- De stommeling ook! riepen de meiden. De ezel! De kapoen!!

En zij stikten van het lachen, tegen Autronius' buik en Tullia op Servianus' knieën.

- Gallienus, ging Autronius voort; liet den koopman grijpen, naar het scheen, om hem voor de leeuwen te gooien. Maar uit de keizerlijke loge werd alleen... een kapoen los gelaten! Iedereen verbaasde zich, maar Gallienus liet uitroepen door den curio: ‘Zoo wordt de bedrieger bedrogen!’

De meiden wrongen zich van het lachen.

- O, de keizer! gilden zij uit. Wat is de keizer altijd grappig!

Servianus vond dat van den kapoen nu niet zoo verschrikkelijk grappig, maar omdat hij kwam uit Aquilea, meende hij, dat de Romeinsche geest hem wel eens ontging, en er fijnheden waren, die hij niet snapte, en hij bulderde het dus mede uit van het lachen, en zij schaterden alle vijf, en zij riepen alle vijf uit:

- O die kapoen... o die kapoen! ‘De bedrieger... de bedrieger...

bedrogen...!' Een kapoen! Stel je voor: een kapoen!

Zij vielen over elkaâr van het lachen, Tullia gooide zich achterover op Servianus, en Autronius voorover op Lollia en Cynthia, en Servianus bedacht bij zichzelven, hoe hij in een intiem oogenblik, waarop hij hoopte, toch Tullia eens moest vragen, waarom in Rome een kapoen zoo een vreeslijk grappig beest was!

- Gallienus, ging Autronius voort; verzint ten minste dingen, beste jongen, die je niet in Aquilea verzinnen zoû. Ja, wij, in Rome, mòeten dat hebben: fantazie bij onze keizers. Als ze geen fantazie hadden, hielden ze het niet lang bij ons uit. Gallienus heeft fantazie. Hij heeft zomerslaapvertrekken laten bouwen van rozen, en pavillioenen van vruchtboomen, voor den herfst... Meloenen eet hij in den winter, en most drinkt hij het heèle jaar. Dàt kunnen wij, voor veél geld, doen in Rome, beste jongen: dat doen ze nooit in Aquilea. Allerlei fruit, buiten het seizoen. Altijd heeft hij gouden tafellakens, en als er vrouwen komen aan het Hof, om zijn hand te kussen, geeft hij ze goudstukken, die zijn naam dragen: vièr gallienussen ieder!

- En mooie versjes, die de keizer maakt, niet waar lieve Autronius? zei Tullia.

- O! dweepten de andere meiden; zoo mooi!

- Ja, zei Autronius; voor zijn beide neven, bij gelegenheid van hun gemeenschappelijke bruiloft, maakte hij een epithalamium... hoe klinkt het ook weêr, Tullia?

- 'Gaat, o knapen!' declameerde Tullia. 'Geniet, en spaart niet uw merg, opdat...

- 'Opdat de duiven niet beter kirren dan gij!' vulde Lollia aan.

- 'Opdat geen klimop hechter strengele dan uw armen verliefd!' vulde-aan op hare beurt Cynthia.

- 'Opdàt...' riepen zij allen drie, dwepende, uit aan Servianus' oor; 'geen schelp vaster sluit aan de schelp, dan uw lippen sluiten, als ge kust!'

- Is dàt niet mooi, van onzen keizer? riep Autronius, met een gebaar van zijn vette vingers, als of hij een vlindertje greep bij de vleugels. Is dat niet fijn, en elegant??

- Het is lang niet min! zei Servianus waardeerend, bedenkend, dat je in Rome, wilde je niet geheel voor een provinciaal worden uitgekreten, gevoel voor poëzie moest hebben. Hoe is het ook weêr...? ‘Spaart niet uw merg, opdat...’

Opdat de duiven niet beter kirren dan gij...
Geen klimop hechter strengele dan uw armen verliefd!
Geen schelp vaster sluit aan de schelp,
Dan uw lippen sluiten, als ge kust![1]

riepen te gelijker tijd, dwepend, de drie meiden, terwijl Autronius het rythmus scandeerde met het vlinderige gebaar van zijn vette vingers... Maar een storm van verwachting stak op.

- Daar komen ze! Daar komen ze!! Daar komen ze!!! schreeuwde het van overal, over den weg, uit de bazilieken, over daken en van estrades.

- Ik wil zien, Tullia, hijgde, nu in der daad nieuwsgierig, de jongen uit Aquilea en drong.

- Leun op mij, mijn schat! fluisterde Tullia. Hier dichter, dichter, mijn lieveling!

Zij waren nu, de twee mannen, de drie meiden, eén enkele klomp, om te kijken. De trompetten schaterden, de bazuinen toeterden, een razend gejuich ging op. De optocht naderde, werd zichtbaar, komende door den Boog van Titus, gaande langs het Huis der Vestalen, den Tempel van Castor en Pollux. De getogade Vaders, - de senatoren -, de Orde der Ridders, en het Leger; alle soldaten in het wit...

- Dàt is nooit gezien! riep Autronius. Kijk Servianus, àlle soldaten spier in het wit!!

1 Ite agite, o púeri, pariter sudate medullis
Omnibus inter vos; non murmura vestra columbae,
Brachia non hederae, non vincant oscula conchae.
Dit epithalamium, door Trebellius Pollio, een der schrijvers van de Historia Augusta, toegeschreven aan keizer Gallienus, wordt door anderen aan Petronius toegeschreven.

- O! riepen de vrouwen. Kijk, wat een fakkeldraagsters... Allemaal naakte vrouwen!
- O... oh! schertste Tullia. Niet kijken, Servianus!
- Jongen uit Aquilea! spotte Autronius. Kuisch neefje uit de provincie... Hoû je oogen dicht!
- Jawel, oom! antwoordde neefje kuisch, maar liet zijn handen niet thuis.
- Wat een vrouwen! riepen Cynthia en Lollia. En allen met flambouwen, en luchters, òp haar hoofd! Zoo gek, het is toch over dag!
- Goden! riep Autronius. Wat een geloei! Het zijn buffels! Wàt een buffels! Burger! riep hij naar beneden. Weet JIJ hoe veel buffels het zijn?
- Hònderd, riep de burger terug.
- Kijk, Servianus, zei Tullia en trok Servianus dichter op. Hònderd witte buffels! En allemaal met gouden juk en gouden kettings! Zie je?! En kijk, over hun ruggen, dekkleeden van zij! Mooi hè! Ze worden geofferd, àllemaal!
- Kijk, Servianus! riep Autronius. Witte schapen! Hoe veel, burger? riep hij naar beneden.
- Tweehonderd schapen, burger! riep de benedenburger terug.
- O... oh! juichten de vrouwen drie. Kijk... Olifanten! Olifanten!!! We kunnen ze tellen... Vier, vijf, zes... er zijn er tien! Tièn olifanten!!
- Tièn olifanten!! verbaasden zij zich, de meiden en Autronius.

De jongen uit Aquilea keek zijn oogen uit zijn gezicht. Zijn handen vergaten Tullia, bleven van verbazing inert onder de plooien van haar stola.

- Tien olifanten... murmelde Servianus na, in stupefaktie.
- O... oh! schreeuwden de vrouwen. Daar heb je de gladiatoren! Servianus, kijk! De gladiatoren!
- IK weet, riep Lollia opgetogen, rood; hoe veel gladiatoren er zijn! Er zijn er twaalfhonderd! Mijn twee broêrs zijn er onder! Daar heb je ze al! Sexius! Cassius!! Da...àg! Da...àg!

Zij juichten de gladiatoren met breede gebaren toe, en de beide

broeders van Lollia juichten terug. Er gingen in der daad voorbij tweehonderd rijen van gladiatoren, elk met een gouden mantel gesierd.

- Ze zijn pràchtig! riep Servianus.
- Wat een mooie kerels! riepen de vrouwen om strijd.
- Lollia! riep Tullia, wat een mooie kerels zijn je broêrs!
- Daar heb je Carus! riep Cynthia uit. Dien vind ik de mooiste, die er bij is...
- En daar heb je Maximilianus!
- En daar heb je Emilianus!
- Salvius!
- Servilius!
- Pampilius, daar, de neger!

Van alle kanten klonken de namen der gladiatoren.

- Gouden mantels! riep Autronius. Jongen van Aquilea, heb je in Aquilea ooit gladiatoren gezien, met gouden mantels??
- O, kijk! gilden de vrouwen. Allerlei vreemde beesten! Pràchtig! Opgetuigde vreemde beesten! Wat zijn het? Hippopotamen en giraffen! Elanden en roode struisvogels! Wat een boèl! Wat is dat voor een beest, in een gouden kooi? Een wild beest, dat niet is te temmen??
- Kijk! riep Autronius. De narren met àl de mimen, tooneelspelers en dansers! Zie je ze goed, Servianus?
- Kijk de narren! riep Tullia. Ze zijn als Cyclopen verkleed! Met eén oog in hun voorhoofd!

Maar een razend gejuich orkaande omhoog.

Tusschen wierook en een wacht van gouden katafractariï verscheen, op zegekar, getrokken door zestien schimmels, de keizer Gallienus. Hij was gekleed als de Zon; zijn mantel sleepte tot op straat; om zijn blond hoofd, overpoeierd met goudstof, straalde een immense stralenkrans uit.

- Heil! Heil Gallienus! bulderde het van alle kanten.
- Hij overwon Byzantium! Hij overwon de Skythen! Hij overwon Victorinus! Hij zal allen overwinnen! Hij zal dèrtig tyrannen overwinnen! Hij zal in Egypte Emilianus overwinnen! Odenatus,

in het Oosten! Regillianus en Posthumius! Cyrias en Ingenuus! Marius, de smid en Aureolus! Allen zal hij ze overwinnen! Heil, heil Gallienus! Hij is geestig, de geestigste keizer, die is gezien... De kapoen, de kapoen, de kapoen! Hahà, de kapoen! 'Het is moeilijk een stier zoo veel malen te missen!' Haha... haha! Heil, heil Gallienus!!!

De keizer, voor de Basilica Julia, blij, omdat men juichte, groette vriendelijk. En Autronius, de meiden hoorden hem zeggen tot zijn gunstelingen:

- Welke spelen zijn er voor morgen bereid in de Arena? En wat zullen we straks eten? Weten jullie het menu?

De meiden gilden van het lachen.

- Wat is er gebeurd?? riep Servianus, wiens handen Tullia vergaten, omdat hij zich de oogen uit het hoofd zag, en niets dan oogen was en geen handen meer. Zèg dan Tullia, zeg het me dan toch; Autronius, wat is er gebeurd? Waarom lachen jullie??

Maar de dikke slavenkoopman en de drie meiden vielen over elkaâr van het lachen, schreeuwden, huilden van het lachen. Allen rondom hen schreeuwden en huilden van het lachen.

- Heb je het gehoord!? Heb je het gehoord!?

Zij lachten, zij wrongen van het lachen, rood, ziek, doòd van het lachen.

- Vervloekt dan toch, Tullia! drong Servianus. Zèg me dan toch, waarom jullie zoo bulken!

- Hij heeft gevraagd... hokte Tullia.

Maar de andere vrouwen en Autronius schaterden op nieuw, en Servianus verstond niet...

- Hij heeft gevraagd... bracht Tullia, eindelijk, uit; wat het menu... voor... van avond is...!!

- Maar is dàt dan zoó aardig?? vroeg Servianus on weêrhoudbaar boos, omdat hij niet begreep.

Een Homeriesch lachen, al om rond. Eindelijk roept Autronius, die medelijden heeft:

- Maar jongen van Aquilea... Een keizer... een keizer van Ròme... van ROME... een Heerscher over de Wereld... die op zijn

Triomf... vlàk... vlàk onder het Capitolium... vraàgt... vrààgt... wat... het menu is voor zijn diner... voor van avond...!! O Goden... o goden... Hij begrijpt het nòg niet... De jongen van Aquilea snapt het nòg niet!!

De jongen van Aquilea snapte het misschien nog niet heélemaal, maar hij begreep, dat als iedereen iedereen dan toch voor den gek hield, en keizer Gallienus zijn heéle volk, maar zoó, dat zij er zich dood om lachten, hij ten minste zijn oom maar bedotten zoû, en nu zijn oogen hadden gezien, begonnen zijn handen weêr te herleven.

Maar achter de zegekar des keizers was plots een oproer, vlak onder het Capitolium. De jongen van Aquilea had er echter genoeg van: achter het beeld, waar tegen zij leunden, omhelsde hij Tullia, op den mond. En hij hoorde niet de uitlegging, die de burger beneden toeschreeuwde aan Autronius, op diens vraag, wat er toch gebeurd was:

- Het zijn de narren! riep de burger-beneden tot Autronius, die Cynthia en Lollia plat perste tusschen zijn buik en de balustrade. Het zijn de narren!! Ze deden of ze zochten naar den vader van onzen keizer, naar den armen ouden Valerianus, die al sedert jaren verzucht in gevangenschap bij de Perzen! Waar zijn gebogen rug als voetschabel dient, wanneer de koning Sapor te paard stijgt...

- Dat weet ik, burger, maar waarom zòchten de narren naar 's keizers vader?

- Omdat de keizer door slàven - heb je dat dan niet gezien?? - den koning der Perzen, Sapor, en het Perzische leger, liet voorstellen als of hij ze verwonnen had! Achter zijn wagen aan kwamen ze! Het was een komedie! En daarom zochten de narren, ondeugend, naar Valerianus, naar 's keizers vader, aan wien hij zich al heel weinig heeft gelegen laten liggen! En dat heeft de keizer gehoord, en nu is hij zoo razend geworden, dat hij de narren laat oppakken, en ze levend wil laten verbranden!!!

- Levend?? De narren worden levend verbrand!? riepen de twee meiden, riep Autronius, riep àl het volk, daar zich verdringende op de bovengalerij der Basilica Julia.

- Er bij zijn! Kijken! Naar beneden! De trap af! De narren worden gepakt! De narren zochten naar 's keizers vader! Arme Valerianus! Die brutale narren dan ook! De keizer heeft gelijk! Gallienus heeft gelijk! Branden zullen de narren! Kijken! We willen ze zien branden! Ze zien branden! Ze zièn branden!!

In heftig tumult stommelde, drong, duwde het volk naar beneden. Autronius, in den eenen arm Lollia, Cynthia in den anderen, viel over zijn gescheurde toga, rolde eindelijk als een ronde massa de trap af. De twee vrouwen wrongen zich van het lachen...

- Kijk hem rollen! Kijk hem rollen! Een ton! Een tòn!

Achter het standbeeld, tegen het voetstuk, bleven Servianus en Tullia. Hij had haar vast in zijn armen. Hare armen waren om hem heen:

- ‘Opdat de duiven niet beter kirren dan gij...!’ kreunde Tullia.

- ‘Opdat geen klimop hechter strengele... dan uw armen verliefd!’ kermde zacht Servianus.

- ‘Geen schelp vaster sluit - aan de schelp’, murmelde, stervend in een langen zoen, Tullia; ‘dan uw lippen sluiten, als ge kust...’

De balling te Tomi

I

De ijzige wind streek huilende aan in een gewarrel van sneeuwvlokken over de donkere, om den schaduwslag der wolken duisterende zee, bevroren aan de boorden.

Want de winter was gruwzaam en fel, de wind was de Noordelijke Boreas, die aanraasde uit de barre Sarmatische steppen en de zee was een binnenzee, de Pontus Euxinus, als ware het uit ironie zóo, de herbergzame, genaamd.

En in deze maanden van fel gruwzamen winter, bevroren hare boorden, strekten ijsvlakten zich langs hare kusten uit onder de hoogte, waarop de versterking van Tomi lag, in der tijd door kolonisten uit Milete gesticht.

Het was een kleine plaats, door muren omgeven, omdat telkens en telkens zoo wel Geten als Sarmaten en Skythen de stad overvielen, en haar plunderden in een bloedbad der half Grieksche bevolking, al had deze zich ook vermengd met Skythen, Sarmaten en Geten, nooit vertrouwbaar, zelfs niet voor wie stamden uit eigen oorsprong.

Bij de muren, hoog gelegen, ziende over de zee, was een kleine woning van hout en steen, niet geheel eenzaam, maar toch afzonderlijk gelegen van andere verspreide woningen: een desolate stulp, waarover de vlokken, dwarrelende uit sneeuwzware, grauwe lucht, neêrvielen, zich hechtende tot een dik dons langs dak, aan deur en klein venster.

In die woning, met een slaaf, half Griek, half Geet, woonde de banneling.

Hij was ziek.

Hij lag op zijn bedde van berenvellen; vellen bedekten den vloer, vellen bedekten de wanden; hijzelve droeg de wijde broek of braccia der Barbaren en een oppergewaad van bont; en hij lag neêr, en scheen een ouden man, hoewel hij niet ouder dan tweeen-vijftig was. Maar zijn haar was geheel wit; pijnlijke rimpels groeven diepe vorens over voorhoofd en wangen; jicht deed hem kreunen, en trillende vingers strekte hij uit naar den lagen, bronzen drievoet, midden in het vertrek, waar kolen gloeiden in heete asch.

In een hoek van het vertrek, op beestenvellen, sliep de slaaf, zijn eenige lotgenoot.

Des ballings trillende vingers waren die van een dichter, lang en fijn; zijn oogen waren donker van kleur, maar weêrgaloos treurig; zijn mond en zijn kin waren vrouwelijk week, en geheel zijn in bont omhulde, pijnlijk neêrliggende figuur was die van een gevoelig week man, dien het noodlot had tot stervens toe ziek geslagen, maar niet had willen vernietigen met éen enkelen slag.

Hier kwijnde hij al zeven jaren.

De wind woei om het huis, razende, klagende; de vlokken sloegen tegen het geöliede papier van het raam, en de banneling, steunende, kreunende, nog meer om martelende melancholie dan om pijn van jicht, viel neêr in zijn kussen, en borg de fijne vingers onder het berenveldek, en sloot de oogleden...

Onder zijn gesloten oogleden door, weende hij; de tranen liepen hem langs den grauwen baard, waarin zijn mond zoo vreemd jong en vrouwelijk van vorm gebleven was.

Hij weende, terwijl de vroege nacht, zwanger van meer en meer sneeuw, al duisterde, kort na den middag.

Hij weende, omdat hij alle hoop had verloren.

Alle hoop, dat keizer Tiberius hem terug zoû roepen naar Rome.

Rome...! Waarheen heel zijn ziel smachtte...

Buiten, over de lager gelegen bevroren boorden der binnenzee zich vermengende met het aangetier van de huilende sneeuworkanen, daverde-aan het zware geratel van Sarmatische wagens en karren en woeste kreten klonken.

De slaaf, gewekt, stond plotseling overeind.

- Meester! Meester! kreet hij. Te wapen! Te wapen! De vijanden...!

Hij greep naar de wapens, die hingen tegen den muur, en luisterde.

De banneling, met een kreun van angst en pijn, was ook opgerezen, en zijn bevende handen grepen naar een zwaard, onder zijn bereik.

Hij luisterde uit, als de slaaf.

De kreten verklonken, het zware geratel der karren en wagens verdreunde.

- Zij gaan verder... zei de slaaf.

Hij sprak een half Grieksch, half Getiesch dialekt.

- Zij gaan verder... herhaalde de banneling, in de zelfde taal.

Buiten woei heviger nu de wind op, gierende, huilende, en het dikke dons der vlokken uitschuddende over de lage woning, maar alle geluid was verklonken.

De vroege nacht daalde snel.

De banneling had het wapen uit de hand laten vallen en was neêrgezonken in de berenvellen van zijn bedde.

Hij snikte luid op, zijn handen voor het gezicht, afgemarteld van zenuwige angsten, telkens herhaalde opschrikkingen, ziek van melancholie nog meer dan van jicht, maar afgesloopt ook in zijn tengere lichaam van pijnen in dit barre klimaat, op dit onherbergzaam oord, in deze woning, waar trots de vellen van wilde beesten en de gloeiende kolen, de koude winden drongen door reet en door raam.

De slaaf hing de wapens weêr op.

Toen ontstak hij - het was geheel donker geworden - een bronzen staande lamp, porde het vuur in den drievoet op, plooide de huid voor het raam - dit alles zonder woorden.

En schikte op lage tafel papieren en perkamenten en boeken, die waren als rollen.

De banneling, om zijn zorg, verteederde en zuchtte diep op.

En half geleund in zijn kussens en vellen, greep hij de boeken, en streelde ze.

Het waren zijn eigen schriften en zijn eigen verzen: de Metamorfozen, zijn groote werk.

In scharlaken letters schitterden de titels op het perkament, en met geurige cederolie was dit ingewreven, om het te vrijwaren tegen bederf en wormen.

De bladen, wier einden aan elkander waren geplakt, rolden om een kleinen cylinder, door middel van twee ivoren knopjes aan staafjes.

Slechts eene zijde was beschreven, en met puimsteen was de harige ruwheid van het perkament glad gewreven.

Vele van die cylinders stonden in een koker op, bij het bedde van den banneling.

Hij greep de stift en poogde te schrijven.

Van zelve, natuurlijk-weg, voegden zich de woorden, die hij schreef, op rythme en kadens te zamen, en zelfs nu hij ziek wegkwijnde, schreef hij, natuurlijk-weg, zijn verzen; ieder gevoel van smart en melancholie werd hem, bijna onbewust, vers, als of hij niet anders dan in verzen had kunnen lijden en leven.

Het was hem niet alleen zijn bezigheid, zijn eenige troost; het was hem zijn natuur te dichten, te schrijven - hij had niet anders gekund.

Zoo lang hij leven zoû, ademen zoû, zoû hij de verzen voelen in zijn ziel, en ze neêr schrijven op het perkament.

En zond hij ze naar Rome, naar zijn vrouw, zijn dochter, een enkelen vriend, wiens naam hij niet vermelden mocht.

Maar op de verzen, die hij naar Rome zond, schreef hij de titels niet rood met menie of cinnaber; hij schreef ze zwart; ook had hij geen cederolie om het perkament meê te wrijven, en hij liet de harige ruwheid aan het papier, en wilde die niet met een puimsteen effenen, uit een soort van weemoedige verteedering, om

zijn verzen van treurigheid en melancholie niet op te sieren tot gepolijsten en bevalligen boekrol, maar hun een voorkomen van rouw te laten.

Hij had de stift gegrepen, maar dezen nacht kon hij niet schrijven.

Zijn ziel vloeide over van melancholie.

Morgen misschien zoû hij die melancholie kunnen zeggen in verzen; dezen nacht was hij ziek, smachtte hij naar het spoedige einde.

De slaaf sliep, in zijn hoek, opgerold als een kat onder zijn berevel.

De banneling, huiverend, kroop dichter in de langharige huiden en luisterde naar den luid opklagenden wind.

Het scheen soms of de wind het huisje weg zoû voeren, zoû opblazen, een veêr gelijk.

De banneling sloot de oogen, om Rome te zien.

Als hij niet dichtte en schreef, was dit hem zijn troost: Rome zich te verbeelden.

Daar rees de stad op...

Daar schemerde het blank vizioen... daar schitterden en zuilden omhoog de tempels en de paleizen onder de intense azuren luchten, waartegen groenden en donkerden pijnen en cypressen... Daar zag de banneling zijn eigen woning, zijn tuin, waar hij schreef en las, tusschen de bloeiende magnolia's en datura's - bloemen, als bekers, die geur uitgoten - de oleanders en àl de rozen.

Daar zag hij zijn vrouw, die hij lief had: trots zijn dartele verzen van liefde, trots zijn Kunst-hoe-te-beminnen-en-te-worden-bemind, was hij een huislijk man...

Daar zag hij zijn dochter: zij had als hij ‘de Muzen lief’: zij las veel en gaarne; zij dichtte.

Daar zag hij zijne vrienden, bij gezellig maal of kunstkout vereenigd: hij had ze bijna allen verloren; in zijn ongenade hadden zij zich vàn hem gewend.

Een enkele, nieuwe vriend, was hem trouw gebleven, behar-

tigde in Rome, samen met zijne vrouw, de zaak van den verbannen dichter, poogde zijn terugroeping te bewerkstelligen, want keizer Augustus had hem niet voor altijd verbannen: hij was niet *exsul*, maar *relegatus*...

O, hij koesterde geen hoop meer: Augustus was dood, Tiberius zoû zonder genade zijn!

Rome - Rome... o Rome terug zien! Zijn huis, zijn tuin terug zien, de lucht van Rome terug zien, het plaveisel van het Forum drukken met teederen voet; vrouw en dochter en vriend omarmen!

Hij schudde wanhopig het hoofd, de oogen dicht - om het vizioen, dat verbleekte, vast te houden.

Hij *wist* nu, dat hij nooit Rome meer zien zoû.

Dat hem zelfs geen milder ballingsoord zoû worden aangewezen, waarom hij had gesmeekt.

Hier zoû hij kwijnen, nog korten tijd langer; hier zoû hij langzaam sterven.

Zijn uitgeteerd lichaam kon hij alleen voeden met grove spijs; het water, dat hij dronk, was moeraswater; koorts, jicht, en eindlooze melancholie sloopten hem.

Het eenige, dat hem ophield, troostte, een dag verder deed leven, was zijn genie, was de Poëzie in hem, hoe treurig zij ook was geworden: zijn éens lachende, zonnige, dartele, levensblijde en aan heerlijke beelden schatrijke Poëzie.

Zijn ‘Muze’, als hij haar noemde: dat was zijn troost.

Zij was niet voor hem het beeld, door misbruik, in latere eeuwen, gemeenplaats geworden.

Zij bestond voor hem: hij zag haar, sereen, kalm, troostvol, hoe treurig ook; ze was voor hem de godin, die hem nog beschermde; de bovennatuurlijke macht, die telkens het dreigend gevaar der Barbaren van hem weerde.

Wat zouden de Barbaren den banneling plunderen, die daar leefde met één slaaf tusschen rollen perkament?

Hij bezat noch vee, noch goud.

Zij overvielen hem niet, zij trokken zijn woning voorbij met

het gerammel van hun zware karren en wagens, met hun huilende kreten en kletterende wapens.

Dikwijls had hij ze voorbij zien trekken, met hun buffelgespannen: woeste gestalten met fladderende haren en fladderende baarden, gekleed in broeken en jassen van beestenvel: Sarmaten, Jazygiërs en Geten, Skythen en Basturnen, die in den winter over den bevroren Ister trokken, om te plunderen, vaak ongestraft, aan de grenzen van het Romeinsche Rijk.

Want de zegevierende adelaren breidden hun vlucht niet uit naar die verdere ijzige steppen: doelloos die overwinning der eeuwige ijzen, einde der wereld.

Aan dat wereldeinde, op die versterkte hoogte van Tomi, te midden der immense verlatenheid en sneeuworkanen - met nauwlijks wat bleeke lente en vochtigen zomer - kwijnde de Romein, de Latijn, de dichter der liefde en der blauwe luchten... al zeven jaren... zeven jaren...

En nu, zijn nacht slapeloos, om wanhoop en huilenden sneeuwstorm, buiten, wist hij, dat alle hoop uit was...

Dat Tiberius on vermurwbaar zoû zijn.

Dat hij hier spoedig sterven zoû, verlaten van allen... alleen met dien slaaf... en onder den blik van dien éenigen troost: zijn eigen genie... de Poëzie... zijn ‘Muze’...

II

Nu, dat de balling, in slaaplooze nacht, de wind en de sneeuwjacht gierende om de lage woning, roerloos daar lag op zijn bedde, onder de harige beesten vellen, nu zag hij het droeve verleden.

Dat, wat hem had verloren.

De bittere bron van zijn ongenade.

Hij, eenmaal de makker en dichtgenoot van de andere dichters der Romeinsche glorie-eeuw: Catullus, Tibullus, Propertius, Horatius.

Hij herinnerde zich zelfs Vergilius...

Hij eenmaal, de zonnige dichter der dartele liefde, de dichter der Liefdekunst; hij, de hoveling van Augustus; hij, de beminde, bewonderde zanger, lauwergekroond; klimopbekransd, als een volgeling van Dionyzos, had hij zijn verzen voor gelezen in de theaters, op de fora, en zij waren begeleid geworden met muziek en met dans.

Zijn groote werk, de Metamorfozen, was voor Rome's godsdienst niet minder geweest dan voor Rome, als vaderland, Vergilius' Aeneïs geweest was.

Zijne Fasten waren voor Rome's gebruiken en zeden de geniaal dichterlijke beschrijving en verklaring, en zouden het nageslacht zeker zijn een onuitputtelijke mijn van kennis.

Nu...

O, hij vreesde nauwlijks zuiver Latijn meer te schrijven!

Hij sprak geen Latijn meer, gedurende zeven jaren!

Hij sprak Getiesch-Grieksch, met zijn slaaf; hij sprak met den heel enkelen buur, die hem bezoeken kwam, in gebarentaal; en zei dan enkele woorden Sarmatiesch. Er bezocht hem één enkelen Geet, die wat slecht Latijn sprak. De dichter had zelfs een gedicht pogen te schrijven in het Getiesch. Hij kleedde zich als een Barbaar, in broek en in jas van beestevellen: zijne witte haren en grauwe baard liet hij lang groeien: dat was warmer. Hij werd geheel als een barbaar.

Het was een héél langzame dood voor lichaam en voor ziel beide.

Het was hem of zijn ‘Muze’ een bleeke schim was geworden, met droeve oogen: als een oude vrouw, die hem droefgeestig aanzag, wanneer hij de stift wilde grijpen, om zijn Tristia te schrijven en brieven aan vrouw, dochter en enkele vrienden.

De meesten hadden zich van hem afgewend voor altijd.

Brutus, Maximus, waren hem trouw gebleven; Rufmus, o, hij schreef hem nog zulke teedere brieven van troost; Graecimus schreef hem, de vriend van Maecenas.

Maximus Cotta vergat hem ook niet. Hij had hem in der tijd gezonden die beeltenissen daar ginds: portretten van den keizer,

de keizerin, den Caezar: Augustus, Livia en Tiberius... Nu was Augustus dood en de genade zoû nooit van Tiberius komen.

De balling wist niet meer tot wie zich te wenden.

Hij had onlangs nog geschreven aan den koning van Thracië Cotys, om zijn voorspraak te zijn.

Helaas, wat kòn die koning!

Tiberius zoû zich nooit laten vermurwen...

Roerloos, onder de beestevellen, zàg de balling weêr het droeve verleden; dat, wat hem had verloren, de bittere bron van zijn ongenade.

Niemand, die het nu wist, wàt het was, dan Tiberius; Augustus was dood, Livia was dood, des keizers kleindochter Julia was dood, zijn kleinzoon Agrippa vermoord...

O, het vreeslijke geheim!...

Telkens, telkens dreigde zijn spontane natuur het neêr te schrijven, in zijn verzen van treurigheid.

Hij was geen natuur, om te verbergen.

Hij was open en zonnig en klaar... eenmaal geweest, voor dat hij hier verdorde.

Zoo als hij nauwlijks bijna den naam van den vriend, die geheim wenschte te blijven, verzwijgen kon in zijn verzen, zoo kon hij nauwlijks verzwijgen het geheim, het vreeslijk geheim...

Hij had het uit willen schreeuwen, en dan schreeuwen om erbarmen, erbarmen, en weg van hier te mogen ijlen, naar Rome terug, naar Rome, waarheen hij smàchtte...

Hij had toch geen schuld!

Het was een vreeslijk toeval geweest!

Het was een vergissing geweest, noodlottig; het was een ‘dwaling’, als hij het noemde...

O, neen, nooit zoû hij zeggen wàt het was!

Zoo hij ooit zich niet meer zoû toomen en het uitschreeuwde, zoû Tiberius zeker zijn weinige goederen verbeurd verklaren, zijn vrouw en kind in ellende dompelen!

Zijn edele vrouw, die nog, daar in Rome, zijn bezitting beheerde, zijn terugroeping poogde te bewerken...

Zijn arme dochter Perilla, zijn lieve, knappe dichteres!

O, het vreeslijke geheim!

O, die nacht van àfschuw!

Kort daarop zijn verbanning!

In het holst van de nacht had hij zijn huis moeten verlaten, gerukt uit de omhelzing van vrouw en vriend... Zijn dochter was niet daar!

Drie malen was hij weêr terug gekeerd, in hun armen, en drie malen, o noodlottig teeken! had zijn voet tegen den drempel gestooten.

Hij zoû nooit meer keeren.

Zijn eigen schip had hem door een storm gevoerd van Brundizium naar Corinthe; de landengte te voet overgestoken, had een ander schip hem gevoerd hier heen, in Pontus, naar Tomi...

Het vreeslijke geheim!

Men liet voorkomen, dat hij verbannen was om zijn dartele verzen, die Rome's matronen zouden verderven.

Voorwendsel, voorwendsel!

Zijn dartele verzen waren sedert jaren en jaren bekend, bemind, bewonderd om hun lichte gratie.

Zij waren niet geschreven voor matronen - hij had deze zelve voor die verzen gewaarschuwd: zij waren geschreven voor de àndere vrouwen, de blijde, lachende hetaeren.

Er was gefluisterd, dat de dichter verbannen was, omdat hij Julia, Augustus' kleindochter, had bemind...

Voorwendsel, voorwendsel!

Hij had Julia bemind, maar de prinses was een dartele natuur, en de grootvader *wist* het, jaren lang, en deze korte liefde was niet de reden.

Men mompelde, dat de dichter verbannen was, omdat hij voorspraak geweest zoû zijn van den jongen Agrippa, 's keizers aangenomen zoon...

Neen, om dat alles was de dichter niet verbannen.

Hij was verbannen... om het vreeslijke geheim, door een vergissing, een noodlottige ‘dwaling’ ontdekt: hij was verbannen

omdat hij, zonder te willen, getuige geweest was van de geheime schanden der voor de oogen der wereld onberispelijke familie des keizers!

O Julia, Tiberius, o Augustus zèlve!

O, de afschuw, de afschuw, dat te hebben gezien, ontdekt; bij toeval... door een ‘dwaling’!!

Neen, hij zoû het ‘toeval’ nooit zeggen in zijn verzen; die ‘dwaling’ altijd verzwijgen.

Hij had geen schuld.

Maar hij zoû altijd zwijgen, hoe tegenstrijdig het ook was aan zijn open natuur.

Om Tiberius' woede niet te doen neêr dalen, op zijn vrouw, zijn kind, zijn laatsten vriend!

Zoo hij zweeg... zoû Tiberius ook zeker de zijnen laten in het bezit hunner weinige goederen.

Met zijn stilzwijgen kocht hij Tiberius om; Tiberius spaarde de zijnen, omdat hij zweeg...

Alle hoop was verzonken.

O, dat het einde spoedig kwam! Dat de sneeuw in dichten val bij val hem verstikken zoû, ten laatste!

Dat de dood eindelijk, eindelijk niet meer talmde, maar zijn lijden deed eindigen!

Te zwaar was het noodlot zijn zwakke ziel, zijn tenger lichaam van vroegen grijsaard.

Sterven, eindelijk sterven!

Het was het eenige, waar hij nog om smeeken kon!

Niet langer meer heel langzaam wegkwijnen!

Sterven...!

Hij lag roerloos en staarde...

De bronzen lamp flikkerde flauw.

De kolen op de bronzen drievoetschaal waren verglommen.

Door de beestevellen voor het raam zeefde een vage schijn.

De slaaf sliep, in zijn hoek.

Plots daverrammelden buiten, lager dan de verhevenheid, waarop de woning lag, zware karren en wagens over de bevroren boorden der binnenzee; het waren Barbaarsche horden, die kwamen van de andere zijde des bevroren Isters, en hun woeste kreten klonken; zware wapenen klatterden.

De slaaf, gewekt, stond plotseling overeind.

- Meester! Meester! kreet hij. Te wapen! Te wapen! De vijanden...!

De banneling, kreunende, bleef liggen op zijn bedde.

Hij schudde zijn hoofd, heen en weêr: een zenuwgebaar van machteloosheid, of hij weigerde elke beweging.

- Laat ze komen! kreunde hij. Laat ze komen...

Hij sloot de oogen, en lag als een lijk.

De slaaf luisterde uit...

De kreten verklonken, het zware geratel der karren en wagens verdreunde.

- Ze gaan voorbij... zei de slaaf.

De balling bleef zwijgen.

Roerloos lag hij, de oogen dicht.

De slaaf meende, dat hij dood was.

Hij naderde...

Maar de borst van den balling verhief zich nog, op en neêr...

Hij stierf een heel langzamen dood voor beiden, lichaam en ziel...

III

Eeuwen later reisde de keizerin van een groot land door de zuidelijke steppen van haar rijk, en tusschen de ruïnes van een antieke, eenmaal vernietigde en door Barbarenhorden verbrande stad, vond zij tusschen struik en struweel een verlaten tombe.

- Wie rust hier? vroeg zij.

- De eenmaal door keizer Augustus verbannen Romeinsche dichter: Ovidius Naso, antwoordde men haar.

Zij werd geroerd, de keizerin. Zij had een sterke, bijna mannelijke ziel, en zij weende nooit. Maar toen zij hier, tusschen deze ruïnes, in deze steppen, deze verlaten tombe, dit vervallen graf van Ovidius ontdekte, tusschen een woekering van onkruid bijna onzichtbaar, zagen haar volgelingen, dat de oogen van Katherina van Rusland vochtig glansden van tranen.

Tusschen de Ionische zuiltjes

Achter de Basilica Julia waren, in een nauwen doorgang, de publieke latrinen voor mannen; zij waren als een lange, smalle kolonnade van lage Ionische zuiltjes, en de open, marmeren zetels rijden er zich tusschen die zuiltjes, meer dan een twintigtal naast elkander, bevloeid met een waterstraal, en door den opzichter, wien men zijn muntstukje - een kleine, bronzen as - reikte, rein gehouden met de hulp van zijn drie slaven. Zoo waren de zetels als kleine, ronde, opene, marmeren tronen, de een naast den ander, en gescheiden door de Ionische zuiltjes, en door die zuiltjes min of meer onzichtbaar gehouden, de éene troon voor wie op den zetel naast troonde. Daar was in den morgen, als overvol het Forum wemelde van bezigen en van ijdelaars, een in- en uitgeloop zonder eind, een eindelooze drukte, een gewacht, met benauwde, strenge of gelegenheidsgrappige gezichten, als de meer dan twintig tronen te gelijker tijd allen waren bezet; dan liepen in en uit waardige senatoren, toga-slip in de hand, even tijdens de zitting de Curia verlatend om een dringende behoefte; daar liepen ook in en uit de winkeliers: boekhandelaars, geurwerkers en juweliers, en de wisselaars, die hun kleine winkeltjes hadden ter zijde van de Basilica, in de Vicus Tuscus en de Vicus Jugarius, en daar liepen ook in en uit elegante jongelui, schuin oogende, tuk op een avontuurtje, en zelfs de straatjongens, die de opzichter wegjoeg met zijn stok, en de slaven voort geeselden met hun doeken, omdat ze geen as betalen konden, en dus op de tronen niet mochten zetelen. En daar was dezen morgen - wat kòn de oorzaak zijn, dat het drukker dan gewoonlijk nog was, meende de

opzichter, zoo dat hij de straatjongens maar niet kon verjagen, de straatjongens, die overal op de muurvakken en de Ionische zuiltjes obsceene woorden wisten te krabbelen of obsceene teekening wisten te griffen - van die woorden en primitieve teekening als straatjongens door alle eeuwen heen hebben gegrift en gekrabbeld - daar was dezen morgen een jongen man binnen gekomen, haastig, om zijn behoefte, die dringend was... Maar, de zetels, allen bezet, had de jonge man, die een zeer elegante toga droeg, gefronst, pijnlijk, een woord gewisseld van vraging aan den opzichter, wien hij een zilverstuk drukte in de hand... tot de opzichter boog en weêr boog, heel diep, met wanhoopsbeweging, wijd uit, van beide armen om te beduiden, dat hij letterlijk er geen gat in zag... En werkelijk was de opzichter heel wanhopig, want hij had den eleganten jongen man herkend... zoo als allen hem herkenden, allen, die zetelden en allen, die wachtten om te zetelen op hunne beurt. Allen hadden den jongen man herkend; allen fluisterden, belangwekkend doende, zijn naam: Lucanus, Marcus Annaeus Lucanus, geboortig uit Cordova, de dichter van de Farsalia, het epos op Pompeius en Caezar - talentvol maar ijdel, bekend, dat hij zichzelven dorst met Vergilius vergelijken, door keizer Nero verbonden aan diens verhevene persoon en tot quaestor benoemd, en wiens gedichten in overdreven sierlijke en opgesierde boekrollen werden verkocht... Maar bekend was het ook, - en daarom fluisterden zij, die troonden, en zij, die wachtten, nòg meer - dat het tusschen keizer Nero, die zelve een groot dichter was, en den jongen Lucanus niet ging, dat er ijverzucht was tusschen beiden, dat Nero, alléén om Lucanus te ergeren, midden in diens voordracht eens den Senaat had bij een geroepen en zich ten Senaat had begeven toen. Zoo was het een gefluister en gemompel en gelach, terwijl de jonge, elegante Lucanus, steeds pijnlijker van gelaat, wachtte en wachtte, en het gelach en gemompel en gefluister maakte zeker, dat allen, die troonden, vergaten, hoe toch ieder recht op zijn beurt had, om te tronen op zijn beurt, want niemand verliet zijn zetel, en allen, de hoofden, langs de Ionische zuiltjes elkander toegestoken, hadden elkander allerlei te

vertellen en toe te fluisteren, geheele anekdoten, omtrent Nero, en Lucanus: Lucanus, die ginds wachtte met àlle de wachtenden, ook al boog de opzichter met wijd wanhopige armen, zich vernietigende in verontschuldiging.

Tot eensklaps...

Tot eensklaps de dichter Lucanus, des wachtens benauwd, het rechterbeen optrok en heftig knallende een zoo luiden wind slaakte, dat allen, die daar troonden en wachtten om te tronen op hunne beurt, kreten slaakten van ironie en bewondering. Maar de dichter, den arm uit de toga gestrekt, liet zich niet van zijn stuk brengen, en integendeel, onvervaard, riep luide uit met vèr dragende stem:

Sub terris tonuisse putes!!!

(Gij zoudt meenen, dat het donderde onder de aarde!!!)

Dàt was genoeg!!! De paniek was algemeen! Allen, die daar troonden, en allen, die daar wachtten, om te tronen op hun rechtmatige beurt, stortten van hun tronen af, renden, handen op, in verwarring van toga, en struikelend, en zelfs vallend over de straatjongens, die buitelden, renden weg, weg, wèg... naar buiten, om niet HIER te zijn, om niet HIER te worden gezien, op deze plaats der publieke latrinen, op dìt oogenblik van huivering wekkende majesteitschennis.

Want de dichter Lucanus had, heftig knallende slakend zijn wind, een halven versregel uitgesproken, dùrven uitspreken... van den sublimen, keizerlijken Dichter zelven, van Nero zèlven... en het was majesteitschennis op een plek als deze, welke toespeling ook slechts te maken op den naam, de heilige persoon, en zeer zekerlijk op de onvergelijkelijke, goddelijke dichtkunst van den keizer!

De publieke latrinen, plots, waren leêg. Alleen, verwezen, stond in het midden de opzichter, zijn breed gezicht plat geslagen in stupefaktie, opensmoels, en om hem stonden zijn slaven, de doeken slap wimpelend in de knuisten...

Toen zag Lucanus, dat alle tronen vrij waren, en elegant, togaslip in de hand, naderde hij den middelsten troon, en zetelde, een weinig bleek om zijn overmoed, tusschen de twee Ionische zuiltjes...

Van vagebonden en schelmen
Heel vrij naar Petronius

I

Wij waren gered! De zee, met nog woedende golven, die ons ophieven naar de lucht, en neêr dompelden in den afgrond, de zee spoelde de mast, waaraan ik mij klemde, aan strand, en hoewel de laatste golf ons poogde weêr terug te slieren, was haar woede voor niet en bleven wij liggen. Ik had Gito, toen ons schip kraakte en verzonk, met mijn gordel vast aan mijn middel gebonden, en met de eene hand hem zijn hoofd ondersteunend, had mijn andere arm de mast krampachtig omhelsd kunnen houden. Wij hadden samen willen sterven, en nu overleefden wij samen de schipbreuk, en hoewel mijn vriend bezwijmd tegen mij aanlag, voelde ik, dat hij leefde.

Wij waren gered... En ook Eumolpus was gered, want ik zag hem, wat verder dan wij, neêrzitten op het strand, druipend zijn grijze lokken, verwezen zijn starende oogen, de armen slap langs zijn magere leden. Daar zat hij, als sufte hij... Vóor ons ziedde de zee, schuimde bruischende op onder een inktzwarte lucht, waardoor de bliksems flitsten, als of de goden met vlammende zwaarden elkander gingen te lijf. De donder rolde of het hemelgewelf kraakte en het einde der wereld nabij was.

Ik herademde. Ik bond den gordel, die Gito tegen mij aan had gehouden, los, en wreef hem, en ademde in zijn mond mijn adem. Hij opende de mooie oogen en vroeg:

- Ben ik dood?

Ik lachte blij.

- Neen, zei ik; wij leven! Wij zijn gered! En ook Eumolpus is gered. Kijk, daar zit hij.

- Den goden zij dank! zei Gito. Ik had het nooit durven denken!

- Neen, stemde ik toe. Ik had het nooit durven denken!

Ik stond op en hielp hem opstaan en wij gingen naar Eumolpus toe.

- Daar zijn we! zei ik.

- Eumolpus! zei Gito. Daar zijn we! Alle drie levend, dank zij Neptunus!

- Ja, zei Eumolpus, verwezen, terwijl het water, als ons, hem nog droop langs de leden. Alle drie levend, maar hoè! Neêr gesmeten door de woede der golven op een onherbergzaam strand! Ho, wat een bliksemschicht!

- Hoor den donder! zei Gito. Ik ben bang!

Ik lachte.

- Ik ben voor niets meer bang, zei ik. Wij zijn gered, wij leven, en geheel de toekomst ligt voor ons open!

- Mooie toekomst! bromde Eumolpus. Mooi heb je praten; je bent jong en sterk. Ik ben oud. Ik kan zoo lichtzinnig de boel niet meer beschouwen.

- Zie, zei Gito. Het schip! Daar zie ik het schip! Daar!

- Wat eenmaal het schip was... zei Eumolpus.

- Zie! riep Gito weêr. Daar spoelen schipbreukelingen aan, als wij! Wij zijn niet de eenigen...

In der daad, aan balken, op overblijfselen van het uit een gekraakte navigium, spoelden schipbreukelingen aan.

- Ik herken ze! zei ik. Het zijn een paar slaven, van de troep, die naar Tarentum gevoerd werd, om te worden verkocht!

- En daar zijn drie matrozen, op eén balk! riep Gito.

- Moed! Moed! schreeuwde ik den matrozen en den slaven toe.

Zij spoelden aan, gekwakt op het strand als wij. Daar bleven zij liggen, en zij brachten elkander bij.

- Daar zijn we! zei somber Eumolpus. Zonder een as, en met alleen eén nat hemd aan.

Ik lachte.

- Het wordt al zomer, zei ik. Het is niet koud. Straks is de woede van de zee bedaard, en komt de zon door. Dan droog ik mijn tuniek.

- Ik ook de mijne, zei Gito.

- Jullie hebben mooi praten, zei Eumolpus. Encolpius is een gladiator, en jij, Gito, een kleine Adonis. Jullie kunnen je vrij naakt vertoonen, als de zon doorkomt. Ik ben oud, mager, pezig en leelijk. Ik toon mij niet gaarne naakt. Met een kleed om, ben ik waardig, omdat ik grijs ben, en mijn oogen tintelen van dichtvuur. Maar ontkleed, ben ik belachelijk.

- Ik ben wel een gladiator geweest, zei ik; maar vergeet niet, Eumolpus, dat ik de welsprekendheid heb beoefend en de dichtkunst daarbij, omdat ik iets anders in mij voelde, dan alleen kracht van spieren.

- Dat doet tot de zaak niets, zei logiesch Eumolpus. We zijn naakt, en zonder een as. Ik krijg al honger.

- Ik ook, zei Gito.

- Ik ook, beaâmde ik. We moeten beramen hoe we komen aan eten, aan kleêren, en aan de rest.

- Dat zal niet gemakkelijk gaan, zei Eumolpus. Ik bedenk liever een geheel epos dan dàt:

Tot aan zijn middel ontdook woedend Poseidoon de baren, Schuddend den drietand, en riep...

- Laát nu rusten wat Poseidoon riep! zei ik. Hij heeft al genoeg geroepen! En gebulderd er bij. Bedenken wij liever wat ons te doen staat.

- Wat kan IK bedenken, zei Eumolpus. Ik weet niet eens waar wij zijn.

Op dit oogenblik gingen landlui voorbij, die op ezels groente hadden geladen.

- Hei! riep ik. Boeren! Zegt eens! Helpt ons eens! Wij zijn arme schipbreukelingen! Waar zijn we hier aangeland?

- Als je rijke schipbreukelingen waart, riep een van de ploerten; zouden we je misschien wel helpen.

- Zeg ons ten minste beleefd, zei Gito verwijtend; waar we zijn aangeland!

- Vlak bij de stad Crotona, zei nu beleefder de vent; en hier zie je al den tempel van Neptunus.

- Vlak bij Crotona! riep Eumolpus.

Ik zag het in zijn dichteroogen. Hij had een idee, en dadelijk.

- Wat zullen we doen? vroeg ik.

- Laat die landlui, onhebbelijker dan hun eigen ezels, eerst zijn door gegaan, fluisterde Eumolpus.

- Nu? vroeg ik, na een pauze; de warmoeziers waren voorbij.

- Hoor mij! riep bezield Eumolpus. Ik heb een idee!

- Ik zag het! riep ik, vol verwondering.

- Hoor mij Encolpius, Gito! riep Eumolpus in vervoering. Ik heb een idee!

- En dat is?

- Verzamel hier om ons de andere schipbreukelingen. Hoe veel zijn zij?

- Drie matrozen, telde ik.

- En wel negen van de arme slaven! telde Gito na.

- Vraag of ze hier willen komen, om samen te beraadslagen.

Zoo deden wij; zij kwamen en zetten zich om ons rond. Eumolpus sprak.

- Willen jullie eens naar mij hooren? Ik heb een idee, om niet alleen uit deze natte ellende te komen in droge welvaart, maar zelfs om misschien tot aanzien te geraken en weelde.

- En àls hij een idee heeft, zei Gito; is dàt prachtig.

- Wij hooren gaarne, zei een van de matrozen.

- Wij ook, zei een van de slaven.

- Hoor dan, zei bezield Eumolpus. De zeegod, die ons genadig was, en wien wij offerande zullen brengen in zijn tempel daar ginds, heeft ons laten aanspoelen op het strand van Crotona. Nu moet ge weten wat de faam van Crotona is. Er bestaat géen andere stad, waar zóo jacht wordt gemaakt op erfenis, waar zóo rijke,

kinderlooze, oude mannen en vrouwen vereerd worden en gezocht, door hen, die hopen genoemd te worden in hun testament! pe Crotoniaten zijn bekend, berucht misschien, mijn vrienden, om deze eigenschap. Welnu, hoor mij aan. Ik ben - hoewel in der daad een doodarme oude rhetor en dichter - nu ik schipbreukeling ben hier op Crotona's strand... een schatrijk grondeigenaar, die ging van Ostia naar Karthago... Mijn navigium werd de prooi der baren. Ik heb geen zonen. Mijn testament kan iedereen noemen. Ik heb schatten in Numidië, geheele provincies behooren mij toe aan de katarakten van den Nijl. Het is vèr... maar bewijs maar eens, dat het niet zoo is. Encolpius en Gito zijn mijn uitverkoren vrijgelatenen. Gij allen, gij zijt twaalf te zamen, zijt de slaven, mij over gebleven van de tweehonderd, die ik overbracht op mijn schip. Hoort thans. Indien gij die rol wilt spelen in mijn gevolg, beloof ik u dadelijk brieven van vrijlating en deel in mijne fortuin. Want weest verzekerd, dat de Crotoniaten, allen, azende om genoemd te worden in mijn testament, ons voor zullen schieten alles wat wij noodig hebben en meer, voor den tijd, die noodig is om bericht te hebben van Numidië, en van de katarakten van den Nijl, waarheen ik aanstonds boodschappers zend, om aan mijn intendanten te melden, welk ongeval mij trof!!! Weest verzekerd, dat de boodschappers die intendanten nóoit zullen vinden, maar den tijd, dat zij zoeken, báden wij ons in weelde!

Gito en ik, de slaven en de matrozen, waren stom van bewondering over Eumolpus' prachtig idee. De storm bedaarde, de laatste vlagen veegden den zwarten hemel schoon; de zon kwam aarzelend door; het was de derde ure des morgens. Wij droogden allen het weinige, wat ons tot kleeding diende, in den wind en de zon, en zelfs Eumolpus droogde zijn hemd, zich als een brave wijsgeer schikkende in die onvermijdelijkheid zijn ouderdom en zijn magerte ons te ontdekken.

In de verte zagen wij den tempel opschitteren, en zagen wij de poorten der stad.

Wij begaven ons op weg.

- Het spijt mij, zei tot ons Eumolpus; hen allen in ons vertrouwen te moeten nemen, maar het kòn niet anders - zij wéten wie wij zijn - en sòms is oprechtheid de beste diplomatie. Ga jij nu Encolpius, met Gito, vooruit, en vraag in Crotona naar den Praefekt van de Stad, den Quaestor, en àlle autoriteiten, en vertel op het Forum, dat de schatrijke Numidische grondeigenaar arriveert.

Zoo zouden wij doen, en ik ging met Gito vooruit, terwijl Eumolpus tusschen zijn stoet van slaven langzaam achter kwam.

Wij echter haastten ons, benieuwd of ons plan lukken zoû, en bereikten de stad, en vonden spoedig het Forum.

Het was het uur, dat ter morgenwandeling, aanzienlijke jongelui en grijsaards, deftige matronen, schalke hetaeren, en tal van handelaars, wisselaars, kooplui zich verdrongen in de bazilieken en portieken van het Forum.

Wij werden opgemerkt. Gito, zestien jaar, is mooier dan Ganymedes, Hylas en Adonis te zamen zouden zijn, en ook ik ben een knappe jongen, nog een mooi stuk athleet, al ben ik ook student in de rhetoriek geworden.

De vrouwen zagen ons aan, oogden schuin, lachten, en wenkten en de jongelui en de grijsaards waren ook vol belang. Toen vroeg ik aan een paar van hen:

- Edele Crotoniaten, weest barmhartig en komt ons, arme schipbreukelingen, te hulp. Wij zijn twee vrijgelatenen van den schatrijken grondbezitter Eumolpus, die met tweehonderd slaven vaarde van Ostia naar Karthago, en wiens navigium in den storm, die pas heeft gewoed, verging. Onze meester, met enkelen van zijn familia, die zich hebben gered, komt hierheen, maar hij is oud en ziekelijk, en wij hebben ons hem vóor gehaast om de autoriteiten der stad te zoeken en hun hulp te vragen.

Dadelijk, om ons, schaarde de menigte zich.

- Eumolpus? vroegen zij.
- Ja, edele Crotoniaten...
- Uit Numidië...?
- Ja, en de zelfde, die gehéele provincies bezit aan de katarakten van den Nijl.

Het was een kruisvuur van vragen.

- Is hij heel oud?
- Heeft hij kinderen?
- Is hij heel rijk?
- Op hoe veel millioen sestertiën wordt hij geschat?
- Heeft hij niets gered van zijn bagage?
- Ook geen geld en juweelen gered?
- Bij de tweehonderd slaven verdronken?

Wij antwoordden waar wij konden.

- En wie zijn jullie?
- Wij zijn Gito en Encolpius, zeide ik; zijn liefste vrijgelatenen.
- Staan jullie al in zijn testament?
- O, zeide ik; ik denk wel, voor een kleine som, Gito zelfs voor een groote...
- Zeg mij, fluisterde een deftige matrone mij in; wàt zijn lusten zijn; ik kan hem alles bezorgen wat hij wil.
- Mijn arme meester, zei ik; zal te moê zijn om aan pleizier te denken. Wij moeten eerst voor hem een herberg zoeken, waardig aan zijn stand, en dan zal hij ten spoedigste boodschappers zenden naar Numidië en naar de katarakten van den Nijl, om aan zijn intendanten aldaar kennis te geven van het vreeslijk ongeval, dat hem trof, en om geld en bagage te zenden.
- O, riepen vier, vijf jongelui uit; de herbergen hier zijn heel slecht...
- De waardige Eumolpus kan bij mij onderdak.
- Hij kan bij MIJ onderdak...
- IK heb een groote villa, waar hij rustig wachten kan, tot zijn boodschappers zijn terug gekeerd.

De matronen vielen in.

- Bij mannen is geen orde! Laat Eumolpus bij mij intrekken! Neen, bij MIJ: mijn huis is koel en groot! Ik heb een tuin, met zon en schaduw...

En de eerste matrone fluisterde mij weêr in:

- Ik heb twee jonge dochters, behalve mijn twee jonge zonen...
- Zie! riep Gito uit. Daar komt onze meester aan, moê en uitgeput van de geleden ellende!

In der daad, in het Forum was tusschen zijn twaalftal slaven Eumolpus verschenen, in een hemd, met een stok, die door hem onderweg was gevonden. Gito stortte op hem toe en riep uit:

- O mijn arme meester! Hoe moê zijt gij en uitgeput! Steun op mij, laat mij u leiden!

En hij greep Eumolpus' hand en legde die op zijn schouder.

Nu was Eumolpus misschien wel hongerig en ook moê, maar uitgeput was hij niet, want Eumolpus, hoewel mager en pezig, was nog een krachtig grijsaard, en een echte oude bok. Maar hij kwam dadelijk in de vertooning, en legde met roerend gebaar zijn hand op Gito's schouder, en het was een schilderij hen nu beiden te zien; de oude grijze, waardige Eumolpus, in zijn hemd, met zijn stok, zich steunend, op den schouder van den beeldmooien, blonden jongen.

Een koor van meêlijdende stemmen, vol verteederde bewondering, en honigzoet van vleierij, klonk op.

- Wees gegroet, waardige Eumolpus!
- Wees welkom in Crotona!
- Gezegend zij uw huis; bloeien moge uw gezondheid!
- Gezegend uw zonen en uw dochteren, Eumolpus...
- Zonen en dochteren! riep Eumolpus. Ik heb er geen...
- Hebt gij waarlijk geen dochteren en zonen...?
- Ik ben een oude, eenzame man, die gebukt gaat onder zijn jaren en de zorg voor zijn bezittingen. En lijdende ben ik steeds! Waarom heeft Neptunus mij gered! Het was juist een gelegenheid mij maar te laten omkomen! Maar ach, wie zouden dàn mijn bezittingen toevallen! Alles geven aan Gito en Encolpius... dat zoû hen bederven! En zelfs mogen zij in Numidië en Egypte, omdat zij vrijgelatenen zijn, zulke groote eigendommen niet hebben. Ja, de wetten zijn soms wreed! Edele Crotoniaten, hebt dank voor uw vriendelijk welkom. Maar zeg mij, waar is een herberg? Wij zijn uitgeput van vermoeienis en een eenvoudig maal zoû ons welkom zijn.
- O, de herbergen zijn zoo slecht!
- Laat mij u mijn huis aanbieden...

- Mijn villa...

- Ik heb twee villa's ter uwer beschikking...

- Ik wacht juist gasten: lig, bid ik, meê aan.

- Ik heb een heerlijken tuin, zon en schaduw...

- Ik zóo ouden Falerner, dat zelfs gij, Eumolpus, die zoudt waardeeren.

De eerste matrone fluisterde:

- Ik heb twée jonge dochters, behalve mijn twée jonge zonen... En als ge wilt, is mijn geheele huis het uwe, zoo lang ge verkiest. Ik heet Filomene.

Eumolpus spitste de ooren.

- Edele vrouwe, hoe kan ik u danken... Hoe kan ik u allen danken, o Crotoniaten... Edele Filomene, ik neem aan. Vergun, dat ik aanneem. Uw gastvrijheid aanneem voor mij en mijn familia. Edele Crotoniaten, het is mij onmogelijk bij u allen te gelijker tijd te huizen... Maar een gezellig gastmaal wordt nooit geweigerd. En zoo de edele Filomene het vergunt, noodig ik u ook allen bij mij weêrom... Maar nu zoû wat rust en wat eenvoudig voedsel mij welkom zijn...

Zij waren allen woedend op Filomene, en achter Eumolpus' rug, zag ik ze schelden en nijdassen. Maar Filomene zegevierde, en voerde Eumolpus meê, hem latende steunen door haar twee dochters en haar twee zonen, die zij gewenkt had. Het waren twee mooie meisjes en twee aardige knapen; zij voerden Eumolpus meê. Filomene ijlde naar huis om orders te geven. Zij stráálde van haar zege. Wij volgden, en geheel die schaar van Crotoniaten, tuk op Eumolpus' millioenen, omgaf ons met een eskorte van eere. Met duizend plichtplegingen eindelijk liet men ons in de villa van Filomene binnen trekken. Het was een sierlijk landhuis, aan zee, dicht bij den beroemden tempel van Neptunus. Bloeiende klimop, met roze en witte trossen, rankte zich om de portieken. Nu de storm bedaard was, lag de zee, nog slechts met hare laatste koppen schuim ziedende, zonnig aanblauwende voor ons uit.

Filomene trok mij ter zijde, terwijl Eumolpus door de vier kinderen in zijn kamers werd verzorgd.

- Wanneer zendt Eumolpus boodschappers naar Numidië? vroeg zij.
- Van avond, zei ik.
- En naar de katarakten van den Nijl?
- Morgen.
- En wanneer kunnen zij terug zijn.
- Binnen één maand.
- Niet eerder?
- Dat denk ik niet. De reis is ver. Binnen één maand, of misschien wel zes weken.
- Dan brengen de boodschappers hem geld?
- Hóopen geld.
- Is hij rijk?
- Ongelooflijk rijk.
- Heeft hij grond? Landerijen?
- Provincies.
- Juweelen?
- Mijnen van smaragd, in Ethiopië.
- Houdt hij van jeugdige meisjes?
- Van alles.
- Het is goed en wel, zei Filomene; alleen, hoe kom ik aan geld om hem gedurende al dien tijd - één maand, zes weken, misschien - te huisvesten, naar zijn stand.

Ik haalde onverschillig de schouders op.

- Leen, ried ik aan.
- Dat zal ik wel moeten.
- En begin met òns nu te kleeden, Gito en mij, opdat wij fatsoenlijk Eumolpus' maal kunnen deelen. Wij rammelen van den honger. Vergeet niet, dat wij zijn gunstelingen en lievelingen zijn, allebei.
- Ik zal orders geven, zei Filomene.

Een uur later waren wij gebaad, gewreven, gekleed, gekapt, geschoren, onthaard, gezalfd, gegeurd, en lagen wij aan met ons drieën aan een zeer goed maal.

Filomene had ons alleen gelaten, om te zorgen voor onze ver-

trekken, en de twaalf slaven rijkelijk te doen verplegen, maar aan Eumolpus' voeten zaten de twee meisjes, en speelden op harp en dubbelfluit, en aan zijn hoofdeind zaten de beide jochies, en kriebelden den ouden bok achter zijn ooren. Na het maal mochten zij Eumolpus in zijn kamers volgen; hij ontbood alle zijne slaven, want hij beweerde, dat hij ze minstens allen behoefde om zich uit te kleeden voor de siesta, en wij waren eindelijk alleen.

Gito poefde van de pret en den lach.

- Cht! zei ik en tikte hem hard op zijn kop. Wil je wel eens stil zijn...

Ik had hem harder getikt dan ik wilde en hij huilde, dadelijk.

- Maar je moet ook voorzichtiger zijn! Huil nu maar niet...

Ik liefkoosde hem.

- Nou, zei Eumolpus; wie van jullie willen op reis, naar Numidië en naar Egypte? Of waar heen je wil? Terug komen, is niet noodig.

Maar zij wilden alle twaalf blijven, want zij hadden goed gegeten, en hoefden niets te doen. Zij bleven liever, alle twaalf.

- Dan zal ik om boodschappers moeten vragen, en zeggen, dat ik mijn slaven niet missen kan.

Dat vonden zij goed, en zij waren heel blij en trokken zich terug, om te slapen.

Wij hadden geen slaap; wij hadden te veel pret en terwijl Gito en ik ons neêrvlijden op mollige kussens, begon Eumolpus te dichten: met breed gebaar van armen uit wijde mouwen van zijden huisgewaad:

‘O Fortuna, godin, o grilligste aller godinnen...’

II

De gouden dagen schakelden zich. Praefekt, quaestor en alle autoriteiten der stad kwamen hun opwachting bij Eumolpus maken, en wij beiden, zijn gunstelingen, deelden met hem alle eer. Boodschappers waren gezonden naar Afrika, waar zij nooit Eumolpus'

intendanten treffen zouden. In afwachting, dat zij keeren zouden wentelden wij ons in de weelde. In Neptunus' tempel, met groote feestelijkheid, brachten wij een offerande, om den zeegod voor onze redding te danken. Gastmalen volgden elkander op. Iederen morgen, aan Eumolpus' deur, wachtten, met plichtpleging, tal van Crotoniaten; wat Filomene ook verzon om hen af te wijzen. Zij wachtten geduldig, tot Eumolpus hen ontving. Wij waren met hem, en iederen morgen besprak hij met ons, in bijzijn zijner bezoekers, zijn rijkdommen, bezittingen, en aan wie hij dat alles zoû laten. Hij maakte tal van aanteekeningen, schreef namen op, beloofde, beloofde veel. En reeds had hij zijn testament gemaakt, ten gunste van mij en Gito, maar vooral ten gunste van de vier kinderen van Filomene. Die erfden eigenlijk alles: de provincies en smaragdmijnen; wij hadden slechts ons rijkelijk deel als vrijgelatenen. Filomene was razend, dat de bezoekers iederen morgen door Eumolpus ontvangen werden, maar hij stelde haar gerust, door te zeggen, dat hij ze alleen maar veel beloofde, maar ze nog niet in zijn testament had genoemd, en dat de vier kinderen zijn universeele erfgenamen bleven.

De gouden dagen schakelden zich. Waren de bezoekers heen, dan gingen Gito en ik naar het Forum, en Eumolpus, in een weelderig studeervertrek, met bloementrossen behangen portiek, zette zich aan het dichten van zijn epos, over den Thebaanschen oorlog. Heerlijk maal wachtte ons daarna, en de vier erfgenamen van Eumolpus bedienden hem om strijd en zongen en dansten en liefkoosden hem, zoo dat het den ouden dichter en bok aan niets ontbrak, en hij zwelgde als een Perziesch satraap. Des avonds volgde banket op banket. Het was een leven goden waardig.

Op het Forum ontmoetten wij vaak Tryfena, een van de mooiste en rijkste hetaeren van de stad, die dol op Gito geworden was en dikwijls hem meêtroonde. De kleine snaak liet zich zijn overwinning wèlgevallen, en Tryfena, hoewel ik vreesde, dat zij hem zoû vermoorden met haar onverzadelijkheid, overlaadde mijn jongen met goud.

- We moeten dat sparen, zei ik voorzienig; want eéns is dit leven van weelde gedaan.

Zoo nam ik Gito alles af wat Tryfena hem gaf, en bewaarde dat op veilige plaats. Maar Gito had ook andere avonturen, die winst aanbrachten en ik van mijn kant ook. Iederen dag werden wij rijker. Eens werd ik aangesproken door een aardige ornatrix, die mij zeide:

- Mijn meesteres is Circe, een der aanzienlijkste en rijkste en daarbij mooiste en jeugdigste matronen der stad. Zij heeft, o Encolpius, het oog op je laten vallen, en wenscht je te spreken...

- O, deed ik zedig; je moet je vergissen, lief meisje. Ik ben maar een vrijgelatene, en zoo een aanzienlijke vrouw als je meesteres, zal MIJ zeker niet hebben bedoeld...

- Doe maar zoo nederig niet! zei het kamerkatje, dat Chryzis heette. Je meent er niets van, hoor! Denk je, dat we je niet in de gaten hebben, jij en je 'broêrtje' Gito? Jawel, dat loopt met elkaâr hand aan hand over het Forum, met zulke sierlijke afgemeten passen, tip van den mantel ter hand, en ziet rechts en ziet links en oogt hier en oogt daar, als of jullie zeggen willen: wiè moet ons hebben van daag? En jij, als je 'broêrtje' er niet bij is, loopt op en neêr, op en neêr, met je breede borst vooruit, en je armen rond, en je hoofd in den nek, en je groote oogen lonkend ter zij, en je mooie, geschoren mond glimlachend wat vooruit gestoken, bereid tot een zoen, en meer! Geen toekomst kan ik spellen als een augur of een mathematicus, maar ik lees uit je gezicht en je loop, wie je bent en wat je wilt! Denk je, dat we je niet in de gaten hebben, jij, mooie gladiator? Denk je, dat we niet zièn, dat je te koop bent, voor een goeden prijs? Jawel, je bent maar een vrijgelatene, en je komt uit de gladiatoren-kazerne, maar zie je, daar houdt mijn meesteres juist van; die is dòl op slaven, vooral als ze gegeeseld en gebrandmerkt zijn, en ze woû eens zien of jij geen litteekens hebt, die je zorgvuldig bedekt. Heb je ze, wees niet bang: ze zullen Circe nog verliefder maken. Kom ga maar meê, mooie jongen. En wees niet bang voor mij. Ik ben een slavin, maar ik hoû niet van slaven, en zelfs niet van vrijgelatenen, en vooral niet van zulke pedante, hun waarde bewuste gladiatoren als jij. Neen, ik verkies boven jou een deftigen senator, een man

van stand en jaren en aanzien, als ik niet een jeugdig riddertje ka krijgen, maar slaven zijn niet naar mijn smaak. Kom meê.

Zonder veel te filozofeeren over die omgekeerde wereld, waarin adellijke vrouwen gladiatoren zochten, liefst gebrandmerkt, en kamermeisjes ridders en senatoren, volgde ik de aardige snapster, die mij bracht in een prachtige villa, zichtbaar de huizing eener schatrijke vrouw. En in een tuin, waar dicht platanenloof schaduw neêrsloeg, en vuurroode oleanders bloeiden, in een pavillioen van met koorden en kwasten opgehouden vela, op een verguld bedde, in Tyrische kussens, lag Circe, weinig minder volmaakt van liefde belovende schoonheid dan de goddelijke Venus zelve. Over hare alabast-witte naaktheid sluierde alleen behaagziek het goud overpoeierde, al goudblonde haar, en een witte, gouddoorwerkte sluier.

Zij had een opgespleten granaatappel in de hand, en snoepte de pitten...

Nu glimlachte zij, en ik boog, maar niet al te hoffelijk, minder hoffelijk dan ik het kon. Want een gladiator moest niet al te verfijnd doen: daar hield Circe zeker niet van.

- O, Encolpius! stamelde Circe, en strekte de armen, en de granaatappel viel uit de vingers haar; ik ben zoo gelukkig, dat je bent gekomen, want ik smachtte, ik smàchtte naar je!

Wij waren alleen, en ik antwoordde, als ik dacht, dat goed was en Circe strengelde haar armen om mij heen.

- Ben je niet gebrandmerkt? vroeg zij.

Ik verborg mijn brandmerk meestal geheel onzichtbaar onder mijn bruin krullend haar, dat ik wat lang droeg, maar streek nu den lok van mijn voorhoofd. Circe lachte van pleizier en kuste mij heel lang op het altijd vurige teeken van eens in de kazerne opgeloopen straf.

Maar tot mijn ontsteltenis merkte ik, dat ik, waarom weet ik niet, koel bleef als de sneeuw der Alpen. Hoe ik mij ook poogde innerlijk te doen gloeien, ik bleef als ijs. Toen rees Circe in woede en riep:

- Ben jij een gladiator? Ben jij een man? Heb je je krachten

verloren sedert je studeert in de rhetoriek? Appelenpap ben je, en meer niet! Chryzis, Chryzis, waar ben je?

En toen de ornatrix naderde, stortte Circe zich in hare armen en trok haar meê naar een kleinen tempel van Venus, achter in den tuin, om een boete-offering te doen.

Ik vluchtte, naar huis, en legde mij te bedde. Gito vroeg mij of ik ziek was, en ik vertelde hem mijn avontuur. Hoewel hij zichzelven alles vergunde, was hij boos als ik mijn vrijheid benutte, maar toch, nu ik te bed lag, en ziek, als ik meende, verzorgde hij mij. Hij gaf mij kleine hoeveelheden wijn, vermengd met satyrion, uien met peper, en kreeft in sterke garum-saus. Toen ik gegeten had, dekte hij mij toe en liet mij slapen.

Maar voor dat het nacht werd, voelde ik mij zeer verkwikt en heel sterk, en begreep ik niet wat mij was overkomen. Gito was uit, de goden wisten waarheen... In zijn vertrekken hoorde ik Eumolpus zijn epos voordragen aan zijn vier kleine erfgenamen, die hem nooit meer verlieten. Ik voelde lust om op te staan, kleedde mij vlug en ging uit.

Buiten was het een zoele sterrennacht. De door Gito bereide spijzen hadden mij zoo verlangend en razend gemaakt, dat ik zocht naar de wijk van pleizier. Maar, of ik mij vergiste, plots bevond ik mij vóor een tempel, en zag, dat de poort op een kier was. Ik hoorde vreemd gejuich, cymbels slaan, krotalen klapperen en nieuwsgierig om deze nachtlijke eeredienst, sloop ik binnen...

Een schrille woede van kreten schreeuwde op, een razernij, een angst, een geroep van heiligschennis en moord. Ik merkte, te laat, dat ik iets vreeslijks had misdaan. Dat ik in den tempel van Priapus was binnen gedrongen, waar een orgie voor alleen vrouwen werd gevierd. Ik had ze gezien, de vrouwen, juist toen zij allen met simulakers van Priapus, zich verdrongen om een ganzerik. En ook had ik gezien te midden der vrouwen... Tryfena, de hetaere, die dol was op Gito, en naast haar Gito, gepruikt en vermomd als een vrouw.

Ik vluchtte, maar de vrouwen, woedend, vervolgden mij en de

ganzerik, opgehitst, beet mij met zijn krachtige snebbe in de kuiten en trok mij aan de tuniek. Het was mij te veel en in eens wendde ik mij om, greep den vogel woedend bij zijn hals, en draaide dien om, tot hij zieltoogde.

Een oorverdoovend gekrijsch en gejammer der vrouwen ging op, om den ganzerik, die dood lag.

- Wat heb je gedaan?! riep Gito verschrikt. Heiligschennis heb je gepleegd! Den heiligen vogel van Priapus heb je vermoord! En de mysteriën van Priapus, waar geen mannen bij mogen zijn, heb je bespied!

- En wie heeft grooter heiligschennis bedreven? riep ik woedend uit. Ik, die van den prins geen kwaad wist, of jij, die met overleg je in Tryfena's sluiers en haar pruik vermomt, en je zoo snoert, dat je er als een meisje uitziet! Naar huis en gauw, of ik ransel je dood!

Maar Tryfena riep:

- Encolpius, Gito, vlucht! Vlucht beiden! Want als de vrouwen er kans toe zien, zullen zij jullie beiden vermoorden...

Het was haar zeker een voorwendsel om mij Gito te ontrooven: zij wierp haar wijden mantel om hem heen, en voerde hem schielijk weg; ik had juist nog den tijd een doolhof van straten in te schieten, want de razende vrouwen kwamen weêr op mij af.

Ik sloop hier en daar, ik ijlde, ik verborg mij in een poort en zij stoven langs mij heen. Toen kwam ik te voorschijn en mij een held voelende, van razernij ook, haastte ik mij naar Circe's villa.

Het was nacht en doodstil. Van jasmijnen geurde het in den tuin, en de aromen vervoerden mij. Ik wist waar Circe sliep, en zoo dicht mogelijk haar venster naderend, kermde ik meer dan ik zong een verliefd lied...

Het venster werd geopend. Een witte vrouw werd even zichtbaar en een lampje sterrelde.

- Circe! riep ik. Ik ben het, Encolpius, en ik studeer niet meer in de rethoriek; ik wil weêr gladiator worden, en ik ben juist door mijn meester Eumolpus versch gebrandmerkt geworden!

- Sluip door de agaven heen, wenkce mij Circe.

Ik sloop door de scherpe agaven, niet zonder mijn bloed aan haar zwaarden te laten.

- Kom! wenkte mij Circe. O, kom, mijn Encolpius! Klim aan mijn raam op, hier aan deze sluiers...

Zij had twee, drie sluiers in elkaâr gekronkeld en ze bevestigd aan een ring van het raam. Ik klom er langs op en was weldra binnen.

Circe stortte zich in mijn armen.

- Encolpius! riep zij. Ik ben zoo gelukkig, dat ik je hier heb, in mijn huis. Want, trots alles, heb ik je lief, en je leven is in gevaar!

- Omdat ik den ganzerik heb vermoord? riep ik uit.

- Welken ganzerik? riep Circe. Neen, om geèn ganzerik, maar omdat ALLES ONTDEKT IS.

- Wat?! riep ik uit.

- De slaven van Eumolpus hebben alles ontdekt aan Chryzis! En Chryzis zegt, dat alles goed en wel is, maar dat, als ze geen millioen sestertiën krijgt, ze zal vertellen aan Filomene en aan alle Crotoniaten, dat jullie drie schelmen zijn en Eumolpus geen as bezit in Numidië of aan de katarakten van den Nijl... Maar intusschen, o Encolpius, heb ik je veilig hier! Hier in mijn armen! En zullen wij, o mijn lieveling, de godin, die vertoornd is, verzoenen met een zoo teedere eeredienst, als maar mogelijk is!

Circe trok mij tot zich, in de kussens, en ik deed, als ik dacht, dat goed zoû zijn. Maar de ontsteltenis over de ontdekking van ons bedrog sloeg mij, o wanhoop, tot machteloosheid en bevroor in mij mijn warm bloed tot de koudste sneeuw der hoogste Alpen. En Circe rees in grootere woede nog dan de eerste maal en riep:

- Wat? Ik red je het leven, en zóo bedank je mijn edelmoedigheid! Dan zal ik je ook doen vermoorden, o schelm, die je bent, nietswaardige student in de rhetoriek, bedrieger van heel Crotona!

En vóor ik er op bedacht was, sloeg zij hard op een zilveren gong.

- Hei! Heu! Hier! Slaven! Komt! Een inbreker, een dief, een

moordenaar! Slaat hem dood! Slaat hem dood!

Zoo riep in verontwaardiging en woede Circe en de ontwaakte slaven schoten toe en allen grepen geesels en zweepen en wilden mij te lijf. Ik vluchtte langs de sluiers, die nog aan het raam waren blijven hangen, ik wrong mij door de agaven, en mij afvragende, waarom de goden mij toornden, daar ik op één nacht tweemaal door woedende vrouwen bijna werd vermoord, vergeleek ik mij bij Orfeus, die door menaden verscheurd werd. Waar zoû ik heen? Het beste dacht mij naar huis te gaan en Eumolpus te wekken.

Ik ging naar huis, waar ik Gito vond; ik deelde hem meê welke avonturen ik had beleefd, welk gevaar ons hing boven het hoofd, en wij spoedden ons naar Eumolpus. Hij lag in diepen slaap. Wij schudden hem ieder aan een arm, en wij fluisterden aan zijn oor:

- Eumolpus! Word wakker! Wij moeten vluchten! De slaven hebben alles aan Chryzis verteld, de ornatrix van Circe, en zij wil een millioen sestertiën hebben, of vertelt àlles aan heel Crotona...

- Dan kunnen wij niets dan vluchten! zei Eumolpus.

- Maar eerst verzamelen wij alles wat wij verzamelen kunnen! riep ik en dadelijk vouwde ik, door Gito geholpen, kostbare kleêren te zamen, en maakte er bundels van, terwijl Eumolpus kostbaarheden en geld bij zich borg. In een gordel had ik al ons opgespaarde goud genaaid, en zoo belast en beladen namen wij de vlucht uit de villa van Filomene. Men bemerkte ons niet. Het was nog nacht; in het Oosten bleekte de dageraad.

- Wat zullen wij doen! zei Gito.

- Ons lot aan de zee toe vertrouwen! riep Eumolpus; hopende, dat Neptunus ons geen schipbreuk meer zal aandoen. Naar den haven, vlug! En terwijl het nog donker is, ons verbergen aan boord van een der schepen, die morgen naar Ostia gaan. Want in Rome komt binnen een week de keizer terug, om zijn Triomf te vieren, en alles stroomt naar Rome, om dat schouwspel te zien, en tal van vaartuigen liggen in den haven gereed.

- Welke keizer? vroeg ik.

- Dat weet ik niet, zei Eumolpus. We veranderen zoo dikwijls van keizer.

Zonder meer in de geheimen der politiek te willen doordringen, spoedden wij ons naar den haven. Roziger bloosde de dageraad. Daar lagen tal van schepen gemeerd; daar was reeds vroege bezigheid der scheepslui, die lasten binnen laadden.

Gito en ik droegen de bagage, hij de juweelen, ik de zware kleêrbundels op mijn schouder. Eumolpus, in langen mantel, bleef voor den schijn onze meester. En hij sprak een der magisters aan en zeide, voornaam:

- Kan ik plaats bekomen naar Ostia voor mij en mijn twee slaven? Ik ben vroeg gekomen, om zeker te zijn plaats te vinden.

- Wij vertrekken al in het eerste uur van den morgen, en ik heb nog een bedde leêg, dat gij kunt innemen, maar uw slaven zullen zich op den steven moeten opschieten.

- Mijn slaven zijn gewend het goed te hebben, zei Eumolpus; en ik moet twee bedden voor hen hebben.

- Die zult ge niet gemakkelijk krijgen, zei de magister; want alle plaatsen zijn besproken, omdat alles naar Rome gaat.

Ik vroeg, vlug, hier en daar, aan andere magisters, maar die hadden zelfs geen enkel bedde over. Zoo dat wij besloten het bedde van den eersten magister aan te nemen.

- Gij zult het wel deelen, met zoo knappe slaven, zei de magister goedsmoeds, terwijl Eumolpus hem den overtocht betaalde.

Wij gingen dadelijk aan boord. Het was een mooi navigium, grooter en weelderiger dan waarmeê wij schipbreuk hadden geleden. Het had een okerkleurig zeil en het bronzen rostrum, de scheepsneb, was de gehoornde kop van een ram. Twee zeepaarden waren, met krullende staarten, geschilderd ter zij van het rostrum. Wel vijftig roeiers waren reeds op de roeibanken gezeten. Zij zongen in afwachting van het vertrek, een weemoedig eentonigen deun.

Tusschen de roeibanken en het dek was een middenverdieping, met kleine hutten voor aanzienlijke reizigers. Er waren er vier. De magister zeide ons, dat de eene hut ingenomen was door den eigenaar van het schip, de schatrijke Lycas, dat twee andere waren besproken, en hij toonde Eumolpus de vierde hut. Wij gingen er

alle drie in, het raadzaam vindende ons niet al te veel te toonen: ik legde den magister uit, dat onze meester onze diensten behoefde.

De morgen brak aan. Door het raampje zag ik over den haven. De witte stad rozigde meer en meer, de Neptunustempel zuilde onvergelijkelijk schoon tegen de nog transparant dauwige lucht. Het weêr beloofde heel gunstig te zijn. De haven was een bosch van masten, was één vroolijkheid van oranje, okeren en purperen zeilen, beschilderd met de geluk aanbrengende en voor schipbreuk bewarende teekenen: een oog, een haan, twee handen in één. Al die zeilen klapperden zachtjes, in den zachten bries van den morgen, en van overal, als een koor, weemoedigde-aan de eentonige deun der roeiers en der matrozen.

Boven, op het dek, hoorden wij zware kisten en balen inladen, en de bevelende stem van den magister. Wij zaten, een beetje angstig, met ons drieën op Eumolpus' bed, en verlangden zeer het sein van den stuurman te hooren. Dat inladen geleek ons eindeloos. Eindelijk hoorden wij een andere mannestem, meesterachtig, en de stem van den magister werd heel eerbiedig.

- Dat zal Lycas zijn, zei ik zacht.

Eumolpus schudde het hoofd van ja, en dat het wel zoo kon wezen. Wij wachtten geduldig.

- Wie zouden toch de andere reizigers zijn? vroeg Gito nieuwsgierig.

Plots hoorden wij een vrouwestem.

- Hoor! zei Gito. Het is Tryfena!!

Waarlijk, het was Tryfena, met haar slavinnen! Zij ging naar Ostia! En wij hoorden haar zeggen:

- Als ze wisten, dat er een prijs is gezet, om hen te vangen! Wie weet, waar ze zijn op het oogenblik! Wie weet, waar ze zich verbergen!

Toen hoorden wij Lycas Tryfena verwelkomen en haar de hut toonen over de zijne.

Reeds werden aanstalten tot vertrek gemaakt, naar het scheen, maar men wachtte nog den laatsten reiziger. Daar scheen het, dat hij kwam... Wij hoorden vrouwenstemmen... Ik werd heél bleek!

Het waren de stemmen van Circe en Chryzis!

Als zij mij ontdekten, waren wij verloren. Twee malen had ik Circe zóo beleedigd, dat zij mij nooit vergeven zoû. Zij zoû mij doen oppakken en Gito en Eumolpus ook.

- Wij zijn verloren!! stamelde ik.

- Nog niet... zei Eumolpus. Blijf stil...

Het anker werd gelicht. De hortator zette het CELEUMA in, een zingend kommando gelijk, en de roeiers, dadelijk, bewogen de riemen en vielen in. Om zoo zwaar werk zeker klonk eentonig, weemoedig, hun lied. De hortator begeleidde met helderder stem, en het navigium, langzaam, gleed tusschen de kleine liburnen, de vlugge oorlogschepen, uit den haven van Crotona.

Eumolpus herademde.

- Maar als Circe mij ziet, fluisterde ik; laat zij mij oppakken en knevelen, en mij niet alleen: ons alle drie.

- Hoor! zei Eumolpus. Het eenige wat ons te doen staat is, dat ik, als zeeziek, blijf in de hut, en dat jullie je vermommen.

- Maar hoe ons te vermommen, zei Gito; dat wij onherkenbaar zijn en toch niet den achterdocht opwekken van den magister, die ons gezien heeft!

- Maak je beiden zwart met mijn inkt, zei Eumolpus; dan zeg ik den magister, dat ik jullie verkoopen wil, als Ethiopische slaven!

- Een slecht idee, Eumolpus! zei ik. Die zwarte inkt zal ons niet geheel onherkenbaar maken, en de magister zal achterdocht krijgen, het Lycas vertellen, en geen van beiden zullen het gelooven, want geen Ethiopische slaaf zoû opbrengen wat je winnen zoû als je waarlijk mij en vooral Gito verkocht, in de gestalte, die de natuur ons gaf.

- Ik weet beter! riep Eumolpus. Jullie knippen je haren af en scheren je wenkbrauwen; jij, Encolpius, bent al gebrandmerkt, en Gito schildert zich een brandmerk op het voorhoofd, en zoo bind ik jullie in het onderschip vast, om jullie te straffen voor iets wat je hebt misdaan. Dan blijven wij allen onzichtbaar.

- Dat is ook een pleizier! stribbelde Gito tegen.

- Jawel! riep ik uit. Jij loert om Tryfena te naderen, maar dàt zal

je niet: Eumolpus' idee is het eenige uitvoerbare. Kom hier, ik zal je knippen en scheren en jij mij.

- Ik heb niets geen lust mijn haar te verliezen en kaal te zijn als een ei! stribbelde Gito tegen en huilde.

- Je moet! zei ik. Hier!! Kom hier! Later groeien je blonde krullen weêr aan! Kom Gito, laat je zoet knippen!

Ik zocht in onze bagage scheermes en schaar en begon... O, het leek mij heiligschennis mijn ‘broertjes’ mooie krullen te knippen en hem te scheren, brauwen en kruin! Nu zag hij er uit als een zoet, rond eitje en hij huilde. Maar ik dwong hem nu mij te barbieren en hij knipte mij en schoor mij de brauwen.

- En dan zal ik den magister doen waarschuwen, dat ik mijn slaven straffen wil en ze wil laten binden in het onderschip, zei Eumolpus.

Juist op dat oogenblik verscheen aan het deurtje van de hut de magister.

- Worden er hièr haren geknipt! riep hij uit. Mijn meester Lycas, die het geluid van scharen hoorde, laat onderzoeken wie er waagt zich te laten knippen bij zulk mooi weêr en kalme zee! Want dat brengt immers ongeluk aan! Wel allemachtig, waarlijk, hièr worden er haren geknipt!

- Magister, begon Eumolpus; ik wil mijn slaven straffen...

Maar achter hem verscheen Lycas, de rijke eigenaar van het navigium en hij zeide, toornig:

- Worden hièr haren geknipt! Maar, heerschap, weet ge niet, dat haren knippen aan boord bij helder weêr niet veroorloofd is, omdat het den storm oproept!

- Heerschap, antwoordde Eumolpus; gij, zeelui, weet en onthoudt vele dingen, die wij, landlui, niet weten of telkens vergeten.

- Alles goed en wel, zei Lycas; maar ter verzoening moet ik op den achtersteven, vóor het beeld van Isis, de patronesse van mijn navigium, uw beiden slaven twintig zweepslagen laten toedienen. Dan is alles in orde.

- Ik had ze juist tot straf van veél wat zij misdeden, willen doen opsluiten in het onderschip.

- Dat kan, zei Lycas; maar eerst moeten ze de twintig zweepslagen hebben gekregen, vóor het beeld der godin...

Er was niet veel aan te doen. Gito huilde.

- Huil toch niet! fluisterde ik. Anders komen de vrouwen kijken wat er gaande is.

Matrozen voerden ons meê, op het bevel van den magister. Terwijl zij ons naar den achtersteven voerden, waar het standbeeld rees der godin, met een kostbaren sluier om, en een zilveren sistrum in de hand, zag ik op de voorplecht zitten Circe en Tryfena, beiden met hare slavinnen, en het dacht mij, dat Circe poogde als een hetaere te doen en Tryfena als een matrone. De beide vrouwen spraken niet met elkaâr, maar keken elkaâr ter sluiks aan.

Vóor het beeld der godin, op mijn naakten rug, verdroeg ik zonder een kik, de eerste zweepslagen. Maar mijn arme Gito huilde luidkeels.

- Het is ook jammer, zoo een mooi ventje, zeiden de matrozen. We zullen niet hard slaan...

Maar Gito gilde toch of hij vermoord werd, en op den voorplecht zeiden de vrouwen tot haar slavinnen:

- Wat gebeurt er toch, wat gebeurt er toch??

En jawel, zij kwamen kijken! Zij naderden beiden, Circe en Tryfena en Circe herkende dadelijk mijn brandmerk:

- Het is waarachtig Encolpius! riep zij verrukt.

- Het is mijn lieve Gito, bij alle goden! riep Tryfena uit. O Lycas, Lycas, straf hem niet: hij is veel te mooi en te teêr om te geeselen!

- O Lycas, riep nu ook Circe; straf Encolpius niet, want ik wil hem koopen van zijn meester!

Maar Lycas verstond het zoo niet. Ten eerste moesten, ter verzoening van de godin, de twintig slagen worden gegeven, en dan was Lycas, die de gunst dacht te plukken zoo wel van Tryfena als van Circe, woedend en jaloersch op ons beiden. De matrozen trokken partij voor hun heer, en alle slavinnen trokken partij voor haar meesteressen. Er ontstond een laweide van belang. Een gegil, een geschreeuw van moord en brand, een oproer door het heele

navigium. Maar Tryfena wist mij in te fluisteren:

- Laat mij Gito, dan vertel ik Lycas niet, dat er een prijs is gezet op jullie hoofden.

En eindelijk kon Lycas de twee vrouwen toefluisteren (ik overhoorde hem):

- Wees mij om beurten gewillig, dan spaar ik die beide mannen...

Toen naderde Circe mij, en fluisterde:

- Student in de rhetoriek! Als Lycas dezen nacht bij Tryfena toeft, zoû ik willen weten of de zeelucht je goed doet...

Zoo waren het over en weêr beloften, in stilte gefluisterd. Dat gaf een kalmte, vooral ook omdat de gubernator en de hortator luide riepen, dat hun bevelen niet werden gehoord, door al dat laweide, en dat zij er niet voor instonden, als er een ongeluk gebeurde. Toen was het, dat, midden in dezen wapenstilstand, Eumolpus, nieuwsgierig, het niet uithield in zijn hut, en verscheen. Hij maakte een waardig figuur met zijn grijze lokken en zijn lange samaar en daar Lycas nog niets wist, zeide deze onzen ouden dichter beleefde dingen, zoo als het betaamt, dat men doet, aan een grijsaard en een rijk grondbezitter. En Eumolpus antwoordde waardig, en er scheen iets van vrede te zullen komen, toen Chryzis aan Eumolpus en mij fluisterde:

- Alles goed en wel, maar ik moet een millioen sestertiën hebben of ik vertel Lycas wie jullie zijn, en dat er een prijs is gezet op jullie hoofden, zoo dat hij jullie alle drie opsluit in het onderschip, en in Ostia aan het gerecht overlevert!

Een millioen sestertiën! Het was geen kleinigheid! Gelukkig kwamen Circe er bij en Tryfena, die zich aan elkaâr hadden aangesloten tijdens den strijd, en omdat Circe verliefd was op mij en Tryfena op Gito, susden zij Chryzis met veel beloften, opdat zij niets zoû aan Lycas vertellen. Zoo dat wij op het oogenblik waren gered, waarbij nog kwam, dat Lycas Chryzis heel aardig vond, en dat zij die aanzienlijken lieden den voorkeur gaf boven slaven, zeker bedacht, hoe het haar voordeeliger zijn zoû Lycas geheel te winnen, dan haar kostbaren tijd te verliezen met ons te verklikken.

Zoo weefde er zich aan boord een webbe van liefdedraden, terwijl de morgen opgoudde over de diep blauwende zee, en bij den eentonigen deun der roeiers het navigium als een scherpe voren schuimende sneed door de lichtelijk golvende wateren. Daar Gito heel ongelukkig was, omdat zijn haren waren geknipt, en zijn brauwen geschoren, kapte Tryfena hem met een harer blonde pruiken, en legde hare slavinnen hem valsche wenkbrauwen op, zoo dat hij er allerliefst uitzag, vooral toen Tryfena hem liet blanketten en kleeden in een van hare eigen gewaden: hij was zóo mooi, hij leek zoo een aardig meisje, dat Lycas de oogen niet van hem afhield, en Chryzis jaloersch werd en Tryfena ook, en ik ook, en omdat ik jaloersch werd, ook Circe. Zoo weefde zich het webbe van liefde en van ijverzucht, tot Circe ook mij kapte met een van hare pruiken en mij brauwen deed opleggen; ik zocht toen in de Filomene ontroofde kleederenbundels een met ranken geborduurde Syrische geel zijden tunica en kleedde mij met zorg en zag er zoo goed uit, dat de oude Eumolpus mij zeide:

- Mijn beste Encolpius, ik zoû bijna een dwaasheid voor je gaan voelen!

- Eumolpus, zeide ik; je hebt je tijd gehad bij Filomene, waar je niet minder dan vier erfgenamen bezat; wees nu rustig, hoû je kalm, en vertel ons, om ons te verstrooien, een verhaal, zoo als je zoo mooi kunt doen...

En tot Lycas zeide ik:

- Mijn meester Eumolpus, die niet alleen een rijk grondbezitter is, maar ook een groot dichter en een boeiend verteller, zal ons, zoo gij het vergunt, o Lycas, een verhaal doen, om ons den tijd te doen vergeten, tot de nacht valt...

Dit voorstel viel in goede aarde. Vela werden gespannen, golfden boven onze hoofden uit, en klapperden, flapperden, want er stak een felle bries op; het navigium danste met hooger rythme, de baren klievend, maar de lucht was heerlijk en goud, het azuur van de zee geurde zilt, en er was zoo een blijdschap om te leven aan boord, dat niemand ziek was, en Circe, Tryfena, Gito, met Lycas en ik en ook Chryzis, bevoorrechte slavin, allen op kussens

gestrekt, wijl dranken in sneeuw gekoeld en snoeperijen ons Lycas deed dienen, luisterden naar het verhaal van Eumolpus. Gij kent zeker dat verhaal: het was van die matrone van Efezus, die, eerst ontroostbaar over den dood haars gemaals, zich wilde laten verhongeren bij diens lijk in zijn sepulker, maar, zich sneller dan ge zoudt denken, troosten liet door den soldaat, die het lijk van een misdadiger, aan den galg opgehangen, bewaken moest. Gij herinnert u zeker, dat de matrone zich niet alleen binnen zeer korten tijd liet troosten, maar ook nog het lijk van haar man in de plaats hing van dat van den misdadiger, door zijn verwanten geroofd tijdens de kussen, die zij wisselde met den soldaat. Ik zal u dus het verhaal van Eumolpus niet oververtellen, maar alleen zeggen, dat geen der reizigers het nog had gehoord, en zij allen, bekoord door Eumolpus' groot talent van vertellen, aan zijn lippen hingen om geen woord te verliezen van die ondeugende satyre op de ontroostbaarheid van het vrouwelijk hart.

Zoo bekoord door Eumolpus' verbaal waren zij allen, dat alleen ik en Gito bemerkt hadden, hoe de stevige bries, die al boven onze hoofden de vela deed klapperen en flapperen, boller en boller het okeren zeil had doen zwellen. Zelfs Lycas, teeder door Chryzis aangekeken, scheen door zijn verschillende aandoeningen en verlangens niet op te letten, dat er zwaar weêr in aantocht was, dat eerst dik witte, toen donkerder wolken aan den hemel zich samen pakten, dat de zon zich verborg, en de orkaan begon aan te huilen, als met een zwerm van razende Eumeniden. Van dit oogenblik maakte ik gebruik om, wat ik al lang overdacht had, ten uitvoer te brengen; terwijl namelijk Lycas opschrikte en met den magister bevelen riep, waardoor heenschreeuwden de stemmen van bortator en gubernator, wist ik het beeld van Isis te naderen, en der godin, die ik weinig vertrouwde en die mij toch niet genegen was, haar zilveren sistrum en haar zeer rijken sluier te ontrooven, waarna ik beide kostbaarheden ongemerkt wist te verbergen tusschen onze bagage. Intusschen waren de vrouwen, om den oprazenden storm, heel angstig geworden, en daarbij ziek, zoo dat het links en rechts een gejammer werd en een ge-

kerm en een gekreun en een gespuw over boord, om zelve wee van te worden.

De hemel was inktzwart geworden, het weêrlicht flitste als met zwaarden van goden, die elkander gingen te lijf en onheilspellend rolde de donder.

De vrouwen gilden en schreeuwden en Gito was ook zoo bang, dat hij zich vast klampte aan mij, en jammerde, dat, als hij sterven moest, hij sterven wilde met mij. De wind raasde aan van alle kanten: soms scheen de orkaan ons naar Sicilië meê te slieren; dan, ons schip geheel hellende overzij, bliezen de vlagen ons als een notendop weg naar het Noorden. Reeds waren er matrozen en slaven over boord geslingerd. Het okeren zeil scheurde af, wimpelde één oogenblik als een reusachtige vlag en viel verder in zee. Hooge golven overrolden het schip. De mast kraakte, brak als een riet en viel over boord te midden van de warreling der koorden. De roeiers roeiden niet meer en waren op dek geklauterd, slechts bedacht op hun eigen redding. Maar Lycas belastte een sloep met zijn kostbaarheden, deed de vrouwen er in stijgen, en gelastte de sloep te doen zakken. Oorverdoovend gilden de vrouwen, oorverdoovend schreeuwden matrozen, oorverdoovend raasde de orkaan.

Het kostbaarste wat wij bezaten, bond ik om mijn lijf.

- Gito! zeide ik toen. Misschien is ons laatste uur gekomen. Wij waren elkaâr, trots alles wat ons overkwam, zoo lief, als niemand ons. Laat mij je binden aan mij vast; omhels mij voor het laatst, en zoo wij niet samen leven kunnen, zullen wij samen sterven.

De jongen was al half gezwijmd van angst, ik kuste hem en bond hem vast aan mijn middel. Ons schip, geslingerd hier en daar, zonder mast, zonder zeil, zonder roer, kraakte door midden en spleet op. Het was middag en het was nacht. Door de pikzwarte wolken flitsten de bliksems, uit de pikzwarte wolken rolde de donder. Nabij scheen het einde der wereld.

Ik was in zee gesprongen. Op mijn rug beladen met al wat wij kostbaarst hadden verzameld in Crotona, en daarbij nog sistrum en sluier van Isis, en aan mijn middel Gito gesnoerd, zwom ik met

één arm, mijn andere arm onder Gito's hoofd, bleek, bezwijmd, de oogen toe. Ik zwom, of liever, ik werd gedompeld in watere afgronden, opgeslierd op watere bergen, gestikt in schuim, overrompeld door baar na baar.

Ik voelde mijn kracht mij begeven: ik sloot de oogen, slikte het water in en voelde alleen de blijdschap, dat ik sterven zoû met Gito saâm. Daar ontmoette mijn arm een balk van het gespleten navigium. Alles in mij herleefde, ik opende de oogen, ik ademde, ik ondersteunde mijn 'broêrtjes' hoofd. Ik klampte de balk, die mij eerst ontglipte; ik klampte haar eindelijk vast.

Ik klom op de balk, ik klampte mij aan de balk. De golven hieven de balk, met ons, naar den hemel, of dompelden ons, op de balk, onder in afgrond diep. Ik bezwijmde half, maar behield de kracht de balk niet los te laten. Dàar, in de verte, kronkelde violette karteling op, was land. Welk land, ik wist het niet... Zouden de baren ons werpen op strand, of ons voeren naar onbekende, verdere oceanen, en zekeren dood??

Heuvelen kartelden uit, violet, daar ginds... Het land naderde; wij naderden, geslingerd, geslierd, het land. Ik krampte steeds de balk: twee-, drie-, viermaal wierpen mij de golven al op het strand, maar sleepten mij weêr meê. Tot eindelijk ik bleef liggen.

Wij waren gered! Daar lagen wij aan land, neêr gekwakt. Ik bond Gito los; hij bloedde aan het hoofd. Hij was bezwijmd, maar hij leefde.

Ik bond ook den bundel los, van mijn rug, en strekte mij uit naast mijn vriend. Ik zag uit. Wat was er geworden van de sloep?

Was zij vergaan, met Lycas, met Circe, Tryfena, Chryzis, en de vrouwen? Ik heb het nooit geweten. Ik heb hen nooit weêrgezien.

Dáar zag ik een stuk romp van ons schip. Het werd geslingerd, geslierd naar alle, alle zijden. Daar dreven balken, een stuk van een mast... Plotseling dáar, in een ton, zag ik Eumolpus drijven! De zee wierp hem aan strand.

Hij was gered, als wij!

Wij lagen alle drie bij elkaâr, en toen Gito ontwaakte, zeide hij:

- Ben ik nù heusch niet dood?

- Neen, zeide Eumolpus toen. Maar wij zullen nóoit meer onze kostbare levens aan Neptunus toe vertrouwen. Twee malen heeft hij ons bedreigd; zeker voelt hij geen liefde voor ons, ook al heeft hij ons niet doen omkomen en al heb ik hem in Crotona kostbare dankoffers gebracht, gelukkiglijk niet van mijn eigen penningen. Maar de derde male zoû de zeegod, die ons zoo zichtbaar onwelwillend is, ons zeker niet sparen. Nooit reizen wij dus weêr per navigium. Maar daar Encolpius, krachtig als Herkules zelve, aan zijn lichaam gesnoerd niet alleen Gito redde maar ook veel kostbaars behield, goud, juweelen, een zilveren sistrum en een onschatbaren godinnesluier, zoo zullen wij den moed niet verliezen, vragen waar wij zijn aangeland, ons te nutte maken de eigenaardige neigingen van de personen onder wie wij geraakt zijn, zoo als wij in Crotona hebben gedaan, en dan, o mijn twee onafscheidbare vrienden, ons opmaken naar Rome, om toch eens te onderzoeken welke keizer eigenlijk over ons heerscht en het schouwspel van zijn Triomf te zien!

Dit dacht Gito en mij een prachtig denkbeeld en nadat ik mijn kostbare have geschikt had en mijn met goud beladen gordel steviger had aangesnoerd, togen wij allen drie op weg naar de huizen, die ginds tegen den violetten heuvelrand opblankten in de meer en meer helderende lucht, terwijl wij de laatste woede der zee, die ons zoo weinig beminde, den rug toe draaiden met het gebaar en het knallend geluid van onze allerdiepste minachting.

Verantwoording

Begin 1903 liet Couperus zijn uitgever L.J. Veen weten dat hij van plan was ‘Antieke Sproken’ te schrijven. Hij dacht aan verhalen over de mythologische figuren Dionysos, Aphrodite en Herakles.[1] In maart van dat jaar begon hij aan ‘een antiek verhaal’[2] over Dionysos dat zou uitgroeien tot zijn eerste mythologische roman. Aan *Herakles* zou Couperus pas in 1911 beginnen. En een verhaal of roman onder de titel ‘Aphrodite’ is niet tot stand gekomen; wel schreef Couperus in november 1904 het verhaal ‘Adonis’, waarin de godin Aphrodite een hoofdrol speelde. Het werd in 1906 gepubliceerd in het tijdschrift *Groot Nederland*.

In het najaar van 1909 begon Couperus met het schrijven van feuilletons voor *Het vaderland* en verhalen voor *Groot Nederland*. Hij was van plan ze na de eerste publikatie in verzamelbundels uit te geven. Op 10 oktober vroeg Couperus aan Veen of hij belangstelling had voor twee van dergelijke bundels: ‘Ik schrijf op het oogenblik kleine schetsen, novellen, impressie's, die in Groot-Nederland maandelijks verschijnen zullen, en die ik het volgende jaar zoû willen vereenigen tot twee bundels.’[3] Een van de bundels zou heten: *Antieke verhalen*. Hij zou bestaan uit: ‘[...] kleine antieke verhalen (Romeinsche historie, mythologie etc.)’.[4]

Op Couperus' vraag welk honorarium hij voor de bundels zou

1 Vgl. Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*. Ed. H.T.M. van Vliet. Utrecht/Antwerpen, [1987]. p. 80.
2 [Louis Couperus]: *Waarde Heer Veen/Amice; Brieven van Louis Couperus aan zijn uitgever*. Ed. F.L. Bastet. 's-Gravenhage, 1977. 2 dln. Dl. 1: *1890-1902*. Dl. 11: *1902-1919*. In: *Achter het boek* 12 (1973), afl. 1/3 en 13 (1974), afl. 1/3 Dl. 11, p. 23
3 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 114.
4 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 118.

willen geven, antwoordde Veen niet onmiddellijk. Wel verklaarde hij zich bereid de boeken uit te geven, maar hij raadde Couperus aan liever met een nieuwe roman te komen dan met verzamelbundels: ‘Komt er [...] een roman als Stille Kracht, Lijnen, Majesteit of last not least Eline Vere, dan ben ik overtuigd dat je oude, groote publiek weer terug komt. Temeer daar ik dan ook met den geest der tijden wil meegaan om de boeken wat goedkooper te maken. Ik geloof dus dat het in het belang van schrijver en uitgever is, dat je wachten gaat tot je een nieuwe roman gereed hebt.’[5] Couperus weigerde: ‘Te wachten tot ik een roman zoû hebben, kan ik niet, om de eenvoudige reden, dat ik vast van plan ben nooit meer een roman te schrijven. Het Hollandsche publiek, dat mijn beste boeken niet koopt, is mij heusch niet waard de tension d'esprit, die noodig is voor een groot werk. Ik ben weêr gaan schrijven, om het geld. [...] Ik schrijf dus geregeld, iederen dag, mijn vier, vijf bladzijden, om geld. Om geen andere reden. In Groot-Nederland zullen iederen maand mijn stukken verschijnen: verder in enkele couranten. Daar wil ik bundels van maken. Wilt gij ze uitgeven, heel goed: zeg dan, wat ge er voor geven wilt: grootte, 2 deelen, als de vroegere romans. Wilt gij ze liever niet hebben, dan ben ik wel genoodzaakt naar een ander uit te zien. [...]

‘Verder geloof ik, dat ik genoeg talent heb, om zelfs in die kleine maakschetsjes en novelletjes iets goeds te geven.’[6]

Begin november 1909 bood Veen voor twee bundels met de omvang van de vroegere romans van Couperus in twee delen ƒ1200,-.[7] Couperus vroeg Veen een nieuwe berekening te maken, uitgaande van een honorarium per vel van 16 pagina's druks. En twee weken later stelde hij als ‘hoofdvoorwaarde’: ‘Ik

5 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 115-116.

6 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 116-117. Teleurgesteld over de ontvangst van zijn werk door het publiek en de kritiek, had Couperus in 1907 besloten geen romans meer te schrijven. In 1910 zou hij op dit besluit terugkomen.

7 Vgl. Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 117.

moet *absoluut* nog deze maand ƒ1200.- voorschot ontvangen [...].'[8] Veen stelde daarop voorin 1910 twee bundels te maken van 13 à 14 vel waarvoor hij ƒ30,- per vel zou kunnen betalen: 'Loopen deze twee nu wat mee dan kan voor 1911 altijd nieuwe condities gemaakt worden, maar loopen ze tegen dan moet ik voor de andere ook minder geven.'[9] Hij wilde de bundels in mei en oktober 1910 laten verschijnen. Couperus reageerde geïrriteerd: 'Het doet me leed, dat wij op zoo een weinig zakelijke manier opschieten. Ge kunt toch wel op je vingers natellen, dat ik onmogelijk een bundel voor Mei zoû gereed hebben, daar de stukken eerst in Groot-Nederland en Vaderland moeten verschijnen, en ik ze toch niet *direct* daarna als bundel al kan laten verschijnen.

'Mijn idee is altijd geweest de twee bundels [...] te gelijker tijd in October of tegen December te doen verschijnen.

'Eerder kan het niet.

'Ik wil wel je voorwaarden per vel aannemen, maar moet absoluut deze maand een voorschot van ƒ1200.- hebben [...]. Kan je mij dat niet geven dan moeten wij de onderhandelingen maar afbreken [...].'[10]

Veen antwoordde op 22 november: 'Dat gij in Mei nog geen bundel gereed kunt hebben, hindert in zoo verre niet als ik maar in begin Maart een titel voor het boek heb en b v één vel druks. Ik moet n m dit boek in het voorjaar aanbieden bij den boekhandel [...]. Komt het tweede deel dan in 1910 niet meer gereed dan geef ik dat in het voorjaar 1911. [...]

'Wat verder die 1200 gld aangaat, ik zit heusch wat krap en mag mij niet te veel binden [...].'[11] Couperus ging uiteindelijk akkoord en eind november 1909 sloot hij een contract met Veen voor de uitgave 'van twee bundels schetsen en novellen, tesamen ± 28 vel'; het honorarium was ƒ30,- per vel.[12] Couperus had liever bundels

8 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 118.
9 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 119.
10 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 120.
11 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 120.
12 Een exemplaar van dit contract is in bezit van uitgeverij L.J. Veen te Amsterdam.

van een grotere omvang gehad, maar Veen durfde dat niet aan: ‘De boeken moeten niet zoo duur worden.’[13]

De titel *Antieke verhalen* voor een van de bundels had Couperus al in oktober 1909 genoemd. Veen was er niet enthousiast over: ‘Voor de Antieke verhalen als titel zou ik liever wat anders hebben en zouden wij mischien kunnen geven den titel van het eerste stuk.’[14] Couperus' keuze werd echter gehandhaafd, en aangevuld met een ondertitel. De bundel *Antieke verhalen; Van goden en keizers, van dichters en hetaeren* verscheen in maart 1911 bij L.J. Veen te Amsterdam.

Bronnen

Voorzover ons bekend, zijn van de verhalen en feuilletons in de bundel *Antieke verhalen* de volgende door de auteur geautoriseerde bronnen overgeleverd:

A. voorpublikaties in tijdschriften:

‘Adonis’. *Groot Nederland* 4 (1906). Dl. 11 [juli], p. 1-20.

‘Cameeën’. *Het vaderland* 8 januari 1910, Eerste Avondblad A, p. 1-2.

‘De dood van Vesta’. *Groot Nederland* 8 (1910). Dl. 1 [januari], p. 40-56.

‘De laatste morgen te Tibur’. *Groot Nederland* 8 (1910). Dl. 1 [januari], p. 57-72.

‘Martia’. *Groot Nederland* 8 (1910). Dl. 1 [maart], p. 257-276.

‘De moord op den Gek’. *Groot Nederland* 8 (1910). Dl. 1 [maart], p. 277-285.

‘Van twee gestolen liefdegodjes, die gekocht en verkocht werden’; met de ondertitel ‘Een antiek verhaaltje’. *Groot Nederland* 8 (1910). Dl. 1 [mei], p. 509-525.

‘Een morgen vol anekdoten’. *Groot Nederland* 8 (1910). Dl. 1 [mei], p. 525-537.

13 Brief van Veen aan Couperus, gedateerd 29 november 1909, in het archief-Veen (Letterkundig Museum). Vgl. [Louis Couperus]: *Amice*, p. 106.

14 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 117.

‘De balling te Tomi’. *Het vaderland* 31 december 1909, Tweede Avondblad A, p. 1-2.

‘Van vagebonden en schelmen’. *Groot Nederland* 8 (1910). Dl. 11 [september], p. 241-266.

B. een uitgave in boekvorm: Louis Couperus: *Antieke verhalen*; *Van goden en keizers, van dichters en hetaeren*. Amsterdam, L.J. Veen, [maart 1911].

De bundel is gezet naar de tijdschriftpublikaties, met uitzondering van het verhaal ‘Tusschen de Ionische zuiltjes’ dat niet voorgepubliceerd was. Voorzover ons bekend, is het manuscript dat als kopij van dit verhaal heeft gediend, niet overgeleverd. Couperus bewaarde de nummers van *Het vaderland* zorgvuldig en zond ze als kopij naar Veen. Voor de overige verhalen uit de bundel werden de desbetreffende afleveringen van *Groot Nederland* gebruikt.

Eind mei of begin juni 1910 stuurde Couperus vanuit Nice een deel van de kopij voor de bundel naar Veen. Toen de uitgever de ontvangst niet direct bevestigde, vroeg Couperus hem op 27 juni: ‘Je ontving toch wel copie Antieke Verhalen?? Meld mij dat even.’[15] Veen had de kopij in goede orde ontvangen en half juni al naar drukkerij Thieme gezonden, met de opmerking dat de kopij van het verhaal ‘Adonis’ later zou volgen. Veen dacht dat dit verhaal nog moest verschijnen.[16] Maar Couperus kon Veen niet aan de kopij van ‘Adonis’ helpen: ‘“Adonis” verscheen, ik geloof in 1906 in Gr-Nederl: het is gemakkelijk, dunkt mij, op te speuren. Zie het meester te worden: het is jammer, om het niet op te nemen: *ik* heb het alleen ingebonden in mijn deel Gr.Ned:, kan het dus niet zenden.’[17] Veen heeft uiteindelijk zelf voor de kopij van het verhaal gezorgd.

Couperus verzond de rest van de kopij in gedeelten. Op 16 augustus 1910 schreef hij vanuit Genève: ‘Ik zend u heden nog een

15 Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 123.
16 Vgl. brief van Veen aan Thieme, gedateerd 17 juni 1910, in het archief-Veen.
17 [Louis Couperus]: *Amice*, p. 113.

Antiek Verhaal en denk, dat dit juist de bundel vol maakt. Reken het eens uit. Is het te weinig, dan zend ik nog iets er bij.

'Er is zeker niet veel haast met de proeven. Zoodra ik thuis ben, in Sept., zal ik ze geregeld nazien.'[18] Twee dagen later ontving Thieme van Veen de kopij van het laatste verhaal, 'Van vagebonden en schelmen'.[19] Het was waarschijnlijk de revisieproef van *Groot Nederland*, want 'Van vagebonden en schelmen' zou pas in het septembernummer van het tijdschrift verschijnen.

In het najaar van 1910 kwam Couperus met de Wereldbibliotheek overeen een bundel verhalen uit te geven.[20] Veen maakte zich ernstig zorgen over de verkoop van de bundel die hij aan het maken was. Op 30 november schreef hij aan Couperus: 'Ik zag uit eene aankondiging van de WereldBibliotheek dat gij mijn raad hebt gevolgd voor die courant-feuilleton daar te geven. Nu heb ik één groot bezwaar dat dit in het voorjaar gebeurt want waar moet ik dan heen met mijn boek dat eerder een maand of zes gezet staat en waarvan ik de proeven maar niet terug krijg. Het werd voor dit jaar te laat, en moest het dus laten liggen voor 1911. Komt nu de W.B. met een boekje van fl. 0.20 of fl. 0.40 dan kan ik wel thuis blijven met mijn boek van fl. 2.50.

'Ik hoop dus dat gij de W.B. zult laten wachten want niet door mijn schuld is de Antieke Verhalen blijven rusten.'[21] Couperus reageerde uiterst koel: 'Ik kan mij volstrekt niet bemoeien met het tijdstip, waarop Simons mijn bundel wil uitgeven [...].

'Indien ge de proeven der Antieke Verhalen eerder had terug gewenscht, was eén woord voldoende geweest. Ik schreef u van den zomer, wanneer ge het boek wenschte uit te geven en ontving geen antwoord.

'Ik zal nu de proeven, waaraan bijna geen werk is, U morgen terug zenden, met "Afdrukken".

'De Antieke Verhalen zijn een geheel ander genre dan die van de Korte Arabesken: waarom dus het eene boek het andere zoû tegen werken is zeker weêr om van die geheimzinnige boekhandelredenen, die *ik* niet begrijp met mijn korte verstand.

'Ik hoop van harte, dat ge de Antieke Verhalen goed zult verkoopen en het groote succes, dat àl mijn laatste werk heeft, staat u daarvoor borg.'[22]

In december 1910 stelde Thieme voor de bundel *Antieke verhalen* af te drukken op drie verschillende soorten restpapier, zodat Veen geen nieuwe partij papier hoefde te bestellen. De uitgever antwoordde op 14 december: 'Vindt uw plan papier Couperus heel goed, vooral wanneer gij de diverse soorten een beetje uit elkander kunt houden.'[23] Dezelfde dag liet Veen aan binderij Tenthoff weten dat deze eind december of begin januari *Antieke verhalen* zou ontvangen, afgedrukt op verschillende soorten papier: 'Wil s.v.p. zorgen deze apart van elkander te houden.'[24] Het was de bedoeling van Veen dat zoveel mogelijk exemplaren van de bundel werden afgedrukt op één soort papier en vervolgens werden gebonden overeenkomstig de soort papier. Dit is niet helemaal gelukt. Er zijn exemplaren van

18 [Louis Couperus]: *Amice*, p. 113-114.
19 Vgl. brief van Veen aan Thieme, gedateerd 18 augustus 1910, in het archief-Veen.
20 De in 1905 door Lion Simons (1862-1932) opgerichte uitgeverij Maatschappij ter Verspreiding van Goede en Goedkoope Lectuur werd meestal kortweg aangeduid met de naam van haar grootste en bekendste serie: de 'Wereldbibliotheek'. In 1911 verscheen bij de Wereldbibliotheek Couperus' bundel *Korte arabesken*.
21 Brief in het archief-Veen.
22 [Louis Couperus]: *Amice*, p. 114. De bundel *Korte arabesken* verscheen evenals *Antieke verhalen* in maart 1911.
23 Brief in het archief-Veen.
24 Brief van Veen aan Tenthoff, gedateerd 14 december 1910, in het archief-Veen.

Antieke verhalen die bestaan uit vellen van een verschillende soort papier.[25] De wisseling van het papier bij het afdrukken van de bundel heeft overigens geen consequenties gehad voor het zetsel. De exemplaren met een verschillende papiersoort zijn tekstueel geheel identiek.

Begin februari 1911 vroeg Couperus: 'Gaarne hoorde ik van je wanneer de *Antieke Verhalen* verschijnen: wil s.v.p. mij twee ge-

25 Het gebonden exemplaar in het Letterkundig Museum heeft twee soorten papier. Het ingenaaide exemplaar in de Koninklijke Bibliotheek (sig. 1463 B19) heeft weer een andere papiersoort.

bondene ex: zenden; meer heb ik niet noodig.'[26] De bundel verscheen een maand later, in maart 1911.

De uitgave van 1911 is de eerste en enige druk van *Antieke verhalen* die tijdens Couperus' leven is verschenen. De oplage was waarschijnlijk 1250 exemplaren. In december 1910 gaf Veen aan Tenthoff opdracht 800 exemplaren in te naaien en 200 exemplaren door te sturen naar binderij Brandt en Zn. De rest werd in plano bewaard. Brandt kreeg op 3 januari 1911 van Veen het verzoek 200 exemplaren te binden, in een bruine band.[27]

De verkoop van *Antieke verhalen* was geen succes. Twee maanden na verschijnen schreef Veen aan Couperus dat de bundel weliswaar 'zonder verlies uit den strijd' was gekomen, maar meer ook niet: 'Dus aanmoedigend is dat bundelen niet, maar wij zijn zoo lang met elkander samen geweest, en de oudere boeken brachten ons beiden wel finantieel geluk (als men ten minste geld een geluk mag noemen?) [...].'[28]

In februari 1915 keerde Couperus voorgoed naar Nederland terug, waar hij in maart begon met het houden van voordrachten uit eigen werk. In oktober van dat jaar vroeg hij aan Veen hem een exemplaar van *Antieke verhalen* op te sturen. Dit exemplaar heeft hij gebruikt tijdens zijn lezingen.[29]

Tekstkeuze

Voor deze uitgave van *Antieke verhalen* is de eerste en enige tijdens Couperus' leven verschenen druk als basistekst gekozen: deze vertegenwoordigt de laatste door de auteur actief geautoriseerde versie. Couperus heeft de kopij ervan geleverd en de proeven ervan

26 [Louis Couperus]: *Amice*, p. 115.
27 Brief in het archief-Veen.
28 Brief van Veen aan Couperus, gedateerd 28 mei 1911, in het archief-Veen.
29 Vgl. Louis Couperus en L.J. Veen: *Bloemlezing uit hun correspondentie*, p. 158. Het exemplaar van *Antieke verhalen* met daarin Couperus' aantekeningen voor zijn voordracht bevindt zich in particulier bezit. Wij hebben het voor deze editie niet kunnen raadplegen.

zelf gecorrigeerd. Voor de tekstsamenstelling is gebruik gemaakt van het exemplaar van de eerste druk dat zich bevindt in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag (sig. 1463 B19).

Correcties

In de tekst van deze uitgave zijn, mede op grond van een woordvoor-woord vergelijking van de tijdschriftpublikaties van de verhalen met de eerste druk van *Antieke verhalen*, de hieronder volgende correcties aangebracht. Na het paginacijfer en het regelnummer wordt eerst de verbeterde lezing gegeven; na de 'Duitse komma' (/) volgt de oorspronkelijke, foutieve lezing van de eerste druk. De laatste is voorzien van een asterisk (*) als zij ook in de tijdschriftpublikatie voorkomt. Als de publikatie in *Groot Nederland* (GN) of *Het vaderland* (V) een afwijkende lezing heeft, wordt die tussen haakjes vermeld.

7,7	te/de
8,24	harstgeurdroppelen/hartsgeurdroppelen (harsgeurdroppelen GN)
9,4	knaap/kaap
9,32	harstig/hartstig
11,8	-daverend/ - daverend
15,20	was;/was:
15,28	de godin/de de godin
16,14	Houdt hem tegen!/Houdt hem tegen
19,5	duister,/duister.
19,20	achterna.../achterna...,
21,35	vermoeid,/vermoeid
27,8	plotseling,/plotseling
31,15	beide/beiden
33,26	weêr/weèr
34,26	toen,/toen
40,11	Vuur/vuur
41,18	glimlachte/glimlachtje
42,24	behoefde/behoefte
43,27-29	Mamilia, Flavia Publicia, en anderen, tàl van anderen,

	tot zij kwam aan Cloelia/Mamilia, Cloelia
44,3/4	Huis betreden/huis betreden*
46,19	Heilige Vuur/heilige vuur (heilige Vuur GN)
48,33	werd/werdt
50,31	Huis/huis
52,10	Claudianus,/Claudianus
52,10	het geen/hetgeen
52,14	zei,/zei
53,3	zien... /zien...,
53,23	Stilico/Stillico
54,6	Dievegge, dievegge/Diefegge, diefegge*
54,11	dievegge, dievegge/diefegge, diefegge*
54,19	dievegge/diefegge*
56,18	gloriën/glorieën
57,9	IK/IK
58,26	nymfea/nymfea's
59,10	verhevenheid/verhévenheid
60,22	in/In
64,17	zullen/ullen
66,10	alleen./alleen,
73,2	zelfs/zelfs,
73,16	geneesheeren/geneesheeren,
74,4/5	koste wat het koste/kostte wat het kostte*
74,12	ongelooflijk/ongeloofllijk
80,5	October/October,
81,35	rieden-aan/rieden aan
84,34	vernuchterend,/vernuchterend
89,7	knieën/kniëen*
99,5	verlate/verlatene
106,18	Cornelius/Cornelis
108,27	dat/der
110,19	hebt/heb
110,19	duldden/dulden
113,5	Afrodite,/Afrodite

114,2 ptolomeeën/ptolomeëen

114,5	ptolomeeën/ptolomeëen
115,14	ptolomeeën/ptolomeëen
117,19	niet anders/niets ander
118,3	ptolomeeën/ptolomeëen
118,4	ptolomeeën/ptolomeëen
118,22/23	ptolomeeën/ptolomeëen
118,26/27	ptolomeeën/ptolomeëen
118,30	ptolomeeën/ptolomeëen
119,18	dat/dat,
119,34	ptolomeeën/ptolomeëen
120,1	ptolomeeën/ptolomeëen
120,9/10	ptolomeeën/ptolomeëen
120,12	ptolomeeën/ptolomeëen
121,23	ptolomeeën/ptolomeëen
122,1	ptolomeeën/ptolomeëen
123,7	Chloë/Choë
125,15	ptolomeeën/ptolomeëen
132,9/10	‘Het [...] missen!’/Het [...] missen!*
133,25	knapen!'/knapen!
133,25	‘Geniet/Geniet
133,30	‘Opdàt...’/‘Opdàt...,’
134,15	nieuwsgierig,/nieuwsgierig
135,29	Servianus/Autronius*
136,19	boèl!/boèl?
137,22	lachen./lachen,
137,32	Homeriesch/Homerièsch
138,8	maar/naar
138,20	naar/maar*
138,25	gezien?? - /gezien??
139,17	schelp'/schelp*
139,18	‘dan/dan*
139,18	kust...’/kust...*
143,24	troost;/troost
149,9	noodlottig/nootlottig
149,35	noodlottige/nootlottige

150,23	noodlot/nootlot
155,9	bewondering/bewonring
156,1	elegant,/elegant
159,34	ik./ik,
160,9	doen?/doen!
162,8	zouden/zoûden
162,28	familia/familie
165,1	villa.../villa..,
165,17	ik/ïk
165,21	nijdassen/nijddassen
167,29	Praefekt/Prefaekt
171,6	Ik/Ik,
172,13	vermomt/vermomd
173,21	verzoenen/verzoeken
175,10	vinden./vinden?*
176,15	drieën/driëen
177,24	onherkenbaar/onherkenhaar
178,24	toornig:/toornig;*
180,4	toefluisteren/toefluisteren:*
181,9	kleeden/kleedden (kleedde GN)

Varianten

De eerste druk van *Antieke verhalen* vertoont ten opzichte van de tijdschriftpublikaties de hieronder volgende woordvarianten. Na het paginacijfer en het regelnummer wordt eerst de lezing van de eerste druk gegeven; na het ‘ontstaan-uit-teken’ (**<**) volgt de vroegere tijdschriftversie.

25,26	bloed **<** lijk
28,31	*ontbreekt* **<** Nice, nov. IV
30,20	door de zee **<** door zee
32,22	onder wie **<** in wie
33,19	sluier **<** sluiers
39,11	de vocht **<** en de vocht
43,30	in de **<** uit de
44,29	die **<** dat

49,17/18	er uit < uit
56,16	voorspelling < voorspellingen
61,12	die namen < de namen
63,4	De tempel < De tempels
65,31	zich < hem
74,9	dan de stilte < dan stilte
74,11	en dan de open Bazilieken door, < en door de open Bazilieken
76,12	onophoudelijk door < onophoudelijk, onophoudelijk door
77,3	brengen < bergen
90,10	minnaar < boel
93,16	zichzelve < haarzelve
99,18	en zich < en had zich
101,12	een hoer! riep hij. Je bent een oude hoer! < een oude hoer! riep hij.
101,16	hoe een oude hoer je bent < hoe je bent
104,4	Pontia < Pontia, o
107,10/11	gaf, in de ontbloote geslachtsdeelen < gaf
108,2	VAN [...] WERDEN... < VAN [...] WERDEN... Een antiek verhaaltje
109,32	vijf en van zes < vier en van vijf
112,6	korven < kooien
112,16	korven < kooien
117,26	de priesters < de vertoornde priesters
117,27	die < die ook
119,24	maar < want
120,21	en in < in
120,27	en worden < worden
123,18	naar < uit
125,1	bij de < de
126,23	wien < dien
157,17	lokken, < lokken, en
160,14	verwondering < bewondering
164,2	die door hem < die hem

169,24	wie < wat
174,14	aan zijn < in zijn
178,35	van < voor
181,13	webbe < webbe voort
184,16	strand < land

Afbrekingstekens

In deze uitgave van *Antieke verhalen* moeten de volgende afbrekingstekens als een koppelteken gelezen worden:

7,20	liefde-
18,8	roze-
18,34	blauw-
36,2	schimme-
36,25	mattere-
80,21	praefectus-
87,16	Filo-
134,23	getoga-
141,7	twee-
156,1	toga-
176,9	in-

Op p. 150 valt het einde van de pagina samen met een witregel.

* Voor de bibliografische gegevens werd onder meer gebruik gemaakt van het *Bibliografisch Repertorium Louis Couperus*, een door ZWO gesubsidieerd project, onder redactie van G. Borgers, E. Braches, K. Reijnders, uitgevoerd door Marijke Stapert-Eggen.

Zie voor de editieprincipes van de Volledige Werken Louis Couperus: *Algemene verantwoording van de Volledige Werken Louis Couperus*. Utrecht/Antwerpen, 1987. De editieprincipes zijn vastgesteld door Ernst Braches, Jan Fontijn, Karel Reijnders, Marijke Stapert-Eggen en H.T.M. van Vliet.